

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

7

Psychologická válka v plánech imperialistické expanze

Konec sedmdesátých a počátek osmdesátých let je charakterizován podstatným a přitom nebezpečným obratem zahraniční politiky imperialismu, který můžeme označit za generální ofenzívu proti procesu uvolňování mezinárodního napětí, za zastavení světového revolučního procesu a za obnovení světového panství imperialismu. Zahraniční politiku jednotlivých imperialistických států do značné míry ovlivňují vojenskoprůmyslové komplexy, síly militarismu, krajní reakce a antikomunismus.

V čele tohoto procesu stojí nejagresivnější síly Spojených států amerických, jejichž politiku výstižně charakterizoval na 15. zasedání ÚV KSČ s. Biřák těmito slovy:

„Politika Spojených států amerických, které na sebe vzaly úlohu světového čteníka, je bezohledná a násilnická i vůči jejich vlastním spojencům. Hegemonistickým plánům Spojených států nevyhovuje Evropa míru, bezpečnosti a dobré sousedské spolupráce. Chtěly by vyvolat neklid, napětí na kontinentě a přeměnit Evropu v jaderné válčiště, jak o tom svědčí i rozhodnutí Rady NATO o výrobě a rozmístění nových amerických jaderných raket středního doletu v některých státech západní Evropy. Přeměnou západní Evropy v oblast napětí chtějí Spojené státy přinutit socialistické státy, aby věnovaly větší prostředky na obranu a současně si uvolnit ruce pro avanturistické záměry v jiných částech světa. Je to politika velmi nebezpečná, hazardní, zahrávající si s osudy národů a světového míru.“

Výrazem této politiky je zvyšování vojenských rozpočtů, vojenského potenciálu Spojených států a dalších členských zemí NATO, snaha o získání vojenské převahy nad socialistickým společenstvím a odmítání či maření všech jednání o odzbrojení předkládaním nerealistických požadavků, které sledují jednostranné výhody ve prospěch USA a Západu jako celku. Ruku v ruce s tím pokračuje prakticky ve všech zemích NATO proces zdokonalování organizační struktury ozbrojených sil, vytváření jejich mobilních složek k plnění úkolů v různých oblastech světa, zvyšování jejich operační a bojové připravenosti, zdokonalování infrastruktury pro jejich bojovou činnost v případě války a přijímání opatření k jejich rychlému posílení zálohami. Spojené státy kromě toho usi-

lují o vybudování dalších vojenských základů v cizích zemích, které by se staly odrazovým můstkem pro zasazení amerických ozbrojených sil nejen proti socialistickým zemím, ale i jiným zemím celého světa.

Fakta, která svědčí o této materiální přípravě imperialismu na válku proti socialistickému společenství a proti všem svobodným národům, jsou dostatečně známa.

Současně s materiální přípravou války kladou v posledních letech politické a vojenské orgány Spojených států, členských zemí NATO a vrcholné orgány tohoto paktu stále větší důraz i na psychologickou válku.

Pojem „psychologická válka“ definuje americký vojenský slovník (Dictionary of US Military Terms) takto: „Psychologická válka je takový stav, kdy určitý národ nebo skupina národů využívá propagandy nebo jiných informačních opatření zaměřených na nepřátelské, neutrální nebo přátelské skupiny za účelem ovlivnit názory, emoce, postoje a chování a tak podpořit politiku a cíle daného národa nebo skupiny národů.“

Politické a vojenské orgány NATO vycházejí z toho, že politická a psychologická příprava vlastních ozbrojených sil, vlastního obyvatelstva a narušování morálně politického stavu ozbrojených sil a obyvatelstva protivníka je jedním ze strategicky významných faktorů přípravy a vedení války, že soudobá válka by byla nejen válkou armád vyzbrojených moderní bojovou technikou, ale i válkou politických idejí a propagand. To je jednou z hlavních příčin, proč byla v posledních letech vydána v rámci NATO celá řada významných dokumentů, které se týkají psychologické války. Mezi ně patří především „Analýza vztahů mezi Východem a Západem“ a směrnice číslo 80–11 „Principy plánování a vedení psychologické války“. Otázkami psychologické války se v roce 1981, a to vůbec poprvé, zabývaly prakticky všechny významné výbory NATO.

V současných podmínkách nebyvale vzrostla intenzita psychologické války a snaha o její užší koordinaci. Vyžádalo si to především vyhlášení nové jaderné strategie, která předpokládá vedení omezené jaderné války a preventivního jaderného úderu, rozhodnutí o posílení tzv. triády strategických jaderných zbraní USA, rozhodnutí NATO o rozmístění nových amerických jaderných raket středního doletu na území některých západoevropských zemí, rozhodnutí o zahájení výroby neutronových zbraní, binárních chemických zbraní a další kroky, které mají vojenskostrategický charakter. Taková opatření bylo nutné zabezpečit odpovídajícími politickými, psychologickými a propagandistickými opatřeními s cílem přesvědčit celé národy, aby s nimi bez odporu souhlasily. Snahou je přesvědčit celý svět o tom, že nové strategické koncepce USA a NATO, zejména pak koncepce omezené jaderné války a zasazení prvního jaderného úderu, jsou správné a oprávněné, že je možno je prakticky realizovat, aniž by byla ohrožena existence celých národů a celého lidstva.

V rámci jednotlivých členských zemí i NATO jako celku jsou přijímána opatření k posílení koordinace při vedení psychologické války.

V systému amerických institucí, které se podílejí na vedení psychologické války, byla udělána řada organizačních změn, které mají posílit šíření informací v zahraničí. Ke koordinaci všech složek byla vytvořena meziresortní komise, v níž mají hlavní slovo představitelé ministerstva zahraničních věcí, ministerstva obrany a Ústřední zpravodajské služby. Správa pro mezinárodní styky USA byla reorganizována a dostala 1. 4. 1978 název Mezinárodní informační agentura USA. Má dnes 200 zastoupení ve 126 zemích světa, vydává 12 časopisů ve 22 jazycích a zaměstnává asi 7500 lidí.

Střediskem praktické koordinace a rozpracovávání způsobů a metod psychologické války v rámci NATO je informační služba NATO se sídlem v Everu u Bruselu. Jako konzultativní orgán členských států v oblasti informační činnosti zabezpečuje plánovaná opatření pořádáním tiskových konferencí, organizováním sympozií vědců a různými instruktážními poradami na mezipojenecké úrovni.

Buržoazní odborníky na psychologickou válku nejvíce znepokojuje, že mezi obyvatelstvem západoevropských zemí i USA se šíří názory a postoje, které odmítají militaristickou hysterii, že většina obyvatelstva odmítá válku a věří v zachování míru. Znepokojuje je, zejména u mládeže, oslabování vazeb k buržoaznímu státu a vytváření takové stupnice hodnot, která je v rozporu s oficiálně propagovaným systémem buržoazních hodnot.

Politická a psychologická příprava vlastního obyvatelstva se proto zaměřuje především na očeřňování zahraniční politiky Sovětského svazu a socialistického společenství, na diskreditaci mírového hnutí v kapitalistických zemích, a to především tím, že je obviňuje ze sympatií ke komunismu nebo z nereálného pacifismu. Nejčastěji je využíváno stále opakovaného mýtu o sovětské vojenské převaze, teze, že komunismus ohrožuje samotnou existenci svobodného světa. To je zdůvodňováno překroucenou interpretací objektivní zákonitosti světového revolučního vývoje a zániku imperialismu. Spolupráce Sovětského svazu s rozvojovými zeměmi a jeho pomoc pokrokovým a národně osvoboditelským hnutím je vydávána za sovětskou expanzi, která prý ohrožuje zásobování USA a Západu surovinami, zejména ropou, tedy životní zájmy Západu. S tím souvisí i obviňování Sovětského svazu z podílu na přípravě, financování a vyzbrojování mezinárodního terorismu.

Od konce sedmdesátých let věnuje buržoazní vojenská publicistika stále větší pozornost otázkám bojové morálky vlastních vojsk. Stále častěji jsou publikovány úvahy o zdrojích bojové morálky a metodách jejího upěvňování, stále častěji se objevují náznaky, že vojáci musí vědět proč mají sloužit a bojovat, aby mohli podávat maximální výkon. Dokonce i vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě, americký generál Rodgers prohlásil, že hlavním předpokladem dosažení úspěchu ve válce jsou lidé. Tuto tezi podpořil i generální inspektor bundeswehru Brandt, když konstatoval: „Kvalitní technika a příprava spojená s nezbytnou motivací — to jsou faktory, které vytvářejí bojovou sílu.“

Většina buržoazních odborníků chápe nezbytnou motivaci především jako vztah vojáků k jejich službě a povinnostem, důvěru ve velitele, statečnost, nadšení a věrnost cílům politiky státu. Zdůrazňuje stále psychologické a mravní faktory. Pro posilování motivace doporučuje hlavně péči o materiální zabezpečení vojáků, o rozvíjení ducha kamarádství, pocitu důvěry ve vlastní síly a svou zbraň, o upevňování kázně, o neustálé udržování vojáků na výši úkolů a znalosti situace. V posledním období věnují pozornost i politické přípravě.

Politická a psychologická příprava příslušníků ozbrojených sil NATO se po obsahové stránce zaměřuje především na tyto problémy:

1. Hlavní obsah tvoří propaganda antikomunismu, zaměřená na vyvolávání nedůvěry, strachu a nenávisti ke komunismu. Základní tezí je výmysl o vojenském nebezpečí, které hrozí svobodnému světu ze strany komunismu, především pak ze strany Sovětského svazu. Jsou rozšiřovány zkreslené údaje o vojenské síle a zbrojním úsilí Sovětského svazu v jednotlivých druzích zbraní a bojové techniky. Spolu s tím se vytvářejí u vojáků zkreslené představy o konkrétním nepříteli. Sovětský voják je představován jako krutý, lstivý a vychytralý, přitom ale beziniciativní, slepý vykonavatel rozkazů. Organizují se výlety vojáků k hranicím NSR s naší republikou a zejména s NDR, které jsou využívány k tomu, aby na základě ukázek technických zařízení k zabezpečení těchto hranic byly dokazováno, že tyto země jsou koncentračním táborem národů, že v nich existuje nesvoboda a násilí.

2. S propagandou antikomunismu se úzce spojuje propaganda buržoazního společenství, které je líčeno jako „právní“ společnost zabezpečující rovné možnosti pro každého jednotlivce. Vyzvedávány jsou abstraktní hodnoty jako je svoboda, demokracie

apod. Důležité místo zaujímá demagogické tvrzení o mírumilovnosti západních států, že k válce v Evropě nedošlo jen díky existenci NATO a jeho bezpečnostní politice. Poslání ozbrojených sil NATO je líčeno jako obrana svobodného světa, západní demokracie apod. Smyslem je dosáhnout ztotožnění vojáka se společenským zřízením, a tak i jeho ochoty a pokud možno i iniciativy při plnění všech a jakýchkoliv rozkazů a nařízení.

3. Za jeden z významných článků je pokládáno rozvíjení atlantismu. Vojáci mají být prodchnuti pocitem společného osudu. K tomu slouží vytváření partnerských vztahů mezi jednotkami členských států NATO, zejména těch, které jsou dislokovány na území NSR. V jejich rámci se organizují výměny jednotek, soutěže a další společné akce. Snahou je vyvolávat i pocit neporazitelnosti ozbrojených sil NATO.

4. Se značnou intenzitou je organizována psychologická příprava vojáků na bojovou činnost. Snahou je přiblížit výcvik bojovým podmínkám, cvičit vojáky v překonávání pocitu strachu a zvykat je na nebezpečí. To vše probíhá především v rámci výcviku v polních podmínkách, v noci, v zimě a výcviku boje zblízka. Smyslem je přesvědčit vojáka, že je schopen zvládnout jakoukoli situaci a zvítězit. Významné místo má i výcvik v přežití a výcvik pro případné zajetí. V jeho rámci jsou vojáci umísťováni do vybudovaných zajateckých sběrných táborů, kde je s nimi krutě zacházeno s cílem vyvolat v nich zkreslené představy o tom, jak by s nimi jednali vojáci socialistických armád.

Zvláštní formou této přípravy je značkování protivníka. Jednotky, které představují protivníka, jsou oblékány do sovětských uniforem a jsou vyzbrojovány sovětskými zbraněmi. Takovéto jednotky značkování protivníka mají být vytvořeny u každé divize amerických ozbrojených sil. V jednom z výcvikových prostorů v Kalifornii je již dnes stabilně dislokován vojenský útvar v síle asi 1000 mužů, který je vybaven a organizován jako sovětský motostřelecký pluk. Značuje protivníka pro každý svazek, který cvičí v tomto prostoru. Jeden z amerických generálů nazval tuto metodu výcviku nejrealističtější programem výcviku v době míru.

5. Mimořádná pozornost je věnována politické a psychologické přípravě malých vojenských kolektivů. Předpokládá se, že příslušnost k malému vojenskému kolektivu, snaha nenechat kamaráda v neštěstí a poskytnout mu pomoc, bezprostřední citový vztah k nejbližšímu veliteli povedou k silné motivaci v boji. S tím souvisí i snaha zvyšovat úlohu poddůstojnického sboru, připravovat poddůstojníky tak, aby byli schopni nejen samostatně cvičit a vést svá družstva, osádky a obsluhy ve vojenskoodborné, ale i v politické oblasti.

Zvláštní úlohu, zejména v oblasti morální přípravy vojáků, sehrává církev. Vojenská duchovní pomáhají velitelům především při překonávání morálních pochybností vojáků o správnosti zabíjení lidí a při zdůvodňování spravedlnosti imperialistické války.

V průběhu posledních dvou let jsou příslušníci ozbrojených sil všech členských zemí NATO postupně přivykáni na myšlenku, že válka proti socialistickým zemím je nevyhnutelná, že vinu na tom má Sovětský svaz a že v této válce je možné zvítězit.

Zkušenosti z druhé světové války a z poválečných vojenských dobrodružství imperialismu potvrzují, že imperialismus má ještě prostředky k tomu, aby ideologicky a psychologicky zpracovával své vojáky v duchu svých záměrů a cílů, že i v současné době se vedení NATO daří zvyšovat stupeň politické a psychologické připravenosti příslušníků svých ozbrojených sil. Převážná většina z nich je prodchnuta antikomunismem a antisovětismem, pociťuje nenávist vůči státům Varšavské smlouvy, svaluje na ně vinu za růst nebezpečí nové války. Pokládá příslušníky ozbrojených sil Varšavské smlouvy za své nepřátele a je odhodlána bojovat proti nim. Mezi vojáky NATO převládá názor, že stojí za to bránit kapitalistický systém, vojenskou obranu země a celého západního svazku pokládají za nezbytnou. Subjektivně mají pocit vlastní převahy nad ozbrojenými silami Varšavské smlouvy, zejména pokud jde o kvalitu výzbroje a bojové připravenosti. Při-

služníci bundeswehru se domnívají, že by osvobodili své soukmenovce, kteří žijí pod útlakem v Německé demokratické republice. Američtí vojáci, kteří slouží v Evropě si myslí, že zde hájí životní zájmy, svobodu a nezávislost USA.

Přes tyto výsledky se nedaří plnit všechny stanovené cíle. I v ozbrojených silách, zejména západoevropských zemí, rostou obavy z důsledků dobrodružné politiky Spojených států a z důsledků jaderné války. Proti bruselskému raketovému usnesení a proti americkému kursu na konfrontaci se socialistickým společenstvím vystupují nejen bývalí generálové a důstojníci, ale i někteří aktivní příslušníci ozbrojených sil. Tyto jevy je však nutné hodnotit reálně.

Již v době míru je vedena psychologická válka i proti socialistickým zemím. Jejím základem je ideologická diverze, jejímž cílem je rozvracet socialistické země zevnitř pomocí rozněcování nacionalismu a antisovětismu a šíření buržoazních a maloburžoazních názorů a idejí.

Hranice mezi ideologickou diverzí a psychologickou válkou se často stírají, zejména je-li ideologická diverze vedena delší dobu a zasahuje-li do politické, diplomatické, hospodářské, kulturní a dalších oblastí. Tím se de facto stává součástí imperialistické státní politiky a psychologickou válkou. Názorným příkladem je Polská lidová republika, proti níž není vedena jen rozkladná propaganda, ale i hospodářský bojkot. Kontrarevolučním silám je poskytována morální i materiální pomoc a občané, kteří podporují konsolidaci společnosti, jsou zastrašováni výhrůžkami.

Základními ideologické diverze a psychologické války proti socialistickému společenství jsou různé vědecké ústavy a instituce, legální i nelegální informační centra a rozhlasové vysíláče, jako např. Svobodná Evropa a Svoboda.

Ideologická diverze a psychologická válka zaměřená na ozbrojené síly socialistických zemí kalkuluje s tím, že otřesení důvěry v základní hodnoty socialismu povede k narušení ideových a sociálně politických základů obrany socialistického společenství a vytvoří tak podmínky pro vedení psychologických operací, které směřují k ochromení funkcí ozbrojených sil jednotlivých států Varšavské smlouvy v případě krize nebo války. V tomto smyslu se zaměřuje především na:

- Oslabování a narušování třídního a bojového svazku armád socialistických zemí se Sovětskou armádou.

- Propagování legendy o mírumilovných úmyslech Západu, na pokusy označovat úsilí Sovětského svazu o uvolnění napětí a o odzbrojení za taktický manévr, který má zakryt jeho agresivní cíle.

- Zpochybňování smyslu a spravedlivého charakteru obrany socialismu. Společenské a státní zřízení v zemích reálného socialismu je líčeno jako totalitní diktatura, která potlačuje svobodu, lidská práva a je i zdrojem ekonomické a technické zaostalosti vedoucí k hmotnému a kulturnímu živoření většiny příslušníků socialistických národů. Těmito falzifikacemi chce vyvolat představu, že současné režimy v socialistických zemích nejsou hodny obrany, že zájem národů socialistických zemí naopak vyžaduje jejich odstranění.

- Útoky proti leninským principům výstavby a řízení armád socialistických států, zejména proti vedoucí úloze komunistických a dělnických stran v ozbrojených silách. Snahou je narušovat jednotu armády a lidu, vyvolávat rozpory mezi veliteli, politickými pracovníky a vojáky základní služby, vyhrocovat některé problémy vztahu mezi individuálními zájmy příslušníků armády a zvyšujícími se nároky na upevňování obranyschopnosti do konfliktních rozporů.

O významu, který přikládá velení ozbrojených sil USA a dalších zemí NATO vedení psychologické války v době krizí či války, svědčí existence celé řady vojenských před-

pisů a nařízení, které upravují vedení speciálních a psychologických operací, stanoví jejich cíle, hlavní úkoly, formy a metody, funkční povinnosti i metodiku činnosti orgánů a jednotek, určených k vedení těchto operací. Je to především nový americký polní řád FM-33-1 „Psychologické operace“, vydaný velitelstvím pozemních sil v roce 1979, a „Směrnice pro psychologickou obranu“, vydaná ministrem obrany Německé spolkové republiky. Obdobné předpisy jsou zavedeny i v ozbrojených silách Francie, Velké Británie a dalších členských zemí NATO.

V roce 1979 se v městečku Chania na Krétě setkala v naprosté tichosti 150 odborníků informačních a propagandistických služeb NATO. Deset dní projednávali otázky přípravy, obsahu a účinnosti informací ve válečné či krizové situaci, metody a způsoby plánování psychologické války. Od té doby se stále více projevuje snaha koordinovat i přípravu na vedení psychologické války jednotkami ozbrojených sil všech členských států NATO. Úkoly spojené s vedením psychologické války jsou procvičovány na všech velkých cvičeních NATO (Reforger, Autumn Forge atd.). Přitom je především zkoumána efektivnost jednotlivých prostředků.

Podle názoru velení ozbrojených sil USA, NSR a dalších zemí NATO je psychologická válka určena k podpoře všech druhů bojové činnosti. Jejím hlavním úkolem je působit na morálku ozbrojených sil a obyvatelstva nepřítele i neutrálních a spojeneckých států s cílem podpořit akce vlastních vojsk.

Podle amerického polního řádu FM-33-1 je účelem veškerých psychologických operací (PSYOP) vytvářet v cizích skupinách emoce, postoje a chování, které podporují realizaci národních cílů. V tomto smyslu PSYOP ovlivňují politiku, rozhodování, schopnost vládnout, schopnost velet, odhodlání bojovat, vůli k podrobení se a vůli k podpoře. PSYOP mohou zvyšovat bojovou sílu ozbrojených sil spojenců a nepříznivě působit na bojovou sílu nepřítele. Toho dosahují především využíváním zjištěných slabin protivníka již při plánování a koordinování kampaní PSYOP.

Velení NATO předpokládá vedení PSYOP na podporu strategických, taktických, konsolidačních a dalších operací, které vedou nebo se na nich podílejí ozbrojené síly.

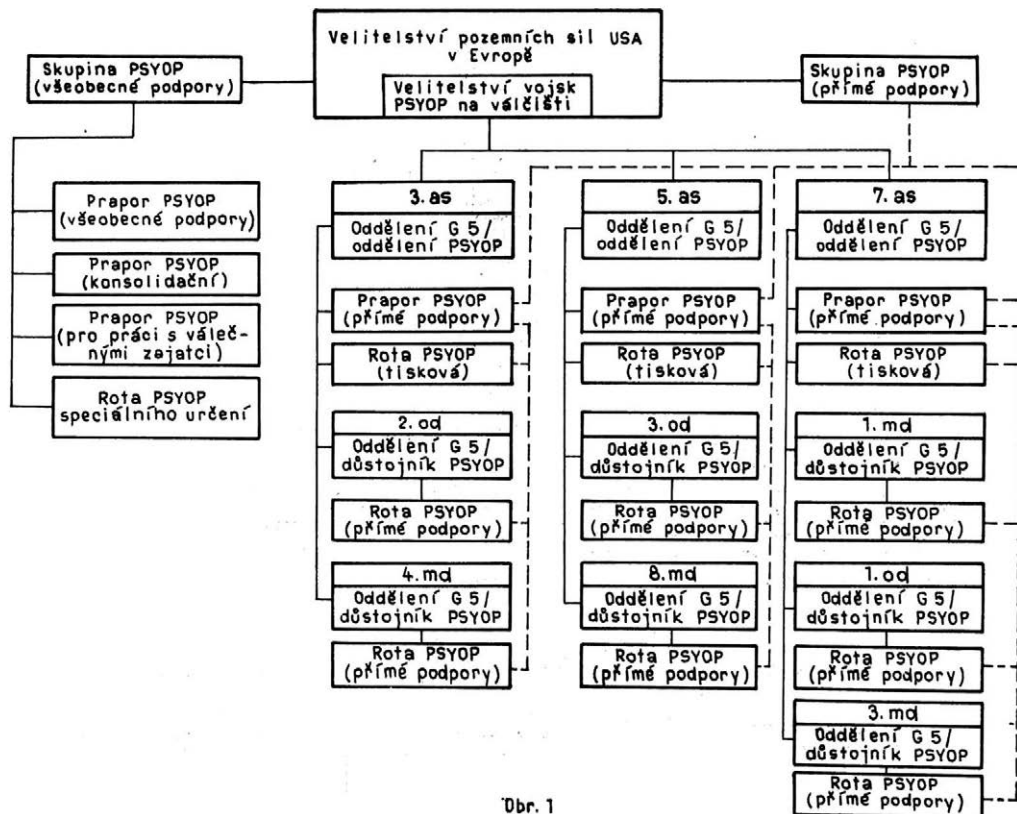
Politické cíle PSYOP na podporu strategických operací schvalují nejvyšší státní a spojenecké orgány. Spolupráce všech složek, které se na nich podílejí, se zabezpečuje na úrovni vlád a nejvyššího vojenského velení, aby se zabránilo případným rozporům mezi vojenskými a civilními orgány při vedení psychologické války. Tyto operace jsou plánovány s cílem využít zranitelnosti ozbrojených sil a obyvatelstva protivníka jako celku a zabezpečit dosažení dlouhodobých politických cílů.

PSYOP na podporu taktických operací jsou nedílnou a koordinovanou součástí celkového taktického plánu příslušného velitele. Potřebné síly a prostředky k jejich vedení poskytuje zpravidla velitel válčiště a přiděluje je podřízeným velitelům taktických stupňů (armádní sbor, divize).

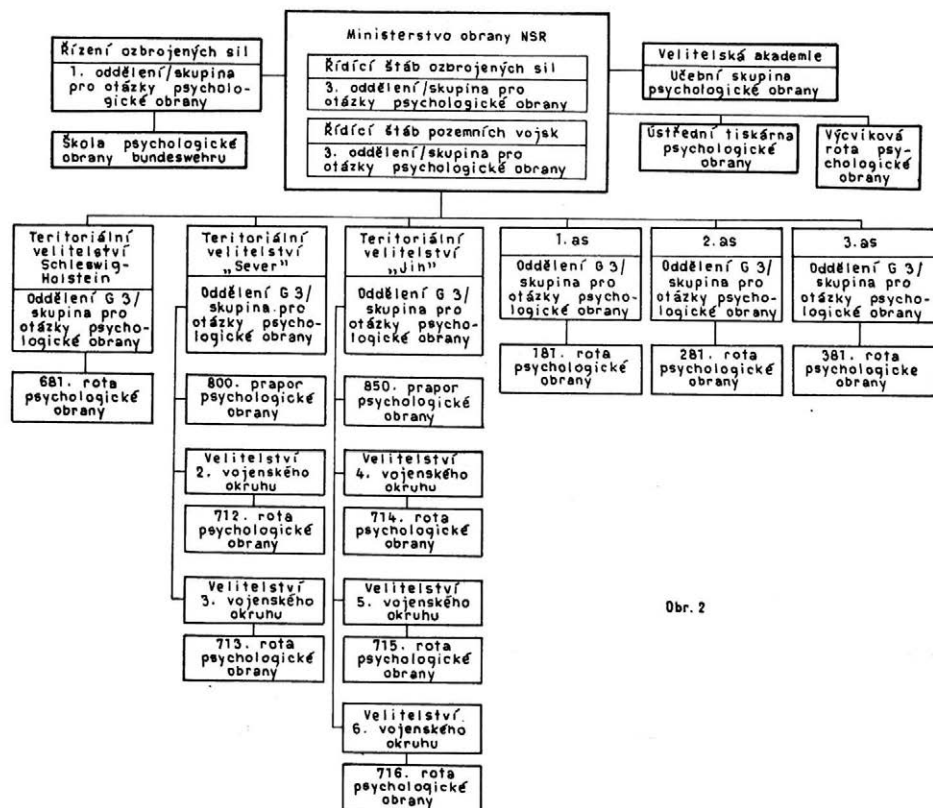
PSYOP na podporu konsolidačních operací pomáhají měnit postoje civilního obyvatelstva na okupovaných územích. Jejich cílem je usnadnit vedení vojenských operací a dosáhnout maximální spolupráce s místním obyvatelstvem.

Za vedení všech PSYOP nesou odpovědnost příslušní velitelé. K jejich realizaci jsou jim přidělovány speciálně připravené a vybavené jednotky PSYOP. Odborné řízení těchto jednotek je však centralizováno, aby nedocházelo k tříštění úsilí, nebo k šíření rozporné propagandy či dokonce propagandy, která by neodpovídala stanoveným politickým cílům.

Již v míru je vybudován a neustále zdokonalován řídící i výkonný aparát pro vedení PSYOP, a to jak v rámci NATO, tak i v rámci velení ozbrojených sil jednotlivých členských zemí. Za vedení psychologické války v době krize a v době války formálně odpoví

Obr. 1

Obr. 2

vidají jednotlivé členské státy paktu. Hlavní, sjednocující a koordinační funkci plní však řídicí orgány NATO.

Operační řízení PSYOP je řešeno cestou velitelských orgánů jednotek PSYOP a cestou oddělení či důstojníků PSYOP, kteří jsou začleněni ve štábech všech stupňů velení.

Nejrozsáhlejší a nejlépe připravené síly pro vedení PSYOP mají pozemní vojska USA a NSR.

Americké jednotky PSYOP nemají v době míru pevnou organizační strukturu. Roty, prapory a skupiny se vytvářejí teprve na základě potřeby a jejich složení odpovídá úkolu, které mají plnit.

Na jedno válčiště se zpravidla přiděluje jedna skupina PSYOP přímé podpory, které jsou podřízeny dva i více praporů PSYOP. Na významné válčiště je možné přidělit i skupinu PSYOP všeobecné podpory. Možné složení skupin PSYOP na evropském válčišti — viz. **obr. 1.**

Jednotky „psychologické obrany“ bundeswehru mají pevnou organizační strukturu. Je uvedena na **obr. 2.** Jejich početní stav se v době míru pohybuje kolem 1500 mužů, v případě války může být zvýšen až na dvojnásobek.

Otázky přípravy a vedení psychologické války imperialistickými zeměmi nabývají na aktuálnosti v souvislosti se zvýšením agresivity politiky USA i NATO, se zdůrazňováním použití vojenské síly v mezinárodních vztazích, s rostoucí materiální přípravou na válku a s vyvoláváním válečné psychózy. Velení ČSLA těmto otázkám věnuje trvalou pozornost.

V současné době je nezbytné pokračovat ve sledování a analýze hlavních směrů politické a psychologické přípravy příslušníků ozbrojených sil NATO a jejího vlivu na bojovou sílu těchto ozbrojených sil. Zcela reálně hodnotit morálně politický stav ozbrojených sil a obyvatelstva protivníka, jeho pravděpodobný vývoj v případě války a v potřebném rozsahu s ním seznamovat příslušníky ČSLA.

Je třeba, aby velitelé, štáby a politické orgány znaly obsah, metody a prostředky psychologické války, strukturu a dislokaci jednotek, které ji mají realizovat a aby upevňovaly návyky pro vedení ideologického a psychologického boje s protivníkem v bojových podmínkách.

Možnému vlivu psychologické války imperialismu na příslušníky ČSLA je nezbytné předcházet především jejich ideovým zocelováním v duchu marxisticko-leninského světového názoru, zvyšováním jejich politické bdělosti. Ještě cítěvdoměji je vychovávat v duchu socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, v duchu bratrství ve zbrani se všemi příslušníky ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Ukazovat jim úlohu ČSLA a ostatních armád Varšavské smlouvy, zejména Sovětské armády, v boji za zachování míru a za zabezpečení spolehlivé obrany socialistické a komunistické výstavby.

Vojenský poměr sil a mezinárodní vztahy v osmdesátých letech

Vojenský poměr sil mezi Sovětským svazem a USA, mezi Varšavskou smlouvou a Severoatlantickým paktem, mezi světem socialismu a kapitalismu byl v posledních dvaceti letech, ať to zní jakkoli paradoxně, jedním z nejvýznamnějších faktorů, který stabilizoval mezinárodní vztahy na mírových principech. (Vojenský poměr sil je vztah válečných potenciálů nepřátelských stran, který v průběhu ozbrojeného zápasu podmiňuje jejich možnost dosáhnout vítězství. Je určován množstvím těžko souměřitelných sociálně ekonomických, vědeckotechnických, morálně politických a specificky vojenských faktorů. Z celé této bohatosti vztahů jsem se zaměřil především na vývoj strategických prostředků vedení soudobé války a jejich vlivu na vojenskou a politickou možnost státu. Vzhledem k probíhající vědeckotechnické revoluci jde nesporně o jeden z rozhodujících faktorů. Vojenský poměr sil vývojem v této oblasti získává mimořádnou dynamiku.) Ústřední výbor KSSS dospěl na svém zasedání 23. června 1980 k závěru, že „dosažená vojenskostrategická rovnováha mezi světem socialismu a světem kapitalismu je vymožeností zásadního historického významu. Je faktorem, který brzdí agresivní snahy imperialismu, což odpovídá životním zájmům všech národů.“ [Rudé právo 24. 6. 1980.]

V zájmu dalšího rozvíjení revolučního procesu ve světě, v zájmu všech národů je proto udržet a i v budoucnu zajistit nezvratnost existující vojenské rovnováhy. To není snadný úkol. Rovnováha není totiž dána ani automaticky, ani jednou provždy, ale vytváří se a je neustále obnovována jen díky obrovskému úsilí socialistických zemí a všech mírumilovných sil v boji proti reakčním, válečnickým imperialistickým silám.

Vojenská rovnováha existuje už od počátku šedesátých let a má zvláštní kvalitu. Je založena na zajištěné schopnosti potenciálních protivníků vzájemně se zničit v případě všeobecné jaderné války. Naprosto nepřijatelné ničivé důsledky jaderných úderů, nejen z hlediska obětí agrese, ale i agresora, stabilizovaly vojenskou rovnováhu ve dvou předchozích desetiletích bez ohledu na neustálé změny zbraňových systémů a vojenské techniky i prudkého růstu jejich ničivé síly. Tato zvláštní rovnováha byla a ještě dnes je v podstatě založena na ničivé síle zbraní, na vzniku a stupňování kapacity „přezabiti“, která na počátku osmdesátých let znamenala, že obě strany jsou schopny navzájem se zničit patnáctkrát, žádná z nich však není schopna uchránit své území před zničujícími údery druhé strany.

Schopnost zničujícího odvetného úderu při nezajištěné obraně dávala v 60. a 70. letech oběma stranám jistotu, že iniciativa v jaderném konfliktu se rovná sebevraždě. Tato skutečnost nejenže zasáhla imperialismus v celém spektru jeho politické strategie (za těchto podmínek nemohl riskovat rozpoutání všeobecné jaderné války), ale byla i stabilizujícím faktorem mezinárodních vztahů, především na strategické úrovni mezi socialismem a imperialismem.

V souvislosti se změnou americké zahraniční a vojenské politiky na rozhraní 70. a 80. let vzniká otázka, zda tomu tak bude i v 80. letech, zda bude i v další dekádě zachována vojenská rovnováha a zda v případě jejího zachování bude mít i nadále stabilizující vliv na mezinárodní vztahy, nebo zda v dalším kole horečného zbrojení roztačeného USA a jejich spojenci bude vojenská rovnováha narušena, imperialisté získají použitelnou vojenskou převahu a tím i možnost narušit světový mír.

K hledání odpovědí na tyto otázky nás zavazují závěry sjezdových zasedání a jednání bratrských komunistických a dělnických stran, mezi nimi našeho XVI. sjezdu KSČ. Přitom odpovědět na tyto otázky není jednoduché. Nelze však před nimi strkat hlavu do písku. Na jejich zodpovězení závisí mnoho, především co dělat, abychom i v 80. letech uhájili světový mír.

Socialistické státy mají na tyto otázky jasnou a přesvědčivou odpověď. Vycházejí z nezbytnosti zachovat přibližnou rovnováhu vojenských sil, udržovanou v průběhu odzbrojovacích opatření na stále nižší úrovni. Jedině rovnováha, která je založena na postupném snižování vojenského úsilí stran a vychází při všech fázích omezování zbrojení i odzbrojení z principu rovnosti a stejné bezpečnosti stran, může lidstvu zajistit mírovou budoucnost.

Militantní imperialistické kruhy nemají zájem na zachování rovnováhy vojenských sil. Ve své praktické politice se neřídí a ani nechťejí řídit principem rovnosti a stejné bezpečnosti. Jim jde o získání vojenské převahy, která by jim umožnila zahájit a vyhrát jadernou válku. Rovněž na jarním zasedání Rady NATO v květnu 1982 bylo potvrzeno rozhodnutí pokračovat v politice stupňujícího se zbrojení.

V souvislosti s tím je nutné odpovědět na otázku, zda je vůbec možná zásadní změna vojenského poměru sil, která by porušila existující rovnováhu a dala strategickou převahu USA. Odpověď je jasná a jednoznačná — ano, potenciálně existuje!

To vyplývá jednak z charakteru soudo-

bé rovnováhy, jednak z možností obsažených v rozvoji zbraní a způsobů jejich použití. Americká strategie vyvíjí značné úsilí k tomu, aby těchto možností využila a získala takovou převahu. Americký imperialismus se o to nesnaží teprve v poslední době, ale prakticky od počátku 60. let, kdy daná rovnováha vznikla. Za tím účelem roztácel stále nová a nová kola horečného zbrojení, jejichž výsledkem nebylo nic jiného než vznik tzv. dynamické vojenské rovnováhy, udržované na stále vyšším stupni ničivé síly stran. Tato dynamická rovnováha, která byla socialistickým zemím vnucena (nemohly stát se založenými rukama, když imperialismus vytvářel nové zbraňové systémy a rychle zvyšoval svůj vojenský potenciál), stabilizuje mezinárodní vztahy proto, že americký imperialismus nemůže beztržně použít nejzazších prostředků jaderného napadení. Musí ve všech mezinárodních konfliktech brát v úvahu schopnost sovětských ozbrojených sil — strategických raketových vojsk — zasadit za jakýchkoli okolností drtivý odvetný úder životním centrům USA. To je hlavní důvod, jenž zdržuje americké jestřáby od použití strategických jaderných zbraní v globálním měřítku. Proto od počátku 60. let hledají cesty, jak odvrátit odvetný úder sovětských strategických raketových vojsk na území USA. Jedním z prvních a současně i posledních (viz pochybené memorandum prezidenta č. 59) byla strategie omezené jaderné války. Avšak i nejzarytější jestřábové v USA chápou, že při současném poměru sil nemohou najít způsob vedení války, který by USA zajistil beztržnost a ušetřil jejich území od zničení v průběhu sovětských odvetných úderů.

Američtí strategové velmi dobře chápou, že rozšíření strategických možností americké politiky neleží v dimenzi nových způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu při použití existujících zbraní a bojové techniky. Skutečné východisko hledají jinde. Usilují o takovou změnu poměru vojenských sil, která by zvýhodnila iniciativu v jaderném konfliktu. Taková možnost existuje jedině v zajištěné obraně před odvetným úderem strategickými jadernými prostředky druhé strany.

Toho je možné teoreticky dosáhnout dvěma způsoby:

— vytvořením schopnosti zničit na základních jaderných prostředky strategického charakteru a tím zbavit protivníka možnosti odvetného jaderného úderu,

— vytvořením schopnosti zničit prostředky odvetného úderu protivníka, zvláště rakety, vzápětí po jejich odpálení z pozemních základů nebo lodí, ponorek, letounů.

Jako optimální se americké strategii jeví kombinace obou způsobů, založená na vytvoření odpovídajících prostředků. O jaké prostředky jde především? O prostředky prvního úderu v kombinaci s prostředky tzv. protidružicové obrany, to je prakticky o ty prostředky, které americký imperialismus plánuje zavést během osmdesátých a na počátku devadesátých let do operačního použití amerických ozbrojených sil. (Viz zbrojní program, vyhlášený prezidentem R. Reaganem 2. října 1981.)

Americká strategie v tomto směru plánuje opatření trojího druhu.

První oblast zahrnuje opatření, která umožňují připravit první úder, tj. opatření k přesnému zjišťování cílů, bezpečnému navádění vlastních prostředků na cíl, nenarušitelné řízení a velení k realizaci prvního úderu. To mají zajistit takové systémy, jakými jsou zdokonalené prostředky kosmické špionáže, elektronické špiónážní letouny AWACS, létající velitelská stanoviště E4B a EC135, telekomunikační systém ELF pro podstatné vylepšení spojení námořních sil se strategickými ponorkami, které operují ve velkých hloubkách a značných vzdálenostech od amerického pobřeží, nové radarové systémy, které mají schopnost vidět za horizont a další, jejichž krytí ve vojenském rozpočtu USA prudce narůstá.

Druhá oblast zahrnuje opatření, která mají ve svém souhrnu zajistit zasazení prvního úderu, tj. zničení všech zjištěných prostředků strategického jaderného napadení druhé strany ještě na základnách. Jde v podstatě o prostředky jaderné triády.

Třetí oblast zahrnuje opatření, která by zajistila likvidaci podstatně oslabeného odvetného úderu, tj. prostředků strategického jaderného napadení, které by se druhé straně podařilo odpálit ještě před dopadem amerických prostředků prvního úderu nebo těch, které by prvním úderem nebyly vyřazeny.

Pokud jde o první oblast opatření, zjistit rozmístění všech prostředků strategického jaderného napadení v jeden určitý moment i při stále dokonalejší technice, je nesmírně složité, vzhledem k tomu, že mnohé z nich jsou mobilní a neustále mění polohu. Netroufám si říci, zda jsou k tomuto účelu prostředky USA dostatečné a zda je vůbec možné vytvořit systém, který by určil a po celou dobu navádění prostředků prvního úderu upřesňoval polohu všech sovětských prostředků hromadné odvety.

Pokud jde o druhou oblast, vytvoření schopnosti zjistit k určitému momentu rozmístění všech strategických prostředků ja-

derného napadení druhé strany, vyžaduje zajištění schopnosti všechny tyto cíle zničit jedním překvapivým (preventivním, předstihovým) úderem. Tuto kapacitu do nedávné doby a s určitými výhradami ani dnes americký imperialismus nemá.

Až do nedávné doby počet jaderných úderů o mnoho nepřevyšoval počet cílů. Při dané účinnosti jaderných úderů (stupeň spolehlivosti, přesnosti zásahu, přesné znalosti polohy nepřátelských cílů a jiné faktory) zajišťovaly při optimálních podmínkách 80% účinnost a při přibližné rovnosti úderů a cílů, preventivní (překvapivý, předstihový) úder dával strategickou výhodu napadené straně, které zůstalo asi 20% úderů, které mohla použít podle svého uvážení (avšak ne proti základnám jaderných zbraní, které již byly prázdné).

Proto se americká strategie snaží zásadním způsobem zvýšit počet jaderných úderů proti počtu základů strategických jaderných zbraní druhé strany a docílit bodové přesnosti jejich zásahu. Tento trend se objevuje ve zbrojním úsilí USA již v polovině šedesátých let, kdy Pentagon přistoupil k zavádění vícenásobných manévrujících jaderných hlavic k řízeným střelám na ponorkách s jaderným pohonem. Jestliže v roce 1960 měly USA na třech ponorkách s jaderným pohonem 48 odpalovacích zařízení se 48 hlavicemi, v roce 1967 na 41 ponorkách 656 odpalovacích zařízení s 1552 jadernými hlavicemi, pak v roce 1981 na 40 ponorkách s jaderným pohonem s 648 odpalovacími zařízeními již 5280 jaderných hlavic. Zavedením nových typů amerických ponorek třídy Ohio se strategickými řízenými střelami Trident II (D5) počet hlavic a jejich přesnost podstatně vzroste. (Tyto a další údaje o amerických zbraních uvádím podle publikace Kdo ohrožuje mír, Praha, Naše vojsko 1982.)

Podobně je tomu i se strategickými řízenými střelami na pozemních základnách. Spojené státy začaly na přelomu sedmdesátých let zavádět do výzbroje strategických řízených střel vícenásobné manévrující jaderné hlavice. V současné době 1053 odpalovacích zařízení pozemních strategických řízených střel disponuje asi 10 000 jaderných hlavic. Podle Reaganova „strategického programu“ bude od roku 1986 do výzbroje zařazena pozemní strategická řízená střela MX, vybavená 10 manévrujícími jadernými hlavicemi, každá o inžinýrnosti 600 kt, s přesností zásahu 90 m a doletem 11 000 km.

V sedmdesátých letech začaly USA vytvářet nový druh strategických zbraní —

letecké, pozemní a námořní řízené střely s plochou dráhou letu dalekého dosahu. Tyto zbraně spolu s dalšími prostředky vojenského letectva a námořnictva USA jsou prostředky prvního úderu. (Zajímavé, že z tohoto hlediska americkým strategům nevychází ani smlouva SALT 2, která stanovila stropy 2250 strategických zbraní — včetně těžkých bombardovacích letounů — s celkovým počtem 8600 hlavic.)

Do kategorie zbraní prvního úderu patří i prostředky středního doletu, které na základě usnesení rady NATO z roku 1979 mají být do roku 1983 rozmístěny v západní Evropě. Jejich význam spočívá především v tom, že mohou nejen s vysokou přesností, ale v několikrát kratším čase než jiné strategické prostředky USA zasáhnout sovětské základny strategických jaderných sil (evropské části SSSR).

Rovněž ve třetí oblasti americká strategie realizuje opatření, která jsou mimořádně znepokojivá. V celé řadě možností se jako nejnebezpečnější jeví použití laserů, které mají schopnost přenášet ničící energii rychlostí světla. To zvláště v kosmickém prostoru bez atmosférické interference umožňuje vytvořením odpovídajících prostředků likvidovat okamžitě po startu rakety, které startují ze země nebo z ponorek. Ředitel odboru vojenskopolitických záležitostí ministerstva zahraničních věcí USA Richard R. Burt v informaci svému šéfovi ministru A. Haigovi uvádí, že „dvacet v kosmu umístěných zbraní se směrovou energií by mohlo každých 5 sekund zničit jednu nepřátelskou raketu“. (Co v „Casparově rudé knížce“ není. Příloha, slovo agitátora, ÚV KSČ, Praha 1981, s. 19.) Podobná zařízení je možné na oběžnou dráhu kolem Země vynést pomocí raketonákladu Columbia.

Ukázal jsem tři oblasti, v nichž americká strategie usiluje realizaci celé řady opatření vytvořit strategické prostředky vedení jaderné války, které by jí umožnily na přelomu 80.—90. let zásadním způsobem změnit vojenský poměr sil. Prostředky nejsou jen na prknech konstruktérů, mnohé z nich jsou v operačním použití, mnohé z nich mají být v nejbližších letech zavedeny. Především proto by USA chtěly vyloučit při jednáních se Sovětským svazem, ke kterým má v letošním roce dojít, ty druhy strategických zbraní, jejichž výrobu dnes nejintenzivněji rozvíjejí. Je nepochybné, že pokud by americký imperialismus tyto prostředky zavedl sám, získal by výraznou a skutečně realizovatelnou vojenskou převahu. Představitelé Sovětského svazu nejednou zdůraznili, že druhé straně nedovolí získat vojenskou převahu. Sou-

druh L. I. Brežněv na sjezdu sovětských odborů v březnu 1982 ukázal, že: „... militaristická a agresivní politika paktu NATO v čele s USA nás nutí podnikat kroky k udržení obranyschopnosti země na patřičné úrovni.“ (Rudé právo, 14. 3. 1982.)

Je možné předpokládat, že stejně jako tomu bylo v minulosti, americké pokusy o získání vojenské převahy i v dalším kole horečného zbrojení, pokud ho USA vyvolají, skončí fiaskem a bude i nadále zachována rovnováha vojenských sil. Nebyla by to však vojenská rovnováha počátku 80. let. Rovnovážným úsilím ve zmíněných třech oblastech se může koncem této dekády vytvořit situace, že obě strany více méně současně získají kromě schopnosti jedna druhou několikanásobně zničit také schopnost odvrátit odvětný úder druhé strany. To znamená, že rovnováha vojenských sil a možnosti by byla zachována, ale zvýhodnění prvního úderu by vyvolalo nejistotu a strach z postupu druhé strany. Nový charakter vojenské rovnováhy by však způsobil výraznou destabilizaci mezinárodních vztahů.

A tak na otázku, položenou na počátku, můžeme odpovědět, že pokud imperialisté nepřijmou rozumné dohody k omezení zbrojení a odzbrojení při zachování předpokládaného vývoje, zůstane na přelomu 80.—90. let vojenská rovnováha zachována, ale její důsledky na mezinárodní vztahy budou diametrálně odlišné od vojenské rovnováhy v 60. a 70. letech. Jestliže svět až dosud připomínal sud s prachem, pak na přelomu 80. let může být opatřen výsoce vznětlivou rozbuškou.

Proto soudruh L. I. Brežněv na XIX. sjezdu VLKSM v polovině května 1982 velice moudře požadoval zákaz vývoje nových druhů strategických zbraní nebo jejich co možná největší omezení dohodnutými parametry, „... aby ani USA, ani Sovětský svaz nevyvíjely takovou činnost, jež by vedla k narušení stability strategické situace.“ (Rudé právo, 19. 5. 1982, s. 6.)

Pokud nebude nové kolo horečného zbrojení zastaveno, hrozí kromě realizace uvedených zbrojních programů USA mnohem větší nebezpečí vývojem nových zbraňových systémů, které mají vystrídat generaci neutronových zbraní a řízených střel s plochou dráhou letu. O těchto zbraních se uvažuje, nebo jsou již v různém stadiu realizace. Může jít o modifikované laserové zbraně, útočné použití družic Země, vytváření plazmových sluncí, prostředků masové hypnózy, elektronových „záclon“ k zabránění průniku elektromagnetických vln, pumy ničící kyslík v ovzduší, gama pumu, jejíž paprsky působí s časem, intenzita

roste bez nárazu a může zničit při použití ráže 100 kg, uranu 235 g všechno živé v prostoru několika miliónů čtverečních kilometrů, chemických prostředků k roso-
lovatění mořské vody aj.

O tom, že nejde o fantazmagorii kabinetních vědců, ale o problémy praktické politiky, které se musí již dnes řešit, svědčí vystoupení ministra zahraničních věcí SSSR na zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN v květnu 1978, kde mj. prohlásil, že: „Tempo dosahování dohod o pro-

blémech omezování horečného zbrojení zároveň zaostává za tempem rozvoje tohoto zbrojení samého. V některých, a to velmi nebezpečných směrech, může dokonce vývoj dospět k hranici, za níž již nebude možno uzavřít dohody o omezení horečného zbrojení založené na vzájemné kontrole. Ve stadiu vývoje již jsou a k výrobnímu stadiu se blíží systémy zbraní, jejichž kvantitativní omezení a kvalitativní parametry se takové kontrole úplně vymykají.“
[Rudé právo, 31. 5. 1978.]

Nebezpečné perspektivy, spjaté s imperialistickým programem dalšího zbrojení, dokonce i při udržení dynamické vojenské rovnováhy v další etapě, musí národy celého světa rozhodně odmítnout, lidstvo musí jít cestou mírového soužití, politického a vojenského uvolnění.

Soudobý boj a otázky SPP

Představy o soudobém boji, místu a úloze stranickopolitické práce při vedení bojové činnosti musí především vycházet ze zásadních kvalitativních změn, kterými prošla celá oblast vojenství. Hlavním určujícím faktorem revoluce ve vojenství je vytvoření jaderných zbraní a raket strategického a operačně taktického určení, které od základu změnilo všechny dřívější názory a představy o způsobech vedení bojové činnosti. Socialistická vojenská věda na základě těchto změn postupně rozpracovala charakteristické rysy příští možné války, které se staly základními teoreticko-metodologickými východiskami pro organizování a provádění stranickopolitické práce.

Sovětský vojenský teoretik a vojevůdce M. V. Frunze ještě dávno před 2. světovou válkou výstižně analyzoval jednotlivé rysy příští možné války.

„... Prvním prvkem, který určuje charakter příští války, té války, kterou SSSR bude nucen vést, je její zvláštní **sociálně třídní** podstata... Bude válkou revolučně třídní... Za druhý moment, charakteristický pro příští válku, považují její všeobecný, rozhodující ráz... Bude to válka dvou různých politických a hospodářských společenských soustav navzájem se vylučujících... Třetím momentem, který má rozhodující vliv na charakter příští války, je moment technický... Válka bude v budoucnosti do značné míry, ne-li úplně, válkou strojů... A konečně čtvrtým momentem, který podle mého názoru bude charakterizovat příští válku, je moment masovosti. Myslím, že až jednou půjde o vyřešení vážného konfliktu, budou na bojiště vrženy všechny síly, kterými nepřátelské strany budou disponovat.“ (Frunze, M. V.: Vybraná díla, Praha, NV 1953, s. 324—325.)

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství všechny tyto charakteristické rysy příští války znásobila a vyhranila. Vytvořila takovou materiálně technickou základnu, která zákonitě vyvolává změny v dosavadních způsobech vedení ozbrojeného zápasu. Převratné změny ve vojenské technice, organizaci a strategii potvrdily Engelsovu tezi o závislosti armády a prostředků vedení ozbrojeného zápasu na úrovni ekonomické a vědeckotechnické vyspělosti státu a v současné epoše i celých vojenskopolitických koalic. Došlo k výrazné změně při hodnocení významu a důležitosti takových kategorií a pojmů, jako je morálně politický faktor, psychická odolnost, bojové mistrovství a dalších.

Do popředí se zákonitě dostávají třídní politické problémy, které vyplývají ze sociální podstaty možné války. V případě vojenské konfrontace mezi socialismem a imperialismem, vzhledem k třídní antagonismické protikladnosti obou společenských systémů, by toto ozbrojené střetnutí mělo vyhraněně třídní **politický charakter**. Každá z válčících stran by sledovala své vlastní **třídní politické cíle** plně v duchu Leninovy myšlenky, že: „... tudíž politiku, kterou určitý stát, určitá třída dělá dlouhou dobu před válkou, provádí i ve válce, přičemž mění jen formu činnosti.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 24, Praha 1956, s. 398.)

Je známo, že socialistické státy, na rozdíl od reakčních vlád a kruhů imperialistických zemí, nechťejí válku a odmítají ji jako nereálný prostředek politiky. Konečným cílem zemí reálného socialismu je vybudovat beztržní komunistickou společnost a jeho splnění je v přímém rozporu s raketovou jadernou válkou a jejími katastrofálními důsledky. Proto země socialistického společenství spolu se všemi demokratickými, pokrokovými a mírovými

nnutími vedou úporný boj proti válce, za zastavení stupňovaného zbrojení, za rozšíření procesu uvolnění. Boj za mír se stal nedělitelnou součástí strategie a taktiky dalšího rozvoje socialismu, nejdůležitějším úkolem, který před lidstvem stojí.

K jeho splnění směřují iniciativní návrhy Sovětského svazu, podporované socialistickými zeměmi a pokrokovými silami na celém světě. Socialismus je bytostně spjat nikoli s válkou, ale s mírovým budováním, které je hlavním a určujícím prostředkem při dosahování vytyčených politických cílů.

Na druhé straně imperialismus ve své politice sází na válku, potřebuje ji ke své existenci a dělá vše pro to, aby celý svět pocítoval její neustálou hrozbu. Jeden z bývalých hlavních vědeckých poradců prezidentů USA, fyzikální chemik profesor George Kistiakowski, uvedl v interviewu s šéfredaktorem týdeníku Americké chemické společnosti Chemical a Engineering News řadu faktů o postupující militarizaci Spojených států amerických. Rekl, že v současnosti v USA převládá tendence všechno zaměřovat na vojenské účely včetně vědeckého výzkumu. Složení Reaganova týmu pro vědu a techniku charakterizoval tak, že to již není jen spojení s militaristicko-průmyslovým komplexem, ale že to je militaristicko-průmyslový komplex. Vývoj a výrobu Trident II a balistických raket MX označil za provokativní zbraně, které nemají žádné reálné opodstatnění a zákonitě musí v Sovětském svazu vyvolat odpovídající protipatření. Vyslovuje obavu, že půjde-li to takto dále, bude na konci století na světě o mnoho více jaderných zbraní, a dochází k závěru, že při současném vývoji politiky mnoho z nich bude v rukou takových politiků a generálů, pro které válka je jen normálním pokračováním zahraniční politiky. A tito lidé nemají absolutně představu o skutečnosti, že jaderné zbraně již úplně změnily charakter války.

Současná realita je tedy taková, že válka může být socialistickému společenství vnucena. V tom případě by to byla válka **spravedlivá**, vedená s cílem ubránit socialistickou vlast před imperialismem a obnovit podmínky pro mírové budování socialismu a komunismu. Idea spravedlivého charakteru války ze strany socialistických zemí by se stala základním východiskem pro stranickopolitickou a ideově výchovnou práci u vojsk a mezi civilním obyvatelstvem.

Vyhraněnost třídně politických cílů války jako celku se bude zákonitě promítat do celé struktury ozbrojeného zápasu. V tomto smyslu není možné pokládat ozbro-

jený zápas **jen za** vojenskou záležitost, která se odehrává v různých takticko-operacích nebo strategických polohách. Bojovou činností se nedosahuje jen vojenských cílů. Přesněji řečeno s vojenskými cíli je dosahováno i postupných **politických cílů**. Každý jednotlivý boj, operace, střetnutí nebo sražení bude nevyhnutelně poznamenáno vyhraněným třídně politickým charakterem války jako celku.

Tento jev v politickém obsahu příští možné války se již v mírových podmínkách stává základem pro morálně politickou, psychickou a bojovou připravenost vojáků, kteří budou o konečných výsledcích bojové činnosti rozhodovat. Z této skutečnosti musí také vycházet i politická práce jak v míru, tak ve válečných podmínkách.

Dalším charakteristickým rysem příští možné války by byl její **mohutný rozsah**, daný zasazením masových armád a hromadným použitím raketových jaderných prostředků. V podstatě by došlo ke splynutí fronty se zázemím, které bylo často vystaveno drtivějším úderům než vojenská uskupení na frontě. Obrana teritoria by znamenala nový významný úkol i pro oblast **politické práce**.

Z charakteristických rysů války jako celku jsou vyvozeny jednotlivé rysy bojové činnosti, mezi které patří rozhodnost bojové činnosti, vysoká manévrovost, ohniskový charakter bojové činnosti, velký prostorový rozmach, neustálý boj za dosažení palebné převahy a neustálá připravenost k činnosti za použití jaderných zbraní. Tyto zásady musí stranickopolitické práce nejen respektovat, ale aktivně napomáhat při jejich plnění a realizaci požadavků, které z nich vyplývají.

Z toho vyplývá, že efektivnost a účinnost stranickopolitické práce je závislá především na respektování teoreticko-metodologických východisek a zásad, podle kterých je organizován soudobý ozbrojený zápas.

Jedním z obecných teoretických základů, z kterých stranickopolitická práce v boji vychází, je marxisticko-leninské učení o válce a armádě. Toto učení má pro stranickopolitickou práci význam nejen proto, že se zabývá celým komplexem sociálně politických a ekonomických problémů války a armády, ale především proto, že tvoří filozofický a teoreticko-metodologický základ **socialistické vojenské vědy**, která ovlivňuje **obsah, metody a formy** stranickopolitické práce.

Stranickopolitická práce v boji, prováděná veliteli, politickými pracovníky, stranníky a svazáckými organizacemi, bude

determinována působením zákonů ozbrojeného zápasu a principů vojenského umění, které zkoumá vojenská věda. Proto je nutné, aby tyto zákony a principy, které jsou obsažené v podobě takticko-operativních zásad a pouček v bojových a polních řádech, politické orgány a političtí pracovníci zvládli a v jejich duchu organizovali stranickopolitickou práci. Pro stranickopolitickou práci je podstatné, že je hlavním prostředkem ovlivňování **lidského činitele** jako subjektu, který v procesu vedení ozbrojeného zápasu realizuje rozmanité a často rozporuplné požadavky jeho zákonů a principů.

Znalost zákonů a principů ozbrojeného boje ovlivňuje i stanovení **cílů, úkolů, metod a forem** stranickopolitické práce. Z **obecného** hlediska bude celkové zaměření stranickopolitické práce vycházet z cílů vojenské politiky strany v daném válečném střetnutí a hlavním úkolem velitelů, politických pracovníků, stranických a svazkových organizací bude realizace těchto cílů. Obsah, formy a metody stranickopolitické práce budou konkrétně ovlivněny především **druhem** bojové činnosti, ať již to bude útok, obrana, přesuny, pronásledování, odražení protiztečí, zdolávání zamořených prostorů, nebo jiná bojová činnost. Charakter toho kterého druhu bojové činnosti, jeho jednotlivé fáze a zvláštnosti bude bezprostředně ovlivňovat i **charakter zvláštnosti** stranickopolitické práce.

Vzhledem k obsahu a požadavkům charakteristických rysů soudobé bojové činnosti se do popředí dostávají leninské principy stranickopolitické práce s důrazem na stranickost a třídnost, konkrétnost, diferencovanost, nepřetržitost a operativnost, aktivnost a ofenzivnost. Význam těchto principů narůstá zejména v souvislosti s vysokou manévrovostí vojsk na bojišti a s vysokými tempy boje. Vysoké tempo pohybu se stává jedním ze základních předpokladů úspěchů v soudobém boji. Při použití jaderných úderů budou na obou stranách způsobeny často značné ztráty. Bude narušena celistvost fronty, vzniknou mezery, zálohy a druhé sledy budou zasazovány k využití jaderných úderů, k narůstání vysokého tempa útočné činnosti, k obnovování celistvosti fronty, k nahrazování ztrát apod. Pohyblivost a časté změny bojové činnosti budou provázány značnou nerovnoměrností rozvíjení útoků a jiných bojových akcí. Dovedné uplatňování leninských principů stranickopolitické práce povede k upevňování morálně politických, psychických a bojových vlastností vojáků potřebných pro zabezpečení vysokého tempa vedení bojové činnosti, manévrovosti,

útočné činnosti na směrech, úpornosti dočasné obrany apod.

Pro velitele, politické pracovníky, stranické a svazácké organizace v bojové činnosti bude charakteristická **samostatnost a iniciativnost**. Vyplyvá to z toho, že útvary a jednotky budou často bojovat na směrech, samostatně, izolovaně od sousedů a mnohdy i od nadřízených velitelských a politických orgánů. Dynamický rozvoj bojových situací a jejich časté změny, to vše by kladlo vyšší nároky na řídící a organizátorskou práci velitelů a politických pracovníků. Soudruh Brežněv ve své knize „Malá země“ napsal, že ve válce nelze nikdy předpokládat, že se vše bude vyvíjet tak, jak je naplánováno. A zde se stává neocenitelnou odvaha, oddanost a iniciativka každého velitele, politického pracovníka, vojáka a námořníka.

Pro velitele a politické pracovníky z toho vyplývá nečekat na pokyny shora, ale jednat a rozhodovat samostatně na základě analýzy konkrétní situace na bojišti a podmínek jak vlastních vojsk, tak i vojsk nepřítelů.

Hlavními aktéry soudobého ozbrojeného zápasu budou **lidé a vojenská technika**. Postupující proces přebírání řídících, obslužných a kontrolních funkcí automatickými systémy a mechanismy nic nemění na významu lidského činitele v soudobém boji. Úvahy o vztahu člověka a techniky o změnách tohoto vztahu, způsobených stále rychlejšími vědeckotechnickými rozvojem ve vojenství, mají smysl jedině tehdy, je-li tento problém pojímán přísně vědecky jako dialektický vztah člověka a techniky, kde člověk vytváří a vždy bude vytvářet rozhodující stránku tohoto spojení.

Je zákonité, že spolu se zvýrazněním politických aspektů sociálně politické podstaty války a převratnými změnami v bojové technice a zbraních došlo i k narůstání požadavků na novou kvalitu **morálně politického faktoru**. Doménou stranickopolitické práce je člověk, morálně, politicky, psychicky, odborně a technicky připravený, který by byl schopen přežít nepřátelské údery a uchovat si vůli k boji a k vítězství.

Vychovat u vojáků takovéto vysoké morálně politické a bojové vlastnosti je složitý proces, který vyžaduje soustředěné úsilí velitelů, politických pracovníků a stranických organizací již v mírových podmínkách. Zkušenosti ukazují, že morálně politické a bojové vlastnosti se utvářejí dlouhodobě a za účasti řady výchovných činitelů. Základním předpokladem je socialistické společenské zřízení, politické cíle války a její spravedlivý charakter. Ne-

lze však předpokládat, že tyto objektivní předpoklady budou působit automaticky na myšlení a jednání vojáků. Tím je také dán prostor pro neustálé rostoucí význam stranickopolitické práce v bojových podmínkách. O přeměně těchto objektivních předpokladů v reálný stav rozhoduje tedy v převážné míře promyšlená a cílevědomá stranickopolitická a ideově výchovná práce uskutečňovaná mezi vojáky. Vliv stranickopolitické práce na plnění úkolů v jednotlivých druzích bojové činnosti je především zaměřen na upevňování a prohlubování morálně politických, psychických a bojových vlastností vojáků. Účinnost této práce bude závislá na řadě činitelů a bude modifikována mnoha vlivy, které se v procesu bojové činnosti vyskytnou. Úroveň morálně politického stavu není jednou provždy danou neměnnou veličinou.

Stranickopolitická práce musí být pružná, rychle reagovat na nové situace, potřeby a požadavky bojové činnosti. Jde o celý komplex úkolů a opatření velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací s použitím metod a forem, které odpovídají konkrétním podmínkám s cílem systematicky a nepřetržitě působit na zvyšování morálně politické připravenosti a psychické odolnosti vojsk a jejich bojového mistrovství a které vedou ke splnění všech bojových úkolů.

Obecné úkoly stranickopolitické práce v boji jsou vymezeny v polních a bojových řádech ČSLA. Jejich obsahové zaměření je precizováno v jednotlivých úkolech od výchovy vojáků k socialistickému vlastenectví a proletářskému, socialistickému internacionálnímu, objasňování charakteru války, stanovení bojových úkolů, činnosti při

odstraňování následků jaderných úderů nepřítele, přes udržování kázně a organizovanosti boje proti panice a působení nepřátelské propagandy až k popularizaci hrdinských činů, podílu na materiálním technickém a zdravotnickém zabezpečení vojsk a dalších úkolech.

Nesmírný význam má zejména úkol vychovávat vojáky k proletářskému socialistickému vlastenectví, k přátelství a upevňování bojové družby a jednoty armád socialistických zemí, vzhledem k tomu, že od prvních okamžiků války povedou bojovou činnost společně svazky a útvary všech armád Varšavské smlouvy. Je známou skutečností, že ideologická diverze imperialismu má obsahově, metodicky i technicky propracovaný celý systém působení na vyvolávání neshod mezi socialistickými zeměmi, na narušování vztahů jednotlivých socialistických zemí jak mezi sebou, tak především k Sovětskému svazu. V období vzniku a průběhu vojenské konfrontace bude tato psychologická válka maximálně vystupňována a velmi konkrétně zaměřena do řad vojáků a velitelského sboru s cílem rozleptat pevné spojení a bojovou družbu socialistických armád.

Z toho logicky vyplývá, že stranickopolitická práce se musí nejen podílet na zvyšování ideově pevnosti a odolnosti vůči psychologickému působení nepřítele, ale především vést k tomu, aby všichni vojáci pochopili, že vítězství nad jakýmkoli agresorem může být dosaženo jen sjednoceným vojenským, politickým a ekonomickým úsilím všech zemí socialismu. Neustále střežit, posilovat a ve vědomí vojáků prohlubovat **internacionální princip** obrany socialismu.

Charakter soudobého boje s použitím raketových jaderných zbraní povýšil morálně politického činitele armády na faktor, který rozhoduje o vítězství ve válce, a vymezil tak i místo a úlohu stranickopolitické práce v bojové činnosti.

Významným zdrojem poučení pro organizování stranickopolitické práce v podmínkách ozbrojeného zápasu jsou zkušenosti z minulých válek, zejména z Velké vlastenecké války. Žádná teorie včetně stranickopolitické práce není schopna dlouhodobého rozvoje bez toho, že využívá všeho pozitivního z praxe minulosti. Jde o to, přehodnotit minulé zkušenosti a zkoumat, které z nich potvrzují současná praxe. Stále aktuální je požadavek **tvůrčího využívání minulých zkušeností**. Pro obohacení stranickopolitické práce zkušenostmi z Velké vlastenecké vál-

ky je rozhodující zkoumat tvůrčí přístupy při zabezpečování konkrétních bojových situací, logiku teoretického, vojenského, politického myšlení velitelů, politických pracovníků a štábů, metody, způsoby a formy plnění historicky daných bojových úkolů. V plném rozsahu přebírá stranickopolitická práce zkušenosti z umění získávat a mobilizovat vojáky a celé bojové kolektivy pro plnění úkolů ve složitých podmínkách bojové činnosti.

Nepochopit a tvůrčím způsobem nevyhodnotit zkušenosti stranickopolitické práce z Velké vlastenecké války by znamenalo přerušit kontinuitu tohoto procesu a nepochopit současně zkušenosti Sovětské armády, které tvoří hlavní zdroj poučení pro stranickopolitickou práci v soudobém boji.

K PROBLEMATICE PRESUNOV VOJSK

V článku chceme poukázat nejen na některé zvláštnosti a zásady, ale i nové pohledy, které limitují přesuny vojsk v našich podmínkách. Zároveň ukázat na rozdílnosti mezi doterajšími a novými názory na přesuny vojsk. V dalším tiež číastkovými podnetmi vytvoriť podmienky nielen pre diskusiu, ale aj prispieť k obohateniu súčasnej teórie v uvedenej problematike.

Pri presunoch vojsk môžeme vychádzať z dvoch základných variantov, závislých od toho, či presuny vojsk budú v období zvýšeného napätia, alebo po začatí agresie nepriateľom.

V prvom variante predpokladáme, že na celom území štátu môžu byť **všetky druhy** presunov vojsk za tzv. „mierových“ podmienok. Pritom nie je možné vyhlásiť, že v niektorých prípadoch môže dôjsť k dočasnému narušeniu preprav, zvlášť po železnici. Čiastkové prerušenie prepravy môže byť spôsobené aktivizujúcimi prieskumno-diverznými a špeciálnymi výsadbami, ktoré môžu pôsobiť na území dlhší čas pred začatím agresie nepriateľom.

Miestne prerušenie dopravy môže byť spôsobené záškodníckymi skupinami, ktoré sa organizujú z osôb protisocialistického zmýšľania a z kriminálnych živlov.

V druhom variante, pri začatí agresie nepriateľom, treba brať do úvahy, že nepriateľ môže v krátkom čase použiť lietadlá ako nosiče jadrových zbraní, zbraní hromadného ničenia s dôrazom na riadené strely rôzneho typu a mohutnosti. Ďalej tiež rôzne druhy bojových chemických a biologických prostriedkov, prípadne aj rôzne druhy výsadev. Za takejto situácie bude dochádzať k **dočasnému vylúčeniu prepravy** po železnici, k vážnemu **narušeniu prejazdnosti** po komunikáciách k čomu bezprostredne prispeje zničenie dôležitých železničných a cestných uzlov, zamorenie veľkých priestorov, spôsobenie požiarov, závalov, alebo záplav terénu.

Z uvedeného môžeme vyvodíť, že v takýchto podmienkach nezvyčajne narastá **význam** presunov vojsk. Ale zároveň tiež, že dochádza ku skutočnosti, kedy v závislosti od danej situácie sa môžu organizovať a zvlášť vykonávať len niektoré presuny vojsk.

A ako je to v podmienkach **nášho územia**? Ktoré **druhy presunov** nachádzajú najväčšie uplatnenie? Aké sú skutočné **možnosti**?

V predpise Vševojsk-1-1, v článku 138 je zdôraznené, že "... pri súčasnej vysoko manévrovej bojovej činnosti vojská musia neprestajne počítať s nebezpečenstvom, že nepriateľ použije zbrane hromadného ničenia, s útokmi letectva, s rádioaktívnym a chemickým zamorením a s tým, že budú zničené komunikácie a prepravišťa ..."

Dalej je zakotvená požiadavka, že "... vojská musia byť kedykoľvek schopné **presunovať sa na veľké vzdialenosti**...", ako i to, že "... zväzky a útvary sa môžu presunovať **pochodom**, presunovať sa **po železnici, vzduchom a po vode**, alebo **kombinovaným spôsobom** ..."

V tejto súvislosti treba prehodnotiť ustanovenie poriadkov pri aplikácii na naše podmienky, ako i zovšeobecniť nové pohľady na presuny vojsk.

Ak je v Poľnom poriadku uvedená požiadavka vykonávať **presuny na veľkú vzdialenosť**, tak by mala byť v príslušnej hlave 7 rozpracovaná. V skutočnosti nie je ani objasnený termín. Obdobne uvádzané druhy prepravy vojsk by miesto všeobecného vyjadrenia mali obsahovať vývody aplikovateľné pre naše podmienky. V neposlednom rade treba podtrhnúť aj tú skutočnosť, že v uvedených požiadavkách a zásadách jednodenného pochodu dochádza k novým teoretickým vývodom, ktoré bezprostredne ovplyvňujú príslušné zmeny.

V akom smere dochádza ku **zmenám**?

Pochod aj naďalej zostáva základným spôsobom presunu vojsk, ale môže byť vykonaný v dvoch variantoch, a to s predvídaním začatia boja, alebo ako pochod mimo nebezpečenstva stretnutia sa s nepriateľom.

Pochod s predvídaním začatia boja je presun vojsk na organických vozidlách, pri ktorom môže dôjsť k vedeniu bojovej činnosti už v priebehu pochodu, alebo ihneď po dosiahnutí stanovenej čiar (priestoru). Vzhľadom na predpokladanú nastávajúcu bojovú činnosť sa počíta s tým, že maximálna dĺžka pochodu nebude spravidla väčšia ako 150—200 km. Uvedenej dĺžke zodpovedá aj doba trvania pochodu 8—10 hodín bez zastávky (priemerná rýchlosť 15—25 km . h⁻¹), alebo s jednou jednodňovou zastávkou (rýchlosť 20—30 km . h⁻¹), prípadne úplne výnimočne s dvoma zastávkami pri rýchlosti 25—35 km . h⁻¹.

Prítom nesmie vzniknúť dojem, že v súvislosti s touto normou pre pochod s predvídaním začatia boja dochádza k zníženiu celkovej vzdialenosti jedného celodenného pochodu, ktorý podľa Vševojsk-1-1, článku 140 mohol dosahovať 200 až 250 km. Práve zvýšená mobilnosť súčasnej bojovej a dopravnej techniky umožňuje uskutočniť pochod pri rýchlosti 25—30 km . h⁻¹ za 10—12 hodín na vzdialenosť 300 i viac kilometrov. Ovšem táto posledná norma sa počíta, že ju môžeme dosiahnuť na začiatku, niekedy aj v priebehu, alebo v predposledný deň niekoľkodenného pochodu. Aj v takýchto podmienkach pre posledný deň pochodu sa počíta iba so vzdialenosťou do 100 km, prípadne 150—200 km, pretože vojská budú vo väčšine prípadov prechádzať do aktívnej bojovej činnosti.

O pochode s predvídaním začatia boja môžeme taktiež uvažovať pri takom pochode, kedy sa vojská presunujú predovšetkým na čiaru zasadenia, a to buď z druhého sledu armády alebo zo vševojskovej zálohy frontu. V týchto prípá-

doch bude pochod dosahovať po ose diaľku 80—150 km a v dôsledku nečakaných zmien v situácii na fronte môžu pozemné vojská nepriateľa prenikať do pásma pochodu. Odtiaľ predovšetkým vyplýva požiadavka neprestajnej pohotovosti na bojovú činnosť za pochodu a nevyhnutnosť predvídať stretnutie s nepriateľom.

Pochod mimo nebezpečenstva stretnutia sa s nepriateľom je prakticky presun vojsk na organických vozidlách, ktorý presahuje jeden celodenný pochodo-vý výkon. Podľa názorov vojenských teoretikov, keď pochod celkove presahuje dva dni, tak sa jedná o pochod na veľkú vzdialenosť (ďalej len pochod NVV). Súčasné skúsenosti potvrdzujú, že pochod NVV je taký, ktorý sa môže počas niekoľkodenných pochodových výkonov uskutočniť na vzdialenosť 1000 až 1500 km a viac.

V súvislosti s pochodom mimo nebezpečenstva stretnutia sa s nepriateľom sa natíska otázka, čo pod týmto chápať? Pokiaľ sa jedná o vzdialenosť 300 a viac kilometrov od čiar dotyku, tak môžeme vylúčiť pravdepodobnosť stretnutia s hlavnými silami pozemného nepriateľa. Ale nemôžeme zabrániť úderom letectva a vysadeniu špeciálneho výsadku (do 1500 a viac km), dostrelu riadených striel Pershing 1A (max. dostrel 740 km, priestor pôsobenia do hĺbky 580 až 660 km), vysadenie výsadkov zvláštneho určenia (150 až 450 km), operačných výsadkov (až 400 km), prípadne vysadenie aeromobilnej divízie a iných jednotiek. V súvislosti so vzdušnými výsadbami nepriateľa treba si uvedomiť, že sú to moderne vyzbrojené útvary a divízie, ktoré majú veľké množstvo protitankových zbraní a ostatnej bojovej techniky, čím sa podstatne zvyšujú ich bojové možnosti a akcieschopnosť proti presunujúcim sa zálohám nepriateľa.

Naviac pri využívaní a odpaľovaní jadrových mín v určitých priestoroch a na smeroch pochodujúcej divízie, môže výsadok nepriateľa dosiahnuť jej zdržanie až o niekoľko hodín, čo môže mať vplyv na ďalší priebeh boja a operácie.

Okrem toho musíme mať na pamäti, že len čo sa pochodujúce vojská priblížia na vzdialenosť 200—100 km od čiar dotyku, tak úmerne sa bude zvyšovať počet prostriedkov nepriateľa, ktoré môžu aktívne pôsobiť proti pochodu-júcim vzázkom a útvarom.

Ako bolo už povedané, podľa názorov vojenských teoretikov sa predpokladá, že dĺžka presunu NVV môže dosahovať 1000 až 1500 a viac kilometrov. K tomu si môžeme položiť otázku, či tento údaj je typický aj pre naše podmienky?

Tu treba vychádzať zo skutočnosti, že dĺžka nášho územia od východnej po západnú hranicu dosahuje po komunikáciách vzdialenosť 900—1000 km. Za predpokladu, že pochod sa bude uskutočňovať mimo hlavných komunikačných ťahov, ako i pri značnom počte obchádzok, potom sa zvýši jeho celková dĺžka o $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$, čo robí 1080—1200, lebo 1200—1330 až 1350—1500 km. Je samozrejmé, že nám nejde iba o stanovenie celkovej dĺžky pochodu. Na skutočnú dĺžku pochodu bude mať bezprostredný vplyv aj priestor sústredenia vojsk, ktorý môže byť v Dražanskej vrchovine, v Bielych Karpatoch, alebo na Oremovom Laze, prípadne pod Vihorlatom. Pritom silne členitý terén a podstatne menšia možnosť voľby obchádzok na území Slovenskej socialistickej republiky vytvára podmienky, že sa celková dĺžka pochodu ešte zväčší. Môžeme pripustiť aj taký variant, že priestor sústredenia divízie v predposledný deň pochodu môže byť aj v priestore na západ od štátnej hranice, alebo že východiskový priestor pre zasadenie divízie do útoku z chodu po pochode bude ešte vo väčšej hĺbke územia pravdepodobného nepriateľa, napr. 400 i viac km. V takýchto prípadoch

dosiahneme podstatne vyššie celkové hodnoty, ktoré budú mať bezprostredný vplyv na skutočnú dĺžku pochodu NVV.

Za podmienok obojstranného použitia zbraní hromadného ničenia dôjde k vážnemu narušeniu povrchu nášho územia. Ak vychádzame z konfigurácie terénu nášho štátu, kapacity železničnej, vodnej a cestnej siete, zo vzdialenosti od predpokladanej čiaru dotyku, dosahu a rozsahu použitia rôznych prostriedkov nepriateľom, zo stupňa zničenia, rozrušenia, zatarasenia a znepriístupnenia prísunových smerov, môžeme predpokladať, že v našich podmienkach bude najčastejším spôsobom presunu vojsk predovšetkým **pochod v uvedených dvoch variantoch**. Prítom prvý variant — pochod s predvídaním začatia boja — bude v našich podmienkach uskutočňovaný oveľa častejšie a v niektorých prípadoch aj za situácie, kedy divízia po pochode na vzdialenosť 100 km bezprostredne vstúpi do boja. Druhý variant — pochod NVV — vzhľadom na špecifickú polohu nášho štátu a uvedeným skutočnosťami, nachádza v našich podmienkach taktiež časté uplatnenie.

Špecifika nášho územia vytvára podmienky, že hlavným a rozhodujúcim druhom presunov je pochod, ktorý bude tvoriť väčšinu bojovej činnosti vojsk.

Preprava vojsk po železnici patrila ešte v priebehu Veľkej vlasteneckej vojny k hlavnému spôsobu prísunu vojsk a materiálu, nielen zo zápolia, ale i na priestore vojnovnej činnosti. V mnohých prípadoch sa využívala železnica na plnenie rozhodujúcich úloh. Napr. pri bojoch na prístupoch k Moskve, prichádzali vlaky s vojskami, bojovou technikou, strelivom a zbraňami pri vysokej priemernej rýchlosti 800 až 900 km za 24 hodín.

Podobne pre zabezpečenie úderného uskupenia Stalingradského frontu železnice denne prisunovali až 1300 vagónov nákladov.

Úplne odlišné a priestorovo obmedzené podmienky vyplývajú z rozlohy nášho územia. V súčasnosti železničná sieť tvorí 13 142 km tratí, z ktorých je 2989 km (22,74 %) elektrifikovaných a 2838 km (21,59 %) dvojkoľajných. V sieti ČSD je vysoký počet a staníc a zastávok (viac ako 3500, čo predstavuje v priemere jednu stanicu — zastávku na 3,754 km trate). Takáto hustota staníc umožňuje dokonalé využitie železnice v miestnej doprave, ale zároveň znižuje prípustnú kapacitu a rýchlosť prepravy.

Rozširovaním prepravy došlo ku koncentrácii železničnej prepravy na dva železničné ťahy v smere východ — západ. Takzvaný **I. ťah** je z Čiernej nad Tisou, cez Žilinu — Kolín — Ústí nad Labem — Cheb v dĺžke 1027 km. A **II. ťah** Štúrovo — Bratislava — Brno — Havlíčkův Brod — Kolín — Praha — Plzeň — Cheb v dĺžke 848 km. Prítom obidva hlavné ťahy sú elektrifikované. V prevádzke ČSD sa už nepoužíva parná trakcia, elektrická trakcia obstaráva asi 60 % výkonu, zostávajúca časť je diesellová trakcia.

Podľa názorov vojenských teoretikov v prípade agresie môže dôjsť k ohniskovému poškodeniu železníc, kedy jednotlivé priestory sú od seba vzdialené 350 až 500 km. Ďalej predpokladajú, že vzhľadom na celkový počet vyradených železničných uzlov, môžeme rátať, že preprava vojsk po železnici na vzdialenosť do 700 km od čiaru dotyku nebude spravidla účelná.

V našich podmienkach dochádza k silnej koncentrácii dôležitých železničných uzlov, čo bezprostredne ovplyvňuje nielen ich zničenie, ale i prerušenie železničnej trate na pomerne krátkych úsekoch 50—100 i viac km od seba. Napr. vyradenie rôznych železničných uzlov v okolí Brna znamená prerušenie dopravy bez možnosti vybudovania obchádzok vo vzdialenosti 29 km (Blansko),

33 km [Vyškov na Morave], 57 km [Prostějov], 61 km [Třebíč], 72 km [Uherské Hradiště], 87 km [Jihlava] atď.

Mimo ohniskového poškodenia alebo zničenia železničných uzlov, bude činnosť nepriateľských prostriedkov zameraná na zničenie mostov, tunelov a iných železničných zvrškov, ktoré sú nielen náročné na opravu, ale na opravu sú potrební odborníci, príslušné konštrukcie a špeciálny materiál.

V tejto súvislosti nemôžeme prehliadnuť, že pre prepravu jednej motostreleckej (tankovej) divízie je potrebných 52 (54) vlakov, pričom maximálna dĺžka jedného vlaku je 550 m a dosahuje hmotnosť brutto 1200 ton a netto 600 ton.

Pri matematickej kalkulácii uvedenej potreby vlakov dostaneme zaujímavé údaje.

Celkový počet 52 vlakov predstavuje teoreticky dlhý prúd 28 600 metrov. Medzi priechodom jednotlivých vlakov by mala byť dodržaná bezpečnostná vzdialenosť do 5 minút. V prípade priemernej rýchlosti $50 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ (jedna minúta = 833 metra $\cdot 5 = 4166$ metrov) a pri rýchlosti $60 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ (jedna minúta = 1000 $\cdot 5 = 5000$ metrov). Podľa týchto údajov by celková dĺžka divízie pri preprave po železnici dosiahla 236,933 km (28 600 + 208,333, kde je 50 medzier po 4166 metroch) alebo 278,600 km, čo sa skoro rovná vzdialenosti pochodového prúdu divízie pri pochode po jednej ose.

Pre nakladanie jednej motostreleckej divízie treba 36–40 hodín, čo závisí od počtu a kapacity nakladacích staníc. Za tento čas by divízia vykonala 3-denné pochodové výkony (denne 10–12 hodín pochodu) a prekonal vzdialenosť 600 až 900 km.

Z uvedeného môžeme vyvodíť, že v našich podmienkach bude preprava vojsk po železnici vo väčšine prípadov značne obmedzená, alebo dokonca vylúčená. Záver je taktiež ovplyvnený skutočnosťou, že pri obnove tratí s použitím priemyslových metód práce a pri včasnom zabezpečení potrebných dielov sa počíta s tempom opráv, ktoré nepresahuje 40–50 km za 24 hodín a pri oprave mostov s tempom 120–150 metrov za 24 hodín.

Prepravu vojsk vzduchom používame pre rýchle preskupenie vojsk na veľké vzdialenosti, spravidla zo zázemia do priestoru sústredenia, kde sa obyčajne organizuje príprava pre nastávajúcu bojovú činnosť.

V súčasnosti je pre prepravu vojsk vzduchom jednej motostreleckej divízie potrebných 500–600 dopravných lietadiel typu AN-12, čo predstavuje potrebu 15–19 dopravných leteckých plukov a až 25 odletových letísk, včítane 4–5 záložných letísk. V prípade, že sú pre prepravu vyčlenené dopravné lietadlá iných modifikácií (veľkokapacitné AN-22, IL-76 atď.), ich počet sa až päťnásobne znižuje.

V dôsledku celkovej potreby dopravného letectva, počtu letísk, spôsobu zabezpečenia a organizácie ochrany pri nakladaní bojovej techniky a nasadení osôb, počas preletu a pri vykladaní v určenom priestore sa predpokladá, že celková vzdialenosť bude spravidla dosahovať 2000–3000 i viac km. Pritom priestor zhromaždišťa môže byť vzdialený od čiar dotyku niekoľko denných pochodov.

Vzhľadom na skutočnú dislokáciu divízií, prípadne zmobilizovaných divízií od štátnej hranice nie je pravdepodobné, že by sa v našich podmienkach uskutočňovala preprava vojsk vzduchom. Navyše je to ovplyvnené potrebou dopravného letectva a možnosťami účinných protiopatrení zo strany nepriateľa.

V našich podmienkach sú o niečo menšie možnosti prepravy vojsk a niektorých druhov bojovej techniky s využitím **vrtuľníkov**. Ale i tu treba rešpektovať

získané skúsenosti z praxe, ktorá potvrdzuje, že pri preprave jednotiek vzduchom na vzdialenosť 50 km sa čas nezíska (pokiaľ sú k dispozícii dobré cesty), na 100 km sa získavajú 3 hodiny, na 200 km 8 hodín, na 300 km 16 hodín a na 400 km dokonca 26 hodín. Avšak, ak sa má získať uvedená časová úšpora, potom treba, aby prepravu vojsk vzduchom bol k dispozícii potrebný počet a typ dopravných vrtuľníkov (pre jeden motostrelecký prápor 1—1½ vrtuľníkového pluku).

Preprava vojsk po vode je v našich podmienkach limitovaná tým, že prirodzené vodné cesty tvorené vodnými tokmi Labem, Vltavou a Dunajom, predstavujú dve základné, navzájom doteraz neprepojené sústavy (labsko-vltavskú a dunajskú) o celkovej dĺžke 474 km. Súčasný lodný park predstavuje dovedna 574 lodí o ťažnom výkone 95 873 kW pri celkovej nosnosti 349 387 ton.

Z uvedených dôvodov sa preprava po vode v našich podmienkach môže uskutočniť iba výnimočne, a to iba za účelom premiestnenia vojsk k izolovaným častiam po vhodných splavných tokoch.

Kombinovaná preprava má svoje opodstatnenie zvlášť za používania jadrových zbraní a ostatných prostriedkov hromadného ničenia, kedy každý druh prepravy (železničná, vodná, vzdušná a cestná) má svoj význam a určitý stupeň životnosti. Preto v súčasných podmienkach je nevyhnutnou požiadavkou **kombinovať** všetky druhy prepráv, čo v prípade potreby umožní rýchle preorientovanie plynulej dopravy nákladov z jedného druhu prepravy na ďalší.

Divízia (pluk) kombinovanú prepravu môže výhodne používať spravidla pri presune NVV, a to tým spôsobom, že do určitého priestoru sa prepraví po železnici a pochod dokončí na organických vozidlách. Pritom skutočné vykladanie nemusí byť v plánovaných vykladacích staniciach, ale v teréne na voľnej trati.

Ďalší spôsob kombinovanej prepravy môže byť vykonaný tak, že časť motostreleckých jednotiek s bojovou technikou, zbraňami a materiálom sa s využitím dopravných vrtuľníkov predsunie do priestoru denného odpočinku, kde majú plniť rozličné úlohy do doby príchodu hlavných síl divízie. Zostávajúca časť motostreleckých jednotiek môže sa presunovať po vlastnej ose, alebo vo vopred určených priestoroch nakladajú materiál a nasadajú do dopravných vrtuľníkov, ktoré ich prepravujú do priestorov denného odpočinku v druhom alebo v ďalšom kolobehu. Aj v tomto prípade počet vyčlenených vrtuľníkov (typov) a počet kolobehov je úplne závislý od celkovej situácie na fronte a úlohy pochodujúcej divízie.

Treba pripomenúť ešte jeden zo spôsobov kombinovaného presunu, kedy časť útvarov, spravidla tie, ktoré sú vyzbrojené pásovou technikou, budú prepravované po železnici a jednotky, vybavené kolesovou technikou vykonávajú pochod po cestných komunikáciách. Tento spôsob je častý, najmä v mierových podmienkach pri cvičeniach vojsk.

V niektorých prípadoch kombinovaná preprava môže byť doplnená tým, že pásová a ďalšia ťažká bojová technika sa prejavuje na podvalníkoch. U armády je organizačne začlenený podvalníkový prápor, ktorý je schopný prepraviť jeden tankový pluk pri priemernej pochodovej rýchlosti 25 km . h⁻¹. V závislosti od charakteru bojovej úlohy, ktorú bude divízia plniť v prospech armády (frontu) a požiadavky rýchlosti pochodu, môže jej byť pridelený ďalší podvalníkový prápor z prostriedkov veliteľa armády (frontu). Nemôžeme taktiež vylúčiť, že veliteľ frontu vyčlení časť veľkokapacitných vrtuľníkov pre spätnú prepravu

ťaháčov a podvalníkov vzduchom (spravidla v podvese) na prepravu ďalších tankových jednotiek a útvarov.

Kombinovaná preprava môže byť taktiež uskutočnená tým spôsobom, že časť jednotiek (spravidla motostreleckých) je prepravená **vzduchom**, ďalšia časť **po železnici** a zvyšok **pochodom**. Tu platí zásada, že vždy sa prepravujú kompletne organické jednotky, ktoré podľa situácie môžu bezprostredne prejsť na plnenie bojovej úlohy.

Kombinovaná preprava môže využiť vodnú prepravu, vykonať pochod na zaujatie určitého priestoru, vykonať pochod do nakladacích miest, vykonať prepravu po železnici s vykladáním na trati a s nasledným pochodom do priestoru denného odpočinku (pásová technika na podvalníkoch). Uvedený variant má prevažne cvičný význam a pri ňom si jednotky môžu precvičiť rôzne formy kombinovanej prepravy, ako sú stanovené v rozkazu MNO na výcvikový rok.

Spôsob kombinovanej prepravy bude vždy plne závislý od celkovej situácie, úlohy divízie (ktorý deň pochodu) a vyčlenených prostriedkov starostlivosťou nadriadeného veliteľa. Ďalej taktiež na dosiahnutej priemernej rýchlosti a schopnosti zaujať určený priestor včas a v plnej bojovej pohotovosti. Zároveň tiež na skracovaní potrebných noriem pri vykladaní a prekladaní bojovej techniky a materiálu počas prechodu na ďalší druh prepravy. Pritom všetka činnosť vlastných vojsk musí byť vykonávaná za úplného bojového, technického a tylového zabezpečenia, pretože vo väčšine prípadov nie je možné vylúčiť aktívne protiopatrenia zo strany nepriateľa pri využití rôznych bojových prostriedkov.

K OCHRANĚ VOJSK PROTI TECHNICKÉMU PRŮZKUMU NEPŘÍTELE

Agresivní politika USA a NATO je založena na úsilí o získání vojenské převahy nad státy Varšavské smlouvy. V jejím rámci uplatňují koncepci vysoké efektivity soudobých zbraňových systémů, založené na jejich mohutné účinnosti, přesnosti, rychlosti a spolehlivosti. Podmínkou pro uplatňování těchto vlastností je včasné získání dostatečného množství přesných a hodnověrných informací o vojenských a dalších důležitých cílech na území protivníka. Mimořádného významu zde nabývá požadavek na získání informací zvláště v období bezprostředně před zahájením a při samotném zahájení války. Proto USA a státy NATO vynakládají značné prostředky na vývoj a zdokonalování všech druhů technického průzkumu, včetně kosmického.

V této situaci může utajení prostorů rozmístění našich vojsk, jejich operačního rozvíjení při vytváření úderných uskupení a při přesunech do sražení významně ovlivnit průběh celého období zahájení války a získání strategické iniciativy.

Soudobé průzkumné systémy se vyznačují vysokým stupněm automatizace řízení a rychlého vyhodnocování průzkumných informací, jsou vybaveny prostředky pro přenos informace s vysokou odolností proti průzkumu a rušení.

Mezi nejintenzivnější vyvíjené nepřátelské průzkumné systémy patří:

- **v pozemním vojsku** systémy rádiového a radiotechnického průzkumu na stupni divize a armádního sboru TACELIS a AGTELIS s pozemními průzkumnými stanovišti, vojenské letouny U-21 systému CEFLY LANGER, letouny RV-1 systému QUICK LOOK II a vrtulníky EH-1U systému QUICK FIX;

- **ve vojenském letectvu** je to především průzkumný a řídicí systém AWACS s letouny E-3A, speciální letouny elektronického průzkumu a radioelektronického boje EF-111 A, dále se zdokonalují současné průzkumné letouny řady RF-4C a SR-71;

- **kosmické (družicové) průzkumné systémy**, které jsou jednou z rozhodujících částí nepřátelského průzkumu.

Základní všeobecné charakteristiky taktických prostředků průzkumu ozbrojených sil NATO — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Umístění	Prostředky	Dosah (km)	Chyba určení souřadnic (azimutu)	Přenos průzkumných informací
Pozemní	Radiolokační	15–20	10–50 m	Rádiovými a linkovými spoji
	Infračervené (tepelné) Televizní Laserové	3–20 (proti raketám 370) 3–5 10–20	5–10 m	
Vzdušný	Fotografické ve dne	(2–15)h*	30–50 m	Shozem pouzder nebo po návratu letounů na základnu
	v noci Televizní Infračervené (tepelné) Radiolokační	(0,25–0,75 h) (1–5)h (2–6)h 40–80	30–50 m 30–50 m 50–300 m 30–50 m	Rádiem Po návratu na základnu, částečně rádiem
	Laserové	(4–8)h	5–30 m	Rádiem
	Fotografické Televizní Infračervené (tepelné) Radiolokační	15–180** 10–200 20–200 1200	50–100 200–500 200–500 200–5000	Shozem pouzder, rádiem

*) h ... výška letu

**) u kosmického průzkumu se uvádí šířka pásma průzkumu při průletu průzkumné družice

Boj s technickým průzkumem nepřítele vyžaduje široký komplex mimořádně náročných opatření. Až do doby přímého zahájení bojové činnosti nemůžeme totiž ničit nepřátelské průzkumné prostředky, s výjimkou při narušení vlastního území. Rovněž opatření radioelektronického rušení mají v souladu s mezinárodními konvencemi celou řadu omezení.

V době míru bude hlavním cílem utajit před nepřátelským průzkumem a dezinformovat o:

- dislokaci vojsk, jejich organizační struktury, opatření bojové a politické přípravy, uvádění vojsk do bojové pohotovosti, stacionárních objektů, bojových komplexech, výzbroji a bojové technice;

- sestavě, rozmístění a činnosti míst velení vojskům;
- rozmístění a skladování zásob materiálu všeho druhu.

Při operačním rozvinování vojsk, při vytváření úderných uskupení a při přesunech vojsk do výchozích prostorů (do prostorů bojové činnosti) musíme utajit:

- rozmístění, situaci, bojové možnosti, úkoly a dobu, směry bojové činnosti vojsk;

- složení a charakteristiku vlastních systémů průzkumu, radioelektronického boje, zbraňových komplexů, situací a činnosti týlu;
- systém velení a řízení vojsk.

Současně se zdokonalováním průzkumných systémů a prostředků nepřítelů objektivně narůstá význam boje s jeho technickým průzkumem, význam utajení a operačního maskování. Proto je nutné realizovat souhrn opatření s cílem na jedné straně maximálně omezit možnosti nepřátelského průzkumu získat informace o skutečné situaci a na druhé straně dezinformovat nepřítel klamnou činností a informacemi. Za tím účelem se zpracovává na stupni frontu „Plán operačního maskování“.

Do oblasti operačního maskování počítáme především zastírání skutečného stavu, činnosti vlastních vojsk a objektů před všemi druhy nepřátelského průzkumu a klamání nepřítelů o situaci a předpokládaném použití vlastních vojsk.

Zastírání uskutečňujeme přizpůsobením objektů a techniky okolnímu terénu (maskováním), využitím tmy a omezené viditelnosti, vytvořením umělých masek, použitím koutových i dipólových odražečů, používáním klamných tepelných zdrojů a přirozených i umělých protiradiolokačních masek a dýmových clon.

Klamat můžeme demonstrační a imitační činností, radioelektronickým klamáním, zřizováním klamných objektů a prostorů, dezinformacemi a rádiovou diverzí.

Plánování a řízení operačního maskování je trvalou povinností velitelů a štábů (frontu i armád).

Do **aktivní** činnosti proti technickému průzkumu nepřítelů patří:

- všestranný průzkum nepřítelů a jeho technických prostředků průzkumu;
- ničení jeho technických prostředků průzkumu;
- rušení přenosu průzkumných informací.

V oblasti **pasivních** opatření bude nutné především maskovat činnost nejdůležitějších vlastních radiotechnických prostředků přehradným rušením, široce využívat radiolokační odražeče, aerosoly (dýmy) a stínící masky.

Současně s opatřeními k utajení činnosti vojsk je nutné podle centrálního, pečlivě sladěného plánu operačního maskování klamat nepřítel zejména předáváním klamných informací ve vlastní spojovací síti, zřizováním klamných míst velení, prostorů rozmístění a dalších objektů v prostorech rozvinutí, během přesunů vojsk i v prostoru bojové činnosti.

V těchto opatřeních má zvláštní místo ochrana před **kosmickým průzkumem**. Radioelektronický průzkum z umělých družic ZEMĚ umožňuje potenciálnímu nepříteli periodickou kontrolu využívání elektromagnetické energie nad územím jednotlivých států Varšavské smlouvy. Z tohoto důvodu jsou vydávány s potřebným předstihem časové předpovědi průletu družic nad územím jednotlivých států Varšavské smlouvy.

Základní opatření ochrany před radioelektronickým průzkumem z kosmického prostoru platné pro všechny radioelektronické prostředky armád států Varšavské smlouvy v časových intervalech předpovědi **v podstatě vyžadují**, aby veškerý provoz radioelektronických prostředků byl veden jen na určených kmitočtech. Z hlediska utajení kmitočtů nemůžeme ladit a přecházet u RL prostředků na záložní nebo jiné kmitočty. To platí především u kanálů řízení raket. Vycházíme ze zásady, že v nově zaujatých prostorech nemůžeme povolit aktivní

činnost rádiových a RL prostředků mimo některých stanovených prostředků radiotechnického vojska.

V návaznosti na základní opatření je nezbytné plnit ve všech druzích vojsk tato konkrétní opatření:

V intervalu průletu družic nepovolíme činnost rádiových vysílačů a především nově zaváděných vysílačů. Stejně tak i provoz z vysílacích středisek a na stálé radioreléové síti prostředků, které byly aktivovány po stanoveném termínu. V tomto intervalu nepovolíme činnost radioreléových a troposférických stanic všech typů v rámci operačních cvičení.

Naopak v tomto intervalu můžeme povolit rádiový provoz na stálých rádiových sítích ze stálých rádiových vysílacích středisek, která byla dána do provozu před stanoveným termínem, včetně činnosti radioelektronických prostředků používaných do stanoveného termínu.

Kromě těchto aktivních a pasívních opatření technickými prostředky proti technickému a kosmickému průzkumu nepřítele můžeme připravit komplexní opatření strategického a operačního maskování a dezinformace s cílem maximálně utajit přeskupení (přesuny) vojsk do prostoru bojové činnosti, nebo o těchto opatřeních nepřítele dezinformovat co do času i prostoru.

Utajení prostorů dislokace vojsk bude vyžadovat především:

- ukrytí bojové a dopravní techniky a výzbroje ve stálých parcích (pod přístřešky, v garážích, v parcích), budování klamných objektů, masek, míst velení;
- využívání přirozeného maskování terénu (prostoru) a zastírání demaskujících příznaků;
- využívání stálé spojovací sítě a utajení hovorů a informací;
- seznamování s důležitými úkoly a opatřeními jen přísně vymezeného okruhu důstojníků.

Zaujímání prostorů po vyhlášení bojového poplachu:

- musí probíhat skrytě a organizovaně a v nejkratších časových lhůtách;
- nesmíme aktivovat jiné spojovací prostředky, než stálé z prostoru dislokace do prostorů soustředění, spojovací sítě jsou pouze na příjem;
- maximálně utajit pohyb vojsk v zaujatých prostorech;
- využíváme přirozených ochranných vlastností terénu, přírodních i umělých masek;
- použijeme normovaných masek proti kosmickému a vzdušnému průzkumu nepřítele (koutové odražeče, vodorovné a svislé masky);
- zabezpečíme obranu vojsk po vyhlášení bojového poplachu proti úderům ze vzduchu (PVO);
- vojska jsou připravena k odstraňování následků napadení raketovými zbraněmi a letectvem nepřítele;
- podle plánu operačního maskování zaujímáme klamné prostory soustředění a organizujeme v nich klamnou činnost.

Přesuny vojsk do výchozích prostorů:

- probíhají současně s přesuny v rámci operačního maskování a s přesuny do klamných prostorů (směrů), přitom maximálně využíváme stálých spojovacích prostředků v těchto prostorech;
- během přesunů přísně dodržujeme spojovací kázeň, rádiové stanice ponecháme na příjmu a varovné signály vysíláme jen při vzdušném napadení a opatřeních OPZHN;

- při delším pobytu ve výchozím prostoru připravíme a organizujeme nepravděpodobné změny prostorů rozmístění;
- trvale využíváme všech způsobů maskování ve výchozích prostorech;
- přesuny probíhají maximálními rychlostmi;
- využíváme v míru vybudovaných objektů k ukrytí živé síly a bojové techniky.

Přesuny vojsk do prostorů bojové činnosti:

- utajíme zahájení přesunů na čáry zasazení (světelná a spojovací kázeň), volíme maximální počet os přesunu a samostatné osy pro přesun míst vedení;
- zahájíme klamné přesuny na jiné směry;
- důležité úseky komunikací maskujeme proti pozemnímu, vzdušnému a kosmickému průzkumu;
- organizujeme obranu vojsk proti úderům nepřítele ze vzduchu (PVO) a postupně i proti napadení dělostřelectvem (boj s nepřátelským dělostřelectvem);
- připravíme záložní komunikace a objížďky pro možnost manévru při napadení vojsk za přesunu;
- pro případ napadení vojsk jadernými zbraněmi připravíme popř. aktivujeme odřady odstranění následků;
- při všech přesunech vojsk, při rozvinování a přechodu k bojové činnosti organizujeme jejich všestranné zabezpečení.

V podmínkách intenzivního vedení technického průzkumu nepřítele nabývá na významu pevné a pružné velení a řízení vojsk. Bude charakterizováno zejména předem podrobně zplánovaným přeskupením vojsk na čáru zasazení v souladu s operačním maskováním a klamáním nepřítele a jeho pečlivou organizací s využitím nejpravděpodobnější a nejefektivnější varianty jeho realizace.

Síť kontrolních stanovišť v rámci pořádkové služby daného stupně velení musí sledovat přesné dodržování všech opatření utajení přesunu i opatření operačního maskování a klamnou činnost vlastních vojsk. Včas podává příslušné informace štábu daného stupně velení jako podklad pro upřesnění rozhodnutí (v krajním případě k přijetí nového rozhodnutí) k dosažení stanoveného úkolu.

Souběžně se zdokonalováním průzkumných systémů a prostředků nepřítele neustále objektivně narůstá význam boje s průzkumem nepřítele a význam strategického a operačního maskování. Vzhledem k tomu, že nemůžeme zcela zabránit nepříteli v získávání informací, musí všichni velitelé a štáby organizovat souhrn opatření, která na jedné straně vedou k maximálnímu omezení možností průzkumu nepřítele, a na druhé straně dezinformaci nepřítele. Spolu s tím dobře organizované velení a všestranné zabezpečení bojové činnosti vojsk může nejlépe zajistit překvapení, tím k dezorientaci nepřítele, vnést nerozhodnost do jeho činnosti a nutit ho k novým rozhodnutím, která často nebudou odpovídat dané situaci. K dosažení tohoto cíle účinně přispívají všechna opatření operačního maskování a klamání. Řadu opatření můžeme učinit již v míru v rámci operační přípravy území. Tato náročná a složitá činnost musí být jednou z rozhodujících náplní řídicí činnosti velitelů a štábů všech stupňů.

K PŘÍPRAVĚ CVIČENÍ VE ZKRÁCENÉ LHŮTĚ

V přípravě velitelů, štábů a vojsk dáváme přednost metodě cvičení, jejíž podstata spočívá v mnohonásobném, cílevědomém opakování úkolů s cílem dosáhnout potřebné bojové připravenosti, vytvořit odpovídající dovednosti, tvůrčí schopnosti a různorodé návyky k vedení bojové činnosti. V závislosti na způsobech a formách bojové činnosti v souvislosti se zaváděním nové bojové techniky, nových zbraní a jejich systémů se mění i způsoby a formy přípravy k jejich použití, mění se i další aspekty základních a hlavních metod přípravy jednotek, útvarů a svazků, jejich velitelů a štábů. V článku chci na konkrétních příkladech zpracování obsahových otázek některých řídicích dokumentů vševojskového divizního taktického cvičení tankového svazku ukázat na nové cesty, metody a způsoby myšlení při jeho zpracování a řízení. Vševojsková divizní taktická cvičení (v tomto případě) jsou zpracovávána za 4–6 dnů. Zabýváme se jimi proto, že přináší celou řadu racionalizačních, intenzifikačních prvků při zefektivnění práce a cenných nových teoretických poznatků a zkušeností, které můžeme využít při zpracování jiných cvičení. Nepůjde při tom pouze o otázku absolutní úspory času jako důležitého měřítka pro posouzení efektivnosti práce, ale i o širší rozbor dalších otázek spojených se zpracováním cvičení ve zkrácené lhůtě. Na konkrétních praktických ukázkách některých částí cvičení a zpracovávaných řídicích materiálech (téma, období cvičení a jejich učební úkoly, plán řízení a plán provedení cvičení) chci ukázat na realnost jejich zpracování v nařízeném čase.

Tato cvičení sledují nejen kolik se čeho při nich udělá a k jejich řízení zpracuje a jak kvalitně, ale i za jak dlouho. Tomu se podřizuje požadavek za stejný, nebo kratší čas dosáhnout vyššího objemu práce.

Na přípravu a průběh soudobých cvičení s vojsky klademe závažné požadavky, které se mají prolínat všemi cvičeními, jako např.:

- zdokonalit, upevnit a rozvíjet odborné znalosti, morálně bojové vlastnosti všech cvičících a připravit je k dovedné a rozhodné bojové činnosti v rychlém tempu v různém terénu, za jakýchkoli povětrnostních podmínek ve dne i v noci,

- osvojit si danou bojovou činnost v celku, v tempu a podmínkách odpovídajících skutečnému boji,

- sladit útvary (jednotky) k dovedné a rozhodné bojové činnosti při plnění úkolů v různých druzích boje v podmínkách používání jaderných zbraní a prověřit jejich bojovou pohotovost a připravenost ke skutečnému boji,

- zdokonalit návyky velitelů, štábů a vojsk v organizování bojové činnosti a v nepřetržitém velení vojskům,

- usilovat politickými orgány o získání praxe v mobilizaci vojáků k úspěšnému plnění úkolů cvičení za podmínek blízkých bojové situaci,

- stmelit činnost v jednotkách při plnění bojových úkolů, zdokonalit se v dovedném používání bojové techniky, zbraní a zbraňových systémů.

Tyto teoretické aspekty se podařilo přes omezený čas na zpracování cvičení s tankovým svazkem do jeho průběhu zapracovat (ukážu na konkrétních příkladech).

Vnesení uvedených prvků, kritérií, požadavků a hledisek do vševojskových taktických cvičení tohoto druhu vyžaduje v přípravě fázi výsoce organizovanou, přesnou a promyšlenou koncepční práci.

Cvičení bylo na téma „Přesun a zasazení tankové divize do střetného boje, jeho vedení s použitím klasických prostředků ničení a přechodem k použití zbraní hromadného ničení. Přechod k vedení obrany po neúspěšném střetném boji, obnovení bojové schopnosti vojsk a velení. Ničení vklíněného se nepřítele protiztečí druhého sledu“.

Pro nedostatek času se rozhodující správně stanovit cíle cvičení, od kterých se odvíjí úsilí směřující k dalšímu rozpracování cvičení i jeho průběhu. Jejich obsahová náplň vychází především z tématu a je limitována požadavky, které jsou na průběh cvičení kladeny. Jejich obsah by neměl být rozsáhlý. V konkrétním případě byly pro cvičení stanoveny tyto učební cíle:

1. Zdokonalit velitele a štáby v přípravě a řízení střetného boje.

2. Upevnit schopnosti velitelů velet a řídit bojovou činnost vojsk při přechodu k použití ZHN, rychle obnovovat bojovou schopnost vojsk a vést všechny druhy bojové činnosti.

3. Provéřit schopnost vojsk organizovaně zahájit a vést bojovou činnost po bojovém stmelení ve složité a rychle se měnící situaci v podmínkách bez použití i s použitím zbraní hromadného ničení.

4. Zdokonalit velitele a politické pracovníky v organizaci stranickopolitické práce v přípravě a průběhu vedení bojové činnosti.

Na cvičení byly vyvedeny některé útvary a jednotky po doplnění zálohami. K tomu směřoval i obsah některých cílů.

Vycházíme ze zásady, že na taktickém cvičení je hlavním učitelem polní výcvik, dovedně vytvořená taktická situace, počíná rozehra boje a ostatní podmínky, které umožňují cvičícím vytvořit si představu skutečného boje. Proto musíme přes všechny časové nároky v oblasti přípravy a vlastního jeho průběhu realizovat správné (i když časově omezené) metodické postupy. Zpracovatelská činnost v krátkých časových normách se realizuje správným rozvržením sil a stanovením obsahu jednotlivých fázích realizací ke cvičení. Úspěch cvičení je tím větší, čím výstižněji se podaří vmodelovat a navodit jednotlivým fázím (obdobím) cvičení atmosféru požadovaných úkolů. Cvičení, které bylo připravováno ve zkrácené lhůtě, bylo rozděleno celkem do čtyř období. První z nich v kontextu na téma cvičení mělo obsah:

Přijetí rozhodnutí, organizace a plánování přesunu a zasazení tankové divize do střetného boje s použitím klasických zbraní. Délka trvání 34 hodin. Východí situace stran nebudu pro obsádnost rozebírat. Pro tato období byly stanoveny tyto učební úkoly:

- přijetí rozhodnutí velitele divize, zplánování přesunu a zasazení divize do střetného boje,
- rekognoskace os a organizace přesunu,
- organizace bojového zabezpečení vojsk ve vyčkávacím prostoru,
- zasazení a vedení bojové činnosti PO divize,
- velitelská činnost v terénu.

Úkolem cvičící divize bylo po ukončení mobilizace a bojovém stmelení z druhého sledu armády uskutečnit kombinovaný přesun a ke stanovenému času zaujmout vyčkávací prostor. Kombinovaný přesun byl v našem konkrétním případě v souladu s předpisem Všeob-P-31 zplánován a řízen RC a RS po 3 osách a 17 železničními převozy, pod námětovou situací, podle které bylo řešeno obcházení zamořených a poškozených úseků, pochodových os, byla vedena bojová činnost s nepřátelskými průzkumnými a diverzními oddády, překonávání zaminovaných úseků a široké vodní překážky po mostě zřízeném pontonovým útvarem nadřazeného velitele.

Druhé období trvalo 53 hodin a jeho obsahem bylo: Přesun a zasazení tankové divize do střetného boje a jeho vedení s použitím klasických prostředků ničení. Učební úkoly:

- přijetí rozhodnutí k přesunu na čáru zasazení s předvídáním střetného boje,
- zasazení hlavních sil divize k úderu do boku nepřítele,
- vedení střetného boje při současném odrážení úderů přicházejících hlavních sil nepřítele,
- vedení boje v horském a zalesněném terénu,
- přeskupení a zasazení druhého sledu divize k rozvíjení střetného boje,
- přechod do obrany k udržení dosažené čáry,
- rozehra příznaků o přípravách k použití jaderných zbraní západními a upřesnění účasti raketového vojska tankové divize v 1. JÚ východních.

Takto vytvořený průběh druhého období v posloupnosti učebních úkolů vytvářel pro cvičící velitele, štáby a vojska náročnou, složitou, často měnící se situaci charakteristickou pro soudobý střetný boj, vyžadující smělé rozhodnutí při plnění nena-

dálých úkolů. Vytvořená situace v duchu uvedených učebních úkolů vyžadovala včas organizovat aktivní a hluboký průzkum k získání hodnověrných údajů o nepříteli a vytvořit potřebné uskupení sil a prostředků již při organizaci pochodu. Požadavkem bylo rychlým manévrem soustřeďovat síly a prostředky na rozhodujícím směru, silnými údery do boku a týlu roztrhat bojovou sestavu nepřítele a ničit ji po částech. Neustále zabezpečovat boky a týl a organizovat spolehlivou protivzdušnou obranu.

Třetí období trvalo 27 hodin a hlavními otázkami řešení bylo: Přechod k použití ZHN, obnovení bojovosti vojsk a velení, rozhodnutí a organizace přechodu tankové divize do obrany, vedení obranného boje s nepřítelem, který má převahu sil a prostředků. Vedení protizteče druhého sledu divize. K tomu byly úměrně sestaveny i učební úkoly:

- přechod na použití jaderných zbraní,
- vedení obranného boje s nepřítelem, který má převahu sil a prostředků, a udržení výhodné čáry při současném odstraňování následků jaderných úderů,
- obnova bojovosti vojsk a velení,
- přeskupení a vytvoření smíšených oddílů,
- vedení jaderných úderů na rozhodující objekty nepřítele a divizní protizteče ke zničení protiztečného nepřítele,
- přechod do pronásledování.

Třetí období bylo završením bojové činnosti štábů a vojsk. V jeho průběhu byly řešeny otázky přechodu k neomezenému používání JZ, obnova bojovosti se současným odražením protiúderu nepřítele, který byl v převaze. Období kladlo zvýšené nároky na práci velitelů a štábů všech stupňů, kteří museli současně řešit několik hlavních úkolů. To vyžadovalo přísně organizovanou práci štábů, rozdělit hlavním funkcionářům zodpovědnost za prosazení jednotlivých úkolů a zabezpečit těsnou součinnost mezi místy velení.

Poslední — čtvrté období cvičení řešilo ukončení cvičení a návrat vojsk do mírových posádek.

Metodika přípravy cvičení ve zkrácené lhůtě není ve štábech jednotně stanovena. Je to dáno zvláštností každého konkrétního cvičení. Rozsah a obsah prací při přípravě cvičení také neřeší žádný z dosud platných předpisů v ČSLA. V našem konkrétním případě byla metodika práce zpracovatelské skupiny podřízena časovému harmonogramu přípravy cvičení — viz **tabulku 1**.

Rozsáhlý obsah jednotlivých období ukazuje na nutnost přesné návaznosti všech operací v průběhu zpracování cvičení a

jejich vzájemné návaznosti. Na přípravě cvičení se prakticky podílí celý štáb. Zpracovatelé na základě obdržených pokynů od nadřízeného si volí pracovní postup, jehož didaktická posloupnost je determinována měřitelnou veličinou — časem:

- ujasní si téma cvičení,
- promyslí složení cvičících stran,
- stanoví učební cíle pro cvičení,
- rozdělí téma cvičení na jednotlivá učební období a stanoví učební úkoly v rámci zpřesněných období,
- zpracují zámysl (plán provedení cvičení) podle známých metodických postupů,
- seznámí se s určeným prostorem cvičení (popř. vyberou podle vlastních zkušeností a znalostí) podle mapy,
- ujasní si dobu a délku trvání cvičení, popř. další časové požadavky nadřízených,
- zpracují pomocné a řídicí dokumenty cvičení, jako např. náměty, plán provedení cvičení, organizaci ŘC, RS, způsob a plán jejich přípravy na řízení cvičení, plán imitace atd.

Výsledkem takto pojaté přípravy cvičení je pružná, různorodá a poučná rozehra, respektující všechny činitele rozhodující o úspěchu ve vševojskovém boji, jako je složitá, dynamická situace, vyžadující směla rozhodnutí, rozhodnou a odvážnou činnost vojsk, jakož i splnění nenadálých úkolů. V průběhu cvičení musí být vytvořeny podmínky k vedení nepřetržitého průzkumu, vedení boje za aktivního nepřátelského rádiového rušení, vedení účinné pauby prostředky všeho druhu, využití výsledků při použití JZ, odstranění následků a obnova bojovosti, směla a rozhodná činnost, pevné velení útvarům a jednotkám, nepřetržitá součinnost všech druhů vojsk a všestranné zabezpečení bojové činnosti (popř. další úkoly z RMNO).

Daný metodický okruh otázek tvoří neoddělitelný obsah taktického cvičení a odpovídá charakteru soudobého boje (operace). Na průběhu cvičení, obsahu období a jejich učebních úkolech jsem ukázal, jak respektovat nové metody práce v omezeném čase na zpracování cvičení.

Platí to i o obsahu jednotlivých řídicích dokumentů. Mnohotvárná a různorodá vojenská praxe potvrzuje, že základem pro řízení soudobých vševojskových divizních cvičení je plán provedení a plán řízení. Plán řízení můžeme zpracovat několika způsoby. Rády a předpisy zde žádnou formu jednoduše nestanoví. Při cvičení tankového svazku, připraveného ve zkráceném čase (za 5 dnů), obsahoval: téma cvičení; učební cíle pro cvičení; dobu cvičení; vyvedení na cvičení — na straně východní (včetně posilových prostředků) —

Tabulka 1

Úkol – opatření	1. den	2. den	3. den	4. den	5. den	6. den	Odpoví- dá	Součin- nost	Po- známka
Obdržení nařízení pro zpracování cvičení – jeho studium							Vymezení odpovědnosti po správách (odděleních) Vymezování jmenovitě zodpovědnosti za zpracování některých dokumentů	Správy (oddělení, složky)	
Vydání organizačních pokynů pro přípravu cvičení (ústně)									
Zpracování hrubého zámyslu (plánu provedení) a jeho posouzení									
Zpracování písemného dokladu k plánu provedení cvičení									
Zpracování čístopisu „Plánu provedení“ cvičení									
Schválení plánu nadřazeným a dopracování připomínek									
Organizace skupiny řízení cvičení									
Díleč plány zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb									
Námět s přílohami									
Bojové rozkazy a nařízení									
Plán rozehry jaderných a chemických úderů nepřítele									
Rozehra ztrát osob a bojové techniky									
Plán rozehry reálné činnosti vojsk									
Plán řízení cvičení									
Plán přesunů vojsk do výchozích prostorů ke cvičení, v průběhu cvičení a do mírových posádek po ukončení cvičení. Organizace a zabezpečení pořádkové a regulační služby									
Plán reálného spojení									
Plán imitace paleb, minových polí, zátarasů									
Plán přípravy řídicí skupiny cvičení									
Výkaz počtů cvičících a řídicí skupiny									
Pokyny a plán zpracování rozboru									
Plán mítinku a jeho program									
Příprava skupiny řízení cvičení									

na straně západní; stanovení cvičného číslu; výchozí situace a záměr stran; průběh DTC po obdobích. Úvodu každého období předcházela stručná charakteristika bojové činnosti stran v průběhu daného období.

Pro přehlednost, účelnost, jednoduchost a především rychlé zpracování se osvědčilo sestavit údaje k řízení cvičení do tabulek, kde v horizontální rovině je uveden čas a ve vertikální rovině činnost jednotlivých kategorií cvičících. Protože je to pro mnohé známá forma, nebudu se jí dále zabývat. V jednotně zpracovaném plánu řízení se dále uvádějí tyto základní údaje potřebné k bezprostřednímu řízení cvičení jako je rozehra ztrát osob a bojové techniky; rozehra chemických a jaderných úderů, různé pomocné plány, jako např. plán zdokonalovacího výcviku; pokyny pro zpracování rozboru; principiální schéma spojení; volací znaky, funkční čísla; organizace a řídicí struktura cvičení.

Bez obsahové struktury plánu řízení by se těžko ovlivňoval průběh cvičení, zejména činnost řídicích orgánů a rozhodčí služby a v plánovaných časových lhůtách realizovaly a plnily učební úkoly, plynule rozehrávaly ztráty, zabezpečovalo spojení, plnily úkoly rozboru atd. Předem naplánovaný obsah a postup procvičení učebních úkolů spolu s dovedným řízením cvičení neomezuje iniciativu cvičících velitelů, jejich štábů a vojsk. Naopak. zabezpečují vysoce organizovaný průběh a splnění všech plánovaných cílů cvičení.

Obdobné poznatky z přípravy řídicí dokumentace máme i z Plánu provedení cvičení. Ten byl k tomuto cvičení zpracován na mapě 1:100 000 a obsahoval: téma cvičení, učební cíle a dobu uskutečnění; složení vojsk účastníků se cvičení; normy spotřeby kilometrů, imitačních prostředků, normy spotřeby střeliva a munice; období cvičení, délku jejich trvání, učební úkoly; grafické vyjádření operačně taktického záměru, který obsahoval — výchozí situaci cvičících a další základní situace včetně situace druhů vojsk, bojové úkoly nadřízeného (armády), bojové úkoly každé strany k počátku cvičení, bojové úkoly cvičícího svazku a sousedů (bez rozhodnutí); operačně taktickou charakteristiku — šířka a hloubka bojových úkolů, rychlost přesunu, tempo útoku atd.

To jsou základní kritéria, bez nichž by nebyl tento plán řídicí dokumentem a vodítkem pro rozpracování dalších materiálů nutných k řízení cvičení.

Důležitým momentem při zpracování cvičení spadá tlakem času je používání tvo-

řivých prvků a realizace novátorství při jejich přípravě. Cit a smysl pro nové s využitím nahromaděných zkušeností z dosud vykonané práce v oboru přípravy a zpracování cvičení jsou hybnou silou a racionalizačními prvky v jejich obsahové přípravě. Tak při zpracování cvičení s tankovým svazkem se osvědčilo připravovat „Plán rozehry reálné činnosti vojsk“ na mapě 1:25 000 na každý den vedení bojové činnosti zvlášť. Mimořádně se osvědčil i časový graf reálné činnosti, který byl zpracován ve formě tabulky přímo na mapu rozehry reálné činnosti vojsk ve vojenském výcvikovém prostoru. Osvědčilo se připravit tento graf na každý den bojové činnosti stran modré i červené (po vševojskových útvech a družích vojsk) v jednotně stanovených časových dimenzích. Možný vzor tohoto grafu — viz tabulku 2.

Přípravu cvičení ve velmi krátké době klasifikujeme jako mimořádný úkol. Předpis Všeob-P-33 v čl. 19 uvádí, že Plán divizního vševojskového taktického cvičení se schvaluje měsíc předem (podle nařízení plánovacích dokumentů u některých cvičení je tato doba prodloužena na 6 týdnů až 2 měsíce). Z toho plyne, že na zpracování cvičení této kategorie je zpravidla více jak jeden kalendářní měsíc. V našem případě byl plán schválen 3 dny před zahájením cvičení. Mimořádně krátká doba, která je na zpracování cvičení, si vyžaduje i mimořádná opatření, mezi kterými je třeba vzpomenout přesný a přísný centralizovaný režim, iniciativní a aktivní přístup, přísné respektování zvláštností cvičení všemi zpracovateli a cílevědomé řízení jejich práce tak, aby zpracovatelské úkoly byly zvládnuty ve stanovených časových limitech. Včasnost, správnost a přesnost dokumentů docílíme mobilizací vnitřních rezerv a vymýcením šablonovitosti v práci, jež tlumí tvořivou iniciativu.

Při organizaci soudobých cvičení značně vzrostl rozsah opatření v přípravných fázích ke cvičení. Na druhé straně se ztížily podmínky pro práci uvnitř štábu tím, že se zkrátily časové intervaly pro realizaci úkolů při zpracování cvičení. To značně zvyšuje nároky na organizaci práce štábu, který řeší velmi odpovědné a mnohotvárné úkoly. Jde o tvůrčí rozpracování řídicích materiálů, přípravu RC a RS po teoretické i praktické stránce v terénu, prostoru cvičení atd. To vyžaduje zvýšené požadavky na práci, jako je pevnost, pružnost, nepřetržitost, operativnost, centralizaci, iniciativu a samostatnost všech důstojníků, kteří se zúčastňují prací na přípravě řídicích dokumentů.

Tabulka 2

Cvičící strany		Čas ... (údaje po hodinách nebo časových úsecích)		
Útvary		07.00	08.00	09.00
Nepřítel				
Velitelé a štáby				
Cvičící vojska	tp			
	tp			
	tp			
	mzp			
	útvary druhů vojsk			

Pevnost přitom tkví ve smělé řešení zadaných zpracovatelských úkolů, důrazném uvádění do života toho, co bylo pro řízení cvičení připraveno. Spočívá ve snaze úplně a přesně splnit uložené úkoly a dosáhnout cílů stanovených nadřízeným. To plně závisí na vysoké profesionální kvalifikaci pracovníků štábů, jejich širokém operačně taktickém přehledu, dobré teoretické přípravě a štábní kultuře. Ta představuje při zpracování cvičení vysokou dělnost, operativnost v práci, přesnou organizaci práce, umění zvolit hlavní články, stručně, úplně a jasně formulovat písemnosti, přesně a rychle připravit návrhy řešení atd. Dále tvůrčí přístup k práci a plnění povinností ve vzájemné zastupitelnosti. Pevnosti se docílí sjednocením a usměrněním úsilí při náhlých změnách, ke kterým může při přípravě cvičení dojít. Pevností též rozumíme jednotu vůle hlavního zpracovatele a jemu podřízených důstojníků od složek druhů vojsk a služeb, snahu všech úspěšně realizovat a přesně splnit zámysl přípravy cvičení, tj. úspěšné zpracování cvičení ve stanoveném čase. Pevnost vidím též v nepřetržitém úsilí splnit úkoly v co nejkratším čase.

Dalším požadavkem je pružnost, která se projevuje rychlým reagováním na nové prvky a momenty, včasným upřesňováním případných změn. Pružnost v práci umožňuje neustále uvádět v soulad obecné teoretické zásady se změněnými podmínkami dynamiky zpracování cvičení. Je to pružné přizpůsobení se všem potřebám, které vyvolává dezorganizace a impulzivní nezdůvodněné jednání.

Nezastupitelné místo při zpracování cvičení ve zkráceném čase má nepřetržitost v práci. Při jeho realizaci se vychází ze snahy, aby každý zainteresovaný pracovník štábu byl neustále dobře informován o stavu a vývoji prací na základních centrálních dokumentech. To zabezpečuje a podporuje nejen rozumnou iniciativu důstojníků v rámci celého pracovního postupu, ale zabezpečuje i možnost zastupitelnosti, v případě nutnosti převzít plnění úkolů v kteroukoli chvíli a tím zabezpečit splnění stanoveného celkového úkolu.

Další je princip vysoké operativnosti. Ten chápeme především jako včasné reagování na všechny změny a jejich včasné proniknutí do všech článků zpracovatelského komplexu, a to jak strany východní, tak i strany západní. Tento požadavek na práci je běžný při zpracování cvičení klasickým způsobem, ale v konkrétních podmínkách časově omezeného zpracování cvičení jeho význam nesrovnatelně vzrostl.

Princip centralizace v přípravě cvičení spočívá v tom, že vyšší stupeň velení spojuje úsilí všech tvůrčích sil a prostředků u podřízeného, koordinuje a zaměřuje jeho činnost v zájmu co nejefektivnějšího splnění úkolu. Zvláště účelná je pevná centralizace při zpracování cvičení, kde hlavní motivací v pracovních postupech je čas (počítá se s každou minutou).

Iniciativa a samostatnost jsou syntetické schopnosti, které spolu při zpracování cvičení navzájem konvergují. Iniciativní může být ten, kdo je samostatný a naopak. Tuto schopnost může mít jen ten, kdo je na

výkon zastávané funkce teoreticky i prakticky dobře připraven. Dvojnásobně to platí o zpracovatelích cvičení, zvláště pak při zpracování vševojskových divizních taktických cvičení, jejichž příprava trvá 4—6 dnů. Zde iniciativa a smostatnost předsta-

vují rozhodující požadavky na činnost důstojníků štábu. Iniciativní činnost podporuje schopnost samostatně řešit složité úkoly. Je to vodítko řešení patřičných opatření, aniž by se v mnohém čekalo na všeobsahující návrhy a pokyny.

Příprava cvičení ve zkráceném čase představuje složitý a dynamický proces, který zahrnuje řešení mimořádně důležitých a složitých úkolů. Za hlavní kritérium v přípravě těchto cvičení považuji čas, jako měřitelnou veličinu, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje metody, způsoby, formy, kvalitu a efektivnost práce. Na konkrétním faktografickém shrnutí obsahu období cvičení a učebních úkolech jsem ukázal, že můžeme připravit divizní vševojskové cvičení komplexně v plném rozsahu v omezeném čase. Tato činnost si však zatím vyžaduje značného úsilí. K zefektivnění zpracovatelské práce cvičení této kategorie se otvírá široký obzor zlepšovateľskému hnutí. Zkušenosti potvrzují, že jsou značné rezervy ve využívání formalizované dokumentace zpracované na základě přesně vymezených pravidel a norem s důrazem na jejich využití v řídicích a bojových dokumentech. Ukazují se i možnosti v používání metodik zpracování a řízení cvičení vyhotovených na základě vyhlášených tematických úkolů, využívání strojně početní techniky a zejména využívání dostupných prostředků malé a střední mechanizace.

K VOJENSKOVĚDECKÉMU VÝZKUMU AUTOMATIZACE VELENÍ

Zdokonalení zbraňových systémů, prostředků a metod velení se musí ověřovat. V míru jsou pro to vytvářeny vhodné podmínky na cvičeních všeho druhu. Zkušenosti ze cvičení umožňují kriticky přehodnotit, odmítnout to, co není vhodné ve válečných podmínkách, vyloučit zvyky a řešení, které nemají teoretické opodstatnění, i vytvořit nové efektivní způsoby používání různých technických prostředků.

Pro organizační, ekonomické a jiné náročnosti při cvičeních nemůžeme zkoumat vědecké problémy pouze v jedné oblasti. Jed-

notlivé oblasti se navzájem překrývají, doplňují a podmiňují. Toto platí i pro oblast automatizace velení. Zavádění automatizovaných systémů velení, jejich efektivní využívání, uplatňování metod práce orgánů velení nemůžeme zkoumat odděleně od praktické činnosti vojsk.

Pro zvýšení efektivnosti vojenskovědeckého výzkumu musíme si ujasnit všechny otázky spojené s výzkumem. Do popředí vystupuje zejména stanovení cílů a metod výzkumu. K nim se chci v článku vyjádřit.

Cíle výzkumu automatizace velení

Využívání výpočetní techniky v armádě klade značný důraz na soustavné zdokonalování technické části exploatovaných výpočetních systémů, neustálé rozšiřování matematického a programového zabezpečení a v neposlední řadě i na zlepšování struktury orgánů automatizace velení.

Vojenskovědecký výzkum automatizace velení je vzhledem k potřebám praxe zaměřen do oblastí — organizační, matematického a programového zabezpečení a technického vybavení. Postupné rozšiřování výzkumu automatizace velení na spojenec-kých cvičeních — viz *tabulku 1*.

Hlavním cílem vědeckovýzkumných úkolů na cvičeních od roku 1977 bylo důsledně prověřit otázky spojené se zaváděním prostředků automatizace a výpočetní techniky v procesu velení a její opodstatně-

nost pro práci štábů vyšších stupňů velení. V této etapě byly hlavní cíle orientovány především na získání a rozšiřování zkušeností z využívání výpočetní techniky v polním systému velení. Jako dílčí cíle byly stanoveny úkoly spojené s ověřováním programového díla, metodami práce orgánů MAV apod.

S nástupem počítačů 3. generace, zavedením převozných výpočetních automatů a jiné výpočetní techniky do armády se vědecký výzkum zavádění a využívání výpočetních prostředků velení změnil. Byl zaměřen především do oblastí využívání výpočetní techniky.

Vzhledem k předpokládanému zavedení polního automatizovaného systému velení vojskům na stupni vševojskového svazku a dalšímu rozvoji programového zabezpe-

Tabulka 1

Cvičení	Sojuz-77	Neutron-79	Vesna-80	Bastion-81
Oblasti výzkumu				
Organizační		/	/	/
Matematické a programové zabezpečení	/	/	/	/
Technické vybavení			/	/

čení výpočetních systémů, se cíle výzkumu na spojeneckých cvičeních orientují do oblasti efektivnosti využívání prostředků automatizace velení. Při současném stavu naplněnosti výpočetní technikou a zpracováním programovým dílem je otázka efektivního využívání všech zdrojů pro urychlení a zpřesnění přípravy rozhodnutí velitele jednou z nejdůležitějších.

Je nutné získat zkušenosti z využívání jednotlivých komponentů výpočetních systémů, a to technického i programového vybavení. Znalosti a zkušenosti můžeme získat při praktickém používání výpočetní techniky na jednotlivých místech velení i z hlediska jednotlivých druhů vojsk a služeb. Těchto zkušeností využijeme k vypracování způsobů a metod zvýšení efektivnosti v používání prostředků automatizace při velení vojskům.

Hlavního cíle (zvýšení efektivnosti) můžeme dosáhnout cestou uspořádání struktury a organizace orgánů automatizace velení, rozpracování jejich metodiky práce v návaznosti na metodiku práce velitele a štábu, zdokonalení struktury a vybavení míst velení prostředky výpočetní techniky a přenosu dat, zdokonalování operačně taktických úloh a způsobů práce s nimi. Zvýšení efektivnosti závisí též na použití výpočetní techniky a jejím programovém vybavení, především na vybudování přenosových sítí, terimnálních pracovišť a vypracování programových systémů umožňujících práci v dialogovém režimu s bankou dat podle zásad utajeného velení.

Efektivní využívání prostředků automatizace je však závislé především na hlavním a nejdůležitějším faktoru — lidském činiteli. Odborníci z oblasti automatizace velení musí položit základ k efektivnímu využívání výpočetní techniky. Hlavní úloha však spočívá na příslušnících vševojskového štábu, kteří svými znalostmi technické i programové části systému, zkušenostmi,

schopnostmi ovládat prostředky automatizace a vytvořením metodiky práce velitele a štábu zabezpečí důsledné využívání prostředků automatizace velení.

Při vědeckém výzkumu zavádění prostředků automatizace do procesu velení je nutné dle cíle orientovat do všech oblastí výzkumu — organizační, matematického a programového zabezpečení i technického vybavení.

V organizační oblasti je vhodné cíle výzkumu zaměřit na otázky strukturální, tj. jak odpovídá současná struktura orgánů automatizace velení i výpočetních středisek a míst požadavkům vševojskového štábu, otázky metodické a organizační, tj. zda metodika práce orgánů automatizace velení je v souladu s metodikou práce vševojskového štábu a zda je zajištěna nepřetržitost zabezpečení štábu výpočty. Jedním z cílů je i ověření jak časově zapadá trvání výpočtů do metodiky práce velitele a štábu.

Je nutné ověřit, jak jsou orgány automatizace velení připraveny zabezpečit vševojskové štáby informačními a výpočtovými daty v průběhu plánování a vedení operace. Dále zjistit, zda v současné metodice práce velitele a štábu jsou vytvořeny předpoklady pro využití všech možností prostředků automatizace. Jedním z důležitých dílčích cílů je i určení stupně znalostí o technických prostředcích automatizace, jejich programového vybavení a zadávání vstupních údajů u příslušníků štábů z hlediska efektivního využívání vlastností těchto prostředků a pak stanovit nové metody a formy přípravy odborných i vševojskových kadrů v oblasti automatizace velení pro zabezpečení plynulého přechodu na PASUV.

Pro získání komplexních poznatků v organizační oblasti je nutné zkoumat specifiky a praktické požadavky na organiza-

ni využívání sil, prostředků a metod automatizace velitelů a štábů při plánování a řízení operace (boje) a také ověřovat organizační a technologická řešení úloh s možností jejich zdokonalování v souladu s praktickými úkoly a potřebami vojsk. V neposlední řadě musíme do výzkumu zadat požadavek zjistit, jak jsou realizovány směrnice k využívání výpočetní techniky a jak tyto napomáhají ke zvyšování efektivity využívání prostředků automatizace a ke zkvalitnění metod práce orgánů automatizace velení vojskům.

Další skupina cílů výzkumu je orientována do oblasti **programového zabezpečení**. Jednotlivé cíle jsou zaměřeny na ověření programů co do vhodnosti a účelnosti v polních podmínkách a schopnosti celého programového zabezpečení jako celku vyhovět všem požadavkům důstojníků štábu. Další mohou být zaměřeny k získání zkušeností s různými systémy v polních podmínkách, k ověření možnosti využívání banky dat a dialogového režimu se sou-

časným použitím terminálové sítě a jejich efektivního využívání ve štábech, popř. ke zjištění praktičnosti a složitosti při vyplňování vstupních formulářů ke zjednodušení zadávání vstupních dat.

V oblasti **technického zabezpečení** se dílí cíle orientují především na ověření takticko-technických dat a spolehlivosti technických prostředků automatizace velení a jejich možnosti v polních podmínkách. Jde o ověření jednotlivých typů a komponentů podsystémů a systémů velení v polních podmínkách k vytvoření podmínek pro jejich efektivní využívání a také ověření prostředků rychlého, přesného a utajeného přenosu dat. Snahou je získat zkušenosti z práce technických prostředků a na prozkoumání vhodnosti, účelnosti a efektivity vybavení míst velení prostředky automatizace a přenosu dat.

Pro naplnění cílů průzkumu musíme vytvořit metodiku práce výzkumné skupiny a do ní zahrnout odpovídající metody vojenskovědeckého výzkumu.

Metody výzkumu automatizace velení

Při zpracování programů výzkumu vojenské teorie při cvičeních zvláštní pozornost věnujeme určení vlastní metody výzkumu, tj. stanovení způsobů postupu výzkumného týmu. Vlastní metodika — to není jen podmínka správné činnosti týmu, ale také záruka její účinnosti a objektivnosti.

Nejlépejší výsledky ve výzkumech můžeme získat paralelním použitím několika metod. Takový způsob zabezpečuje určitou zevrubnost verifikování výzkumných problémů a úkolů a přispívá k potvrzení stupně věrohodnosti a objektivnosti získaných výsledků. Nejvhodnější pro výzkum při cvičeních budou metody: kritická analýza, syntéza a analýza, studium dokumentů, pozorování, beseda, anketa respondentů, interview, statistika a matematická a síťová analýza.

Kritická analýza, tj. metoda teoreticky formulovaného problému a verifikování výsledků experimentu na cvičení. Tato metoda umožňuje stanovit opatření, jež povedou k odstranění nežádoucích odchylek. Výzkumný tým na základě ní může stanovit i nové směry řešení výzkumných problémů. Tato skutečnost ji určuje jako hlavní vědeckovýzkumnou metodu na cvičeních.

Syntéza a analýza, ať již klasifikační, obsahová, vztahová, kauzální, systémová či dialektická, jako nejvyšší forma analýzy, musí probíhat v dialektické jednotě. Při výzkumné práci můžeme použít i generalizování a logické konstrukce. Pro tuto me-

todu slouží jako podklady výsledky získané pomocí těchto metod vědeckého výzkumu.

Studium bojových dokumentů, tj. pracovních map, bojových nařízení, hlášení, metodik práce, různých formulářů a ostatních dokumentů, umožní získat údaje o množství informací ve štábu, jejich četnosti, významnosti, ale i formě. Dovolí určit nejvhodnější technologii zpracování těchto informací a zejména možnosti využití prostředků výpočetní techniky při přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele i v průběhu vedení bojové činnosti.

Metoda pozorování a sledování praktické činnosti a práce velitelů, důstojníků štábů, náčelníků druhů vojsk a služeb při používání kalkulátorů, čidel (datčků informací), grafických a tiskacích zařízení, terminálů i ostatních prostředků výpočetní techniky. Rovněž i umění využít pro svou odbornou činnost všech možností výpočetní techniky a výsledků její činnosti, ale i bojové činnosti vojsk, se musí vyznačovat systematickostí a metodičností.

Jedním z možných objektů pozorování může být činnost příslušníka štábu — uživatele a příslušníka automatizace velení ve vzájemné součinnosti při zpracování celkového toku nebo jednotlivých informací, popř. schopnost příslušníků automatizace velení pružně reagovat na požadavky velitelů a příslušníků štábů. Tuto metodu můžeme použít při přípravě na cvičení i v průběhu celého cvičení na vybraném

pracovišti několika stupňů velení současně nebo postupně po pracovištích a stupních velení.

Tato metoda ovšem závisí na subjektu. Pozorování často nevystihuje realitu, ale to, co v ní chce pozorovatel vidět. Tato skutečnost ovlivňuje přesnost a použitelnost metody. Při použití této metody je proto nezbytné znát typ pozorovatele z hlediska jeho druhu vnímání, tedy zda jde o analytický, syntetický, subjektivní nebo objektivní typ. Každý druh pozorovatele, mimo subjektivního, má své přednosti, kterých můžeme využít při sestavování výzkumného týmu či v postupné návaznosti pozorování.

Abý pozorování a sledování splnilo všechny očekávané cíle a požadavky, musí být cílevědomě zaměřeno, stanoveny přesné úkoly a určen metodický postup při uskutečňování.

Další metodou výzkumu jsou **besedy** s účastníky cvičení, příslušníky skupin a oddělení štábů, důstojníky skupin rozehry, rozhodčích a cvičících velitelů.

Anketa respondentů slouží k ověření, potvrzení získaných výsledků, popř. k získání nových výsledků. Dotazníky je nutné tvořit tak, aby otázky byly jasné a srozumitelné, pak i odpovědi na ně by měly být jednoznačné. Na systému otázek závisí kvalita a přesnost odpovědí respondentů i snadnost vyhodnocování dotazníků.

Jednou z dalších metod je **interview**. Touto metodou můžeme získat jak základní poznatky, tak i poznatky k doplnění výsledků získaných jinými druhy výzkumu. Výzkumný pracovník si musí získat důvěru dotazovaného důstojníka štábu a rozhovor musí usměrňovat.

Metoda obdobná interview je kladení otázek, též nazývané **metoda delfská**. Jednou z hlavních zásad je uspořádat všechny otázky tak, aby jedna otázka podporovala druhou.

Besedy, interview a ankety můžeme uplatnit v průběhu celého cvičení. Nejvhodnější jsou však v závěru cvičení, kdy můžeme vhodně kladenými otázkami získat znalosti o využívání jednotlivých druhů techniky, o možnostech lepší organizace práce těchto prostředků, o požadavcích příslušníků štábů na matematické a programové zabezpečení, o provozu a možnostech techniky, popř. o způsobu zhodnocení výsledků práce příslušníků automa-

tizace velení i prostředků výpočetní techniky. Odpovědi získané v závěru cvičení jsou cenné tím, že tázaný má celý průběh cvičení a činnosti výpočetní techniky v živé paměti a bezprostředně reaguje na jednotlivé problémy spojené s otázkami automatizace velení. Poznatky z besed, ankety respondentů a interview umožňují upřesnit údaje získané pozorováním.

Při vědeckém výzkumu reality nebo zpracování výsledků získaných jinými metodami můžeme využít **matematické metody**. Jde zejména o využití možností statistické, matematické a síťové analýzy. Matematické metody výzkumu jsou významným nástrojem, který umožňuje zvýšit efektivnost výzkumu při cvičení. Matematické metody je výhodné použít při zpracování výsledků pozorování, statistickým zpracování výsledků besed, interview i anket respondentů, a to při zhodnocování jednotlivých technických parametrů, zejména otázek spolehlivosti výpočetní techniky v polních podmínkách.

Žádnou z uvedených metod výzkumu nemůžeme preferovat. Výběr každé z nich (i souboru metod) závisí na charakteru vědeckého problému a otázek vojenské teorie zkoumaných při cvičení, druhu daného cvičení, kvalifikaci vědeckých a odborných kádřů a jejich přípravě na výzkum, a to zejména na principiálních předpokladech z hlediska závěrů výzkumu, které mohou zabezpečit použití té či oné metody. Usluujeme o to, aby s pozorováním a sledováním spojená intuitivní postupy výzkumníků byla chápána jako málo prozíravá a nevedla ke vzniku spontánnosti a emociálnosti.

Ve spojení s nevyhnutelnou relativností a subjektivností celé řady výzkumných metod a technik vznikají někdy určité rozdíly mezi hodnocením činnosti na daném cvičení a skutečným stavem věci. Vyžaduje to doplňkovou verifikaci, popř. změnit metody a techniky výzkumu.

Použití metody je nutné bezpodmínečně spojit s pracností, materiálními a finančními náklady. I zde se řídíme zásadou efektivnosti bez ohledu na to, zda se posuzuje hledisko dosažení co největšího efektu při vynaložení určitých nákladů nebo hledisko úspor. V obou případech půjde o totéž: optimální ekonomický postup výzkumného týmu.

K výzkumu efektivnosti automatizace velení

K dosažení největšího efektu musíme zvolit vhodnou metodu přístupu k výzkumu. Výzkumná skupina volí určitý způsob

činnosti v závislosti na rozsahu, cílech a učebních otázkách cvičení, zabezpečení silami a prostředky. Pro zvolení přístupu je

třeba zvážit dobu, cíle výzkumu a jeho rozsah, velikost výzkumné skupiny a její vybavení.

Jde-li o výzkum toku informací ve štábu a jejich zpracování automatizačními prostředky, analýzu činnosti jednotlivých důstojníků štábu při využívání prostředků výpočetní techniky, můžeme **organizovat výzkum dvěma způsoby:**

— dílčí výzkumné skupiny navštíví současně velitelská stanoviště, oddělení druhů vojsk a služeb, oddělení automatizace velení a výpočetní střediska na jednotlivých místech velení;

— výzkumná skupina navštěvuje jednotlivá místa velení, oddělení automatizace velení i výpočetní střediska (místa) postupně.

Druhý způsob výzkumu volíme zvláště při požadavku vysoké přesnosti a komplexnosti výzkumu na jednom pracovišti.

Tak, jako je výhodné použít několika metod výzkumu současně, volíme stejný postup i při organizaci výzkumu. Např. vý-

zkumné skupiny současně navštíví jednotlivá oddělení a skupiny, sledují a pozorují činnost důstojníků odborných skupin a oddělení. Je výhodné, aby návrhy (informace) odborných náčelníků druhů vojsk a služeb vylechla celá výzkumná skupina.

Výzkumná skupina je povinna před zahájením výzkumu seznámit se s konkrétní organizací a strukturou prostředků a orgánů automatizace, s technickými a operačními charakteristikami prostředků automatizace a jejich programovým vybavením. V průběhu výzkumu pak na jednotlivých místech vylechne návrhy náčelníků a určených specialistů. Sleduje, jak důstojníci štábu vyžadují výpočty a propočty od výpočetních středisek. Sleduje konkrétní práci, metodickou a časovou sladěnost orgánů automatizace velení při zabezpečování štábu informačními a výpočtovými úlohami. U náčelníků druhů vojsk a služeb a dalších odborných náčelníků pak zkoumá způsob využívání výsledků práce výpočetních středisek a míst.

Za hlavní cíl výzkumu považujeme zvýšení efektivity využívání prostředků automatizace velení. Dílčí cíle orientujeme do oblasti organizační, programového zabezpečení a technického vybavení.

Při výzkumu je vhodné používat několika metod nebo jejich kombinace. Hlavní a nejdůležitější je metoda kritické analýzy pomocí níž výzkumný tým vyvodí závěry z výzkumné práce. Vysoká efektivnost výzkumu závisí též na připravenosti výzkumné skupiny a na důsledném využití vhodných metod a způsobů výzkumu.

SMÍŠENÉ PROTITANKOVÉ ZÁLOHY

Již počátek Velké vlastenecké války ukázal na nutnost vytvářet silné protitankové zálohy (PTZ), které se pak staly nedílnou součástí bojových a operačních sestav vševojskových útvarů, svazků, svazů i vyšších svazů. Potřeba mít PTZ se ukázala aktuální i po zavedení jaderných zbraní do výzbroje soudobých armád. Byly to právě jaderné zbraně, které potvrdily a zdůraznily požadavek vševojskového velitele, aby měl vhodný prostředek pro ničení tankových skupení, které pronikají mezerami nebo trhlami v bojových sestavách, vzniklých po jaderných úderech, palbě dělostřelectva, úderech letectva nebo vývojem situace na bojišti.

Po zkušenostech z mnoha bojů se ustálil názor na sílu protitankových jednotek (útvarů, svazků), které vytvářejí PTZ, na jejich organizační strukturu, bojovou techniku, rozložení zásob munice, ale i na dopravní prostředky, organizační průzkumu apod. Zásadní vliv na bojovou hodnotu PTZ měla vždy tanková technika a taktika

pravděpodobného nepřítele, zejména počty tanků, jejich kvalita a způsob použití. Proto se u PTZ setkáváme s protitankovými kanóny různé ráže, PTRS, ale i s protitankovými minami a dalšími prostředky. Pokud jde o přepravu, pak s přenosnými komplety PTRS, s komplety vedenými na automobilech, obrněných transportérech, se samohybnými prostředky, popř. i s prostředky vzdušnými. Souboj protitankových zbraní s tanky nepřítele dostává zde, v PTZ, svoji konkrétní materiální základnu. Vše nejlepší, co bylo v daných historických podmínkách k dispozici, se objevilo dříve nebo později v PTZ. Nové tanky s lepšími parametry palby a manévru využívají k vývoji a využití nových protitankových zbraní a prostředků.

Na základě zhodnocení bojových možností soudobých tanků chci ukázat na výhody smíšených PTZ, jednotek, útvarů i svazků, které mají ve výzbroji různé typy protitankových zbraní, zejména PTRS a protitankových kanónů (PTK).

Hlavní znaky a bojové možnosti tanků nepřítele

V současné době má pravděpodobný nepřítel dva typy středních tanků, které mají postupně nahradit dosavadní a vytvořit novou, kvalitnější základnu jeho tankových vojsk. Je to americký střední tank XM-1 a západoněmecký Leopard-2.

Tank XM-1 o hmotnosti 53,4 t je výzbrojen kanónem 105 mm, který se plánuje v brzké době nahradit západoněmec-

kým kanónem 120 mm s hladkou hlavní. Nový kanón umožní u podkaliberníh granátů dosáhnout počáteční rychlosti až 1800 m.s⁻¹. Tato rychlost vytváří podmínky pro dostatečnou účinnou palbu na vzdálenost 2–2,5 km. Bude perspektivně použit i u ostatních tanků 80. let s výjimkou Velké Británie, kde byl vyvinut kanón téže ráže, ale s drážkovanou hlav-

ní. Významným zlepšením tohoto, ale i ostatních moderních tanků, jsou zaváděné komplexní systémy řízení palby. Zahnuje zejména zaměřovač s laserovým dálkoměrem, elektronický střelecký počítač, stabilizátor ve dvou rovinách, infra-zaměřovač a zdokonalené optické přístroje. Změřená dálka cíle s balistickými a povětrnostními údaji a údaji o rychlosti pohybu cíle se zpracovávají ve střeleckém počítači, jehož výstupy přímo ovládají zaměřovač. V tanku se veze 50 nábojů pro 120 mm kanón a 55 pro 105 mm kanón.

Rozměry tanku: délka s hlavní vpředu — 9,77 m (bez hlavně — 7,92 m), šířka bez krycích desek — 3,47 m a výška včetně věže — 2,37 m.

Tank Leopard-2 vychází z osvědčených konstrukčních částí typu Leopard-1A4. Byl zkoušen v USA, porovnán s XM-1 a mnohé prvky má s ním totožné. Jde zejména o kanón 120 mm, motor a systém řízení palby. Významnou kvalitou tohoto tanku je kombinace pancéřových desek s plastickými hmotami u korby a věže. Střelivo do kanónu je kumulativní nebo podkaliberní s aerodynamickou stabilizací. Za-

hraniční literatura uvádí účinný dostřel s pravděpodobností zásahu 0,95 na vzdálenost 2 km (pro stojící tank), popř. také pravděpodobnost na vzdálenost 1750 metrů pro střelbu za jízdy. Integrovaný systém řízení palby, obdobně jako u XM-1, umožňuje podle zahraničních pramenů víc jak padesátiprocentní pravděpodobnost zásahu první ranou. Bojová hmotnost — až 54 t, délka — 7,73 m (9,78 m s kanónem), výška — 2,49 m a šířka — 3,42 m.

Tyto tanky představují moderní bojové prostředky s progresivními a výkonnými prostředky palby a manévru. Je nutné u nich počítat s vysokou pohyblivostí v terénu (rychlost přesunu v terénu se udává až 50 km.h⁻¹), pohotovou a účinnou palbou již od dalek 2–2,5 km a zvýšenou odolností proti účinkům protitankových zbraní, které používají jak průbojného, tak i kumulativního střeliva. Úspěšný boj s takovými tanky mohou vést jen prostředky, které je v mohutnosti a přesnosti palby, pohotovosti k palbě i manévru předčí, nebo které dovedou využít méně silných nebo dokonce slabých stránek v jejich výzbroji, pancéřové ochraně, pozorování bojiště apod.

Zhodnocení bojových možností protitankových řízených střel a kanónů

V této části rozeberu možnosti nejrozšířenějších, současně však i nejvýkonnějších protitankových zbraní, které tvoří kostru protitankové obrany a představují základní prostředek ničení nepřátelských tanků, a proto je nejčastěji zařazujeme do PTZ. U PTRS půjde zejména o střely tzv. druhé generace, a u kanónů o ráži 100 mm. Tím nechci snížit význam ostatních protitankových zbraní, které sehrávají důležitou úlohu v komplexním systému boje s tanky a které jsou přizpůsobeny konkrétním podmínkám bojových situací, terénu, stupni velení, schopnostem obsluhy apod. I tyto prostředky mají své místo v protitankové obraně, avšak nejsou předmětem rozboru v tomto článku.

PTRS jako nejvýkonnější prostředek v celém sortimentu protitankových zbraní jsou v organizační struktuře vojsk všech soudobých armád. Najdeme je na taktických i operačních stupních velení. Mají řadu předností, z nichž k nejvýznamnějším patří:

- velká dálka účinné střelby,
- vysoká pravděpodobnost zásahu spolu s velkou probíjecí schopností, která s narůstající dálkou střelby neklesá,
- rozsáhlý manévru palbou a ve většině případů i pohybem,

— nízký počet obsluhy odpalovacího zařízení (zbraňového kompletu),

— malé rozměry i hmotnost odpalovacího zařízení,

— možnost dalšího vývoje kompletu, zejména systému navedení.

Mezi některé slabší stránky patří:

— existence tzv. minimálního dostřelu,

— relativně dlouhá doba letu střely na cíl,

— využívání pouze jediného typu bojové nálože (kumulativní),

— složitá konstrukce střely i odpalovacího (naváděcího) zařízení a s tím související poměrně vysoká cena kompletu v porovnání s dalšími protitankovými prostředky (jedna PTRS typu Tow v roce 1980: 4 000–5 000 dolarů; jeden 105mm náboj pro tankový kanón v témže roce: 186 dolarů).

Základní takticko-technické údaje o PTRS — viz **tabulku 1**.

Z hlediska boje s tanky přednosti PTRS (viz parametry v tabulce 1) značně převyšují jejich určité slabiny. Je dokonce dosti názorů, že vývojem PTRS byl souboj protitankových zbraní s tanky již rozhodnut. Takový pohled však není zcela objektivní a realistický. Tanková technika se vyvíjí dál, hlouběji se rozpracovávají

Tabulka 1

Název	Způsob přepravy	Dálka střelby (km)		Probíjí pancíř (mm)	Rychlost letu (m.s ⁻¹)
		max.	min.		
PTRS na OT (BRDM)	samohybný	3	0,4	400	120
PTRS přenosného typu	přenosný	3	0,4	400	120
Dragon	přenosný	1	0,03	400	100
Tow	samohybný	3	0,065	500	200
Shillelach	samohybný	3	0,2	600	220
Milan	přenosný	2	0,025	550	180
Hot	samohybný	4	0,075	550	280

nejen opatření v taktice vedení boje tanků, ale i v boji s protitankovými prostředky.

Za významný přínos PTRS je nutné považovat zvětšení **hloubky ničení** tanků. Maximální dostřel soudobých PTRS umožňuje zahájit účinnou palbu již na dálkách 3–4 km a to je vzdálenost praktické dohlednosti na větší části západního válečiska. Počítáme-li s účinnou palbou u tanků 2–2,5 km, pak protitankové prostředky získaly 500–2 000 metrů hloubky. Mohou za dobu, potřebnou pro překonání této vzdálenosti tanky (při rychlostech 20 km.h⁻¹: 1,5–6 minut) odpálit 3–12 i více střel, aniž by byly ohroženy odvetnou palbou tanků. Přitom pravděpodobnost zásahu je i na těchto dálkách velmi vysoká (0,6–0,9) a účinnost bojové hlavičky zůstává nezměněna.

Další předností PTRS je mimořádná schopnost **manévru palbou i pohybem**. To platí jak do doby odpálení střely, tak i při jejím letu na cíl. Manévr pohybem umožňuje nízká hmotnost kompletu, hlavně odpalovacího zařízení, které je možné přenášet, převážet a upevňovat na terénní vozidla, obrněné transportéry, tanky, ale také na vrtulníky. Přeprava do prostoru použití je snadná a rychlá, stejně jako přeprava kompletu k boji. Manévr palbou je charakterizován v první řadě možností řídit střelu za letu a reagovat na pohyb tanku v podstatě až do nárazu střely. Manévr střely je sice omezen technickými možnostmi, ale rozměry prostoru možného zasažení jsou dostačující k tomu, aby i rych-

le jedoucí tank z něho mohl za dobu letu střely uniknout. Tato vlastnost PTRS představuje novou kvalitu v protitankové obraně a spolu s automatizací systému navedení střely na cíl dává soubor s tanky další rozměr.

Nezanedbatelnou předností PTRS je **malá hmotnost a rozměry** odpalovacího zařízení. Kromě již zmíněného snadného manévru se zjednodušilo ukrytí, maskování i OPZHN. Daří se dlouho utajit místo odpálení a odvetná palba musí být proto vedena jen na prostor. Odpalovací stanoviště může být dokonce za krytem a tak jeho vyřazení je ještě nesnadnější.

Technika PTRS a systému navedení využívá nejnovějších poznatků vědy a techniky. Dává možnost dalšího rozvoje, hlavně zařazení automatizačních a mechanizačních zařízení. Zdokonalování této zbraně není ukončeno přes již dosažené nesporné úspěchy. Při tom další vývoj nemusí být doprovázen zvyšováním počtu obsluh, spíše očekáváme opak. Předností PTRS je i skutečnost, že tento druh bojové techniky umožňuje bez velkých komplikací zvyšovat účinnost bojové nálože tak, aby byla dostatečná k probití současných klasických pancířů dnes vyráběných tanků.

Pro objektivní posouzení PTRS je nutné vidět i jejich slabé stránky. K nim se počítá existence tzv. minimálního dostřelu, který znemožňuje palbu v těsné blízkosti odpalovacího zařízení. I když nejmodernější typy PTRS, zejména tzv. lehkého typu, minimální dálku střelby podstatně zkrátily na desítky metrů, pravděpodob-

nost zasažení tanku je na ní nízká. Jde o vlastnost, kterou se PTRS výrazně odlišuje od kanónových prostředků, kde naopak se zkracováním délky střelby se pravděpodobnost zasažení zvyšuje.

Vzhledem k tomu, že střelu musíme v průběhu letu ovládat, bylo třeba řešit problém letové rychlosti. V současné době se pohybuje mezi 100 až 200 m.s⁻¹, výjimečně 300 m.s⁻¹. Takové rychlosti vyhovují technickým požadavkům i možnostem operátora reagovat na pohyb střely i tanku. Způsobují však, že střela letí k cíli, s ohledem na délku, až 30 sekund. To je doba, během níž se mohou změnit pozorovací podmínky (ukrytí tanku za terénní vlnou, clonou dýmu apod.) i poloha tanku (při rychlosti 30 km.h⁻¹ ujede tank 250 metrů). To má značný význam na účinnost střelby v nočních podmínkách, při umělém osvětlování terénu, v mlze a dýmu. Navíc se snižuje počet odpálení (kadence), což vede k nižšímu bojovému využití kompletu.

PTRS patří k velmi úzce specializovaným zbraním. Použití na jiné cíle než obrněné je méně časté. Proto bojové hlavice mají většinou pouze kumulativní nálož. Takové jednoznačné a úzké určení však přináší možnost účinných protipatření protivníka. A tak jsme svědky vybavování moderních tanků vrstvenými pancéři, které odolávají kumulativnímu účinku. Již z tohoto faktu můžeme učinit důležitý závěr, že spoléhání se v protitankové obraně na jeden druh protitankových zbraní musíme zamítaout.

Omezující faktorů ve využití PTRS je však zřejmě méně. Přesto je třeba je brát v úvahu a při bojovém nasazení vytvářet podmínky, které tato omezení potlačí nebo vyloučí, popř. nahradí je dalšími vhodnými prostředky.

Protitankové kanóny patřily dlouhou dobu k hlavním protitankovým prostředkům. Jejich používání je spojeno s mnoha výhodami:

- k dispozici je široký sortiment kompletů s vycvičenými obsluhami, jejich nasazení k boji s tanky není náročné, změny munice, popř. zaměřovače nečiní problémy,

- mají velkou přesnost střelby v rozmezí metné délky,

- mají velkou kadenci střelby,

- mezi odpálením a dopadem střely je krátký časový interval,

- existuje dobře organizovaná exploatace kompletů, založená na materiálním zabezpečení výzbrojní službou a týlem ve prospěch celého dělostřelectva,

- mohou rychle zaměřovat různé druhy protitankových střel,

- mají menší závislost na pozorovacích podmínkách; pozorování cíle po výstřelu je potřebné jen pro opravování dalších ran,

- tažené kanóny se mohou rychle přesunovat po komunikacích na velké vzdálenosti.

Za slabé stránky naopak považují:

- balistickou a střeleckotechnickou rovnováhu s tankem,

- značnou hmotnost kanónu a tím nižší schopnost manévru pohybem po zaujetí palného stanoviště, odpojení od tahače a zahájení boje,

- nízkou ochranu obsluhy před účinky klasických i ostatních zbraní,

- v porovnání s kompletem PTRS větší počet obsluhy,

Tabulka 2

Charakteristiky	PTK 100 mm vz. 53	PTK 100 mm T 12
Maximální délka střelby (km)	21	8,2
Metná délka střelby (m)	1225	1880
Rychlost střelby (ran.min ⁻¹)	7	6
Hmotnost zbraně (t)	4,28	2,8
Příprava k palbě (min)	1	1
Probíjecí schopnost (pancíř v mm)	300	350

— jen dle možnosti dalšího vývoje a zdokonalování jak kanónu, tak munice, popř. systému velení.

PTK představují tradiční protitankový prostředek. Jednotky PTK získaly v ozbrojených střetnutích mnoho zkušeností, které se promítly do organizace boje s tanky, do taktiky, organizační struktury jednotek, útvarů a svazků PTK, do opatření pro zabezpečení bojové činnosti apod. Jsou aplikovány v metodice přípravy vojsk. Hluboce je rozpracována součinnost s ostatními protitankovými prostředky. Některé z těchto předností PTK, jde zejména o kadenci a probíjecí schopnost (viz **tabulku 2**), mohou jiné zbraně těžko nahradit. Je velmi pravděpodobné, že zůstanou ještě dlouho oporou protitankové obrany, a to až v taženém nebo samohybném verzi.

Zvláštní pozornost věnujeme **vysoce přesnosti střelby** na dálkách do 1000 metrů (více jak 0,9). Při tom i pravděpodobnost zničení cíle je značná (0,6–0,7). Na dálkách větších jak 1,5 km však pravděpodobnost zasažení i zničení prudce klesá pod 0,5. To je zásadní rozdíl od PTRS, kde naopak největší pravděpodobnost zásahu i zničení se dosahuje od 1 do 2,5 km (0,9 a 0,5). Znalost těchto hodnot je nutná při rozhodování o bojové sestavě PTZ, umístění jednotlivých prostředků s ohledem na zámýsl vedení boje s tanky nepřítel, na jejich počet, druh, směr útoku a zejména s ohledem na terénní podmínky.

Dále bereme zřetel na možnost používat proti tankům nejen kumulativní, ale i průbojné granáty. Tato možnost vystupuje v současné době do popředí proto, že

se stále častěji budeme setkávat s vrstveným pancířem tanků.

Konečně jde o poměrně malou závislost na pozorovacích podmínkách, menší než je tomu u PTRS. Vyplyvá nejen z možnosti využít přístrojů pro noční pozorování, ale zejména z velmi krátké doby letu. Prakticky ihned po výstřelu dosahuje granát cíl, který tedy není schopen změnit podstatně svou polohu, využít skryt nebo kryt. Zejména v nočních podmínkách, při osvětlování bojiště, kdy cíl můžeme pozorovat jen velmi malý časový úsek, sehrává tato schopnost PTK významnou roli.

Ze slabších stránek zasluhuje pozornost hmotnost, která ovlivňuje nepříznivě manévr silami obsluhy. Tak je tomu např. u PTK vz. 53, kde po odpojení tahu se s přemístěním kanónu obsluhou prakticky nepočítá. S ohledem na vysoké manévrovací a palebné schopnosti tanků a prozrazení palebného stanoviště již po prvním výstřelu, musí tato skutečnost zásadně ovlivnit efektivnost celého kompletu. K tomu je nutné připočítat zpravidla nekrytou obsluhu.

PTK přes některé uvedené nevýhody zůstávají potřebnou složkou protitankové obrany a tedy i PTZ. Právě s ohledem na vývoj tanků nemohou PTRS prozatím převzít veškerou tíhu boje s tanky a zcela nahradit PTK. A proto obě tyto zbraně se spojují ve smíšených protitankových jednotkách a využívají svých předností, navzájem se podporují při překrývání slabších stránek a tak zvyšují bojovou sílu celku.

Smíšené protitankové zálohy

Při vytváření smíšených PTZ se naskýtá celá řada možností, z nichž kombinace s tanky patří jistě k nejvýhodnějším, avšak nikoliv k optimálním, neboť o tanky v PTZ ochuzujeme údernou sílu vševojskových jednotek a útvarů. V současné době se z nejrůznějších hledisek považuje za výhodné organizovat protitankové jednotky a útvary, určené k vytváření PTZ, z jednotek PTK a PTRS.

Bojové možnosti smíšené PTZ, složené z PTK a PTRS, můžeme hodnotit z mnoha pohledů. V článku chci z komplexu kritérií zvýraznit palebné a manévrovací schopnosti.

Možnost ničení tanků nepřítel 80. let, vyjádřená způsobem koeficientů bojové účinnosti pro jednotku protitankového prostředku, je pro PTRS na OT s poloautoma-

tickým naváděním 2,2 a pro PTK 100 mm 1,3. Jde o průměrné hodnoty, které se mění v konkrétních bojových podmínkách s délkou střelby a s možnostmi přípravy na palebné čáře.

Uvažujeme-li v PTZ poměr PTRS k PTK jako 3:4 pro 21 prostředků (12 PTK, 9 PTRS), dostáváme celkovou možnost ničení nepřátelských tanků ve výši 35,4. V případě PTZ, složené výhradně z PTK činí tato možnost pouze 27,3 tanků. Pro porovnání uvedme ještě možnost PTZ s 18 PTK — 23,4 tanky.

Zařazení PTRS tedy podstatně zvýšilo palebné možnosti. Neodstranilo však nižší schopnost manévru, která je typická pro PTK. Překrýt tuto slabinu je třeba dovednou organizací bojové činnosti zálohy. Měli se plně využít palebných možností PTK,

musí se manévr PTZ na palebnou čáru uskutečnit včas, tzn. s dostatečným předstihem. Jednotky PTK budou tak mít dostatek času k přípravě a zahájí palbu organizovaně, s výhodou překvapivé první rány na metnou dálku. V mnohých případech však může být účelné zařadit na čelo proudu PTZ jednotky PTRS, urychleně s nimi zaujmout bojovou sestavu a zahájit boj s tanky na větších vzdálenostech. Zpomalí jejich postup a vytvoří podmínky pro zaujetí palebné čáry jednotkami PTK. Takové uspořádání proudu kromě toho nebrání lépe manévrujícím jednotkám PTRS dosáhnout palebnou čáru i při případném zbrzdění přesunu PTK, které jsou více závislé na komunikacích.

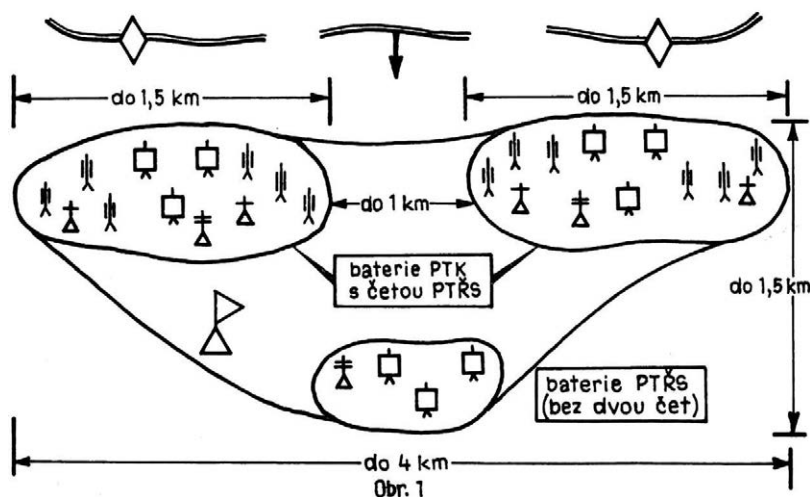
V souvislosti s bojovými možnostmi zbraní se ke komplexnímu zhodnocení využívá i tzv. nákladové efektivnosti. V podstatě jde o porovnání cen bojových prostředků, které v určitém smyslu mohou odrážet hodnotu nákladů na vývoj a výrobu a konečnou tedy i efektivnost jejich použití proti jinému prostředku. Podle zahraničních zdrojů např. kalkulovaná průměrná cena tanku XM-1 se udává k roku 1979 1,4 mil. dolarů. U tanku Leopard-2 je kalkulovaná cena celého systému k prosinci 1980 4,03 mil. M. Naproti tomu PTRS Milan se prodává za 7,5–8 tisíc dolarů, celý komplet Tow za 118 tisíc dolarů (vlastní střela pouze 4 tisíce dolarů). Je-li ke zničení jednoho tanku zapotřebí asi

dvou PTRS, pak nákladová efektivnost PTRS, je jistě vysoká.

Při volbě **bojové sestavy smíšené PTZ** bude vhodné přihlídnout (kromě obvyklých zásad) i ke schopnostem jednotlivých zbraňových kompletů, využít jejich předností a naopak zeslabit některé nedostatky. Zejména půjde o využití velkého došle PTRS a velké přesnosti a kadence na metných vzdálenostech PTK.

Hodnotíme-li u PTRS průběh pravděpodobnosti zasažení cíle v závislosti na délce střelby, zjišťujeme její nejvyšší hodnotu v rozmezí dalek 1 až 2,5 km (kolem 0,9). Naopak u PTK 100 mm je nejvyšší od 0 do 1 km. Chceme-li tedy, abychom tanky ničili na všech vzdálenostech, počínaje maximální, uspořádáme bojovou sestavu tak, aby PTRS byly zastoupeny i v prvním sledu. Vyžadují-li podmínky a zámysl vedení boje soustředit nejintenzivnější ničení pouze do jednoho prostoru, pak bude účelné mít všechny PTRS ve druhém sledu, asi 1,5 km za prvním. PTK budou maximálně využity při rozmístění v prvním sledu.

Terénní a pozorovací podmínky, počet i kvalita tanků nepřítele, směr a způsob jejich útoku, uspořádání protitankové obrany, organizace součinnosti s dalšími protitankovými prostředky a další faktory vedou k uspořádání bojové sestavy PTZ, jak ji známe z dřívějšíka:

- úhlem vpřed nebo vzad,
- stupňovitě vpravo nebo vlevo,
- podkova (palebný pytel),
- v linii.

Na obr. 1 je uvedena pravděpodobně nejobvyklejší bojová sestava smíšené PTZ ve dvou sledech (úhlem vzad). Tato sestava dává možnost plně využít všech předností PTRS i PTK. Mohu říci, že nejméně pravděpodobná je u smíšených PTZ sestava v linii, neboť se při ní nevytvářejí podmínky pro plné využití PTRS. U podkovy se předpokládá, že PTRS se rozmístí v hloubce palebného pytle a povedou palbu čelně, PTK z boku.

Hlavní zásady pro volbu bojových sestav smíšených PTZ se jeví tyto:

1. Nejlepší podmínky pro efektivní využití PTRS i PTK má bojová sestava ve dvou sledech, při tom v prvním sledu je třeba mít PTK i část PTRS, ve druhém sledu zejména PTRS.

2. Mezi jednotkami (bateriemi) PTK ponechávat rozestupy v hodnotě asi poloviny metné délky, u baterií PTRS poloviny maximální délky střelby. Pro oddíly se považuje za vhodné rozestupy určovat s ohledem na terén, průměrně však 1–1,5 km. Šířky smíšených PTZ pak mohou být:

- smíšený oddíl — 3,5–4 km,
- smíšený ptp — 12–20 km.

3. Do hloubky je vhodné členit bojovou sestavu PTZ s ohledem na vytváření druhých sledů:

- smíšený oddíl ve dvou sledech — 1,0–1,5 km,
- smíšený oddíl v jednom sledu — do 1 km,

- pluk ve dvou sledech — 3–5 km,
- pluk v jednom sledu — do 2 km.

U smíšených PTZ je třeba znovu popočítat dobu vydání signálu k zaujetí palebné čáry. Záloze, vyzbrojené jen PTK, se vydal signál tak, aby dosáhla pohotovosti na palebné čáře nejpozději v době, kdy nepřátelské tanky se nacházely ve vzdálenosti kolem 1,5 km před palebnou čarou. Smíšená PTZ, u níž chceme zachytit tanky palbou již ve vzdálenosti kolem 3 km, musí zahájit přesun na palebnou čáru dříve a to o dobu, kterou potřebují tanky k překonání rozdílu vzdáleností uvedených čar zahájení palby (3–1,5). Vezmeme-li rozdíl 1,5 km a rychlost postupu tanků 15 km.h⁻¹, pak musíme být na palebné čáře v pohotovosti o 6 minut dříve.

Ke stanovení čáry vydání signálu v terénu je třeba znát ještě alespoň dobu na rozvinutí do bojové sestavy (asi 10 minut u připravené a 15 minut u nepřípravené palebné čáry), rychlost přesunu PTZ (25–30 km.h⁻¹), délku přesunu a délku proudu (u PTZ divize v průměru 5 km přesunu a 3 km délka proudu). Nejdříve vypočítáme dobu pro dosažení pohotovosti na palebné čáře, tj. součet doby na přesun a rozvinutí (přesun 5 + 3 km rychlostí 30 km.h⁻¹ — 16 minut, rozvinutí 10 minut, celkem 26 minut). Pak zjistíme vzdálenost, kterou ujedou za tuto dobu tanky při rychlosti 1 km/4 min (26 : 4 = 6,5). Čáru pro signál k zaujetí palebné čáry určíme proto ve vzdálenosti 9,5 km (6,5 + 3) od palebné čáry.

Jak je vidět, zásady použití současných PTZ doznají určitých změn. Nejvýrazněji se tyto změny projeví v organizaci bojové sestavy, neboť tato musí vytvořit optimální podmínky pro splnění úkolu zálohy.

Smíšené PTZ představují novou kvalitu v boji s nepřátelskými tanky. Poskytují vyšší bojové možnosti (zejména palebné) při ničení tanků a přinášejí i další výhody v boji s nimi. Mají vyšší schopnost manévru, jsou odolnější před účinky zbraní hromadného ničení i klasických zbraní. Začleněné protitankové prostředky se vzájemně doplňují a posilují své slabší stránky.

Odlišné takticko-technické charakteristiky zbraní vyžadují tvořivý přístup k volbě prostoru zasazení, bojové sestavy, organizaci součinnosti apod. Jen tak budou plně využity jejich přednosti.

OBNOVA

SILNĚ NARUŠENÉHO SYSTÉMU

PROTIVZDUŠNÉ OBRANY STÁTU

Sférou bojové činnosti vojsk PVOS je vzdušný prostor a objektem bojové činnosti jsou prostředky vzdušného napadení nepřítele. Prostředky PVOS působí aktivně na vzdušného nepřítele s cílem zabránit průzkumu a úderům na objekty, které vojska PVOS brání. Ovšem ani prostředky vzdušného napadení neprolétávají jen pasívně prostorem bojové činnosti operačního svazu PVOS. Různými způsoby umlčují a ničí prvky operační sestavy svazu PVOS a vytvářejí si tak výhodné podmínky pro svou vlastní ničivou činnost a splnění hlavních úkolů svých vzdušných operací. Z toho pak vyplývá objektivně potřeba stále obnovy narušeného systému PVO.

Proto teorie operačního umění vojsk PVOS musí nezbytně a trvale řešit některé problémy, spojené s činností vzdušného nepřítele. I když tyto problémy se dotýkají téměř všech základních principů operačního umění vojsk PVOS, chci zdůraznit ty principy, které mají k obnově narušeného systému PVO svazu PVOS přímý vztah. Je to zejména princip:

- nepřetržitosti vedení bojové činnosti, který zavazuje k rychlé obnově bojeschopnosti vojsk, včasnému zabezpečování bojové činnosti, průběžným opravám poškozené techniky a k předvídání prostorů, v nichž může být vedení bojové činnosti narušeno,

- pružnosti manévru silami a prostředky PVOS, který vede k hodnocení míst a rozsahu narušení systému PVO činností nepřítele a organizování manévru vojsk i materiálními prostředky do prostoru narušení PVO s cílem obnovit účinnost PVO nejdůležitějších objektů a prostorů a přehradit nejdůležitější a nejpravděpodobnější náletové směry vzdušného nepřítele,

- vytváření, dovedného využívání a včasné přípravy a zasazení záloh, které mohou být použity k plnění nenadálých úkolů, ale zejména k obnově narušené-

ho systému PVO v prostorech, kde není dostatek prostředků a obnova je z hlediska možného působení vzdušného nepřítele objektivně nezbytná.

Použití zbraní hromadného ničení a vedení hromadných úderů s použitím jaderných zbraní letectvem a jinými prostředky vzdušného napadení může spolu s úderu na jednotlivé důležité prvky PVO (velitelská stanoviště, letiště, postavení PLRV a RTV na hlavních přiletových směrech k objektům obrany) vést k narušení systému PVO v menších či větších prostorech a k poměrně značným ztrátám. Rovněž radiační stopy mohou zejména při použití pozemních výbuchů způsobit značné překážky pro účinnou činnost prostředků PVOS. Ve svazu PVOS při státní hranici můžeme předpokládat po prvních 4—6 hodinách boje s použitím jaderných zbraní zamoření 50—70 % prostoru. Uskupení druhů vojsk PVOS mohou být narušena, palebná a taktická součinnost omezena a v některých oblastech i dočasně přerušena. Vedení PVO budou realizovat větší či menší uskupení za podmínky decentralizace řízení boje. V tom případě velení převezmou neporušená VS (ZVS), která budou řídit bojovou činnost různých jednotek a útvarů v dosahu spojovacích prostředků. Úspěch PVO bude záviset na včasné realizaci opatření obnovy narušeného systému PVO a na poměru sil na nejdůležitějších náletových směrech a na přístupech k bráněným objektům a prostorům.

Úvahy o vlivu ztrát na stav a účinnost systému PVO mohou být z různých hledisek hodnocení rozdílné. Většina vojenských odborníků se shoduje v názoru, že k operačnímu hodnocení stavu systému PVO s úvahou ztrát hlavních druhů vojsk PVOS můžeme použít těchto kritérií:

- dosáhnou-li ztráty hodnot 25—30 %, je systém PVO oslaben, jen málo narušen a vojska mohou plnit bojové úkoly bez doplnění ztrát, po dílčích manévrech (zejména stíhacího letectva) a aktivováním skrytého systému radiolokačního průzkumu,

- při ztrátách 35—40 % je systém PVO středně narušen a musíme učinit opatření k jeho částečné obnově rozsáhlejším manévrem jednotkami všech druhů vojsk PVOS, popř. zasazením částí záloh,

- dosáhnou-li ztráty 45—55 % nebo jsou-li dokonce vyšší, je systém PVO silně narušen, rozsah opatření obnovy je značný jak z hlediska obsluh, bojové techniky, oprav a různých druhů materiálního zabezpečení, tak z hlediska nároků na čas k jejich uskutečnění. Tento čas, který je vlastně dispoziční dobou systému PVOS, závisí přirozeně na ztrátách PVOS, ale také na účinnosti systému PVO (ztrátách vzdušného nepřítele), umlčení jeho systému velení a navedení, stupni rozrušení jeho letištní sítě a zničení zásob materiálů a technického zabezpečení činnosti prostředků vzdušného napadení nepřítele. V souhrnu tedy na možnostech vedení druhého a dalších úderů nepřítelem. Problém volby času je při realizaci opatření obzvláště významný, protože nemůžeme vyloučit vedení dalšího úderu v době manévru jednotek.

Uvedené hodnoty ztrát jsou orientační, nemusí být rozloženy rovnoměrně. U některých zvláště prvosledových svazků PVOS mohou být vyšší a u druhosledových svazků nižší. Operační stupeň musí vždy řešit stupeň a opatření obnovy u každého svazku PVOS, kde ztráty způsobí silné narušení systému PVO. Samozřejmě s úvahou pravděpodobného zámyslu nepřítele a úlohy i místa svazku PVOS, jehož systém PVO byl silně narušen. Při narušení systému PVO v jednom svazku PVOS můžeme vytvořit odpovídající poměr sil manévrem částí sil stíhací-

ho letectva a jednotek RTV sousedních svazků. Manévr útvary a svazky PLRV v podobné situaci zpravidla neuskutečňíme.

Obnova sil narušeného systému PVO v operačním svazu PVOS zahrnuje obnovu systému velení, obnovu uskupení PLRV k obraně objektů a prostorů, které neztratily svůj význam, obnovu uskupení SL a systému stíhací letecké obrany, obnovu systému průzkumu (popř. REB) a obnovu systému přísunu a doplňování zničených a spotřebovaných materiálních prostředků, zejména raket, munice a pohonných hmot všeho druhu. Přitom vycházíme z hodnoty předpokládáných (skutečných) ztrát živé síly, bojové techniky a materiálu, z vlivu působení radioaktivního (chemického, biologického) zamoření obsluh, bojové techniky, terénu a komunikací, ze stavu a významu objektů a prostorů obrany po úderech na ně, z času pro obnovu i z možnosti vedení dalších úderů nepřítelem.

Podstatným problémem obnovy silně narušeného systému PVO ve svazu PVOS je materiální zabezpečení obnovy. Velitel svazu PVOS může k obnově použít jednotek a útvarů z hloubky prostoru bojové činnosti, méně exponovaných náletových směrů a z prostorů, které ztratily svůj význam a důležitost. Schopnost nepřítele přenášet relativně rychle bojové úsilí na jiné směry však nutí k obezřetnosti při volbě a realizaci podobných opatření. K dispozici jsou rovněž různá opravárenská zařízení a výjezdní opravárenské brigády, zásobovací základny a sklady materiálu, které si při dostatečném rozptýlení v prostoru bojové činnosti uchovávají značnou odolnost. Důležitým materiálním prostředkem obnovy systému PVO je zasazení záloh. I zde je však třeba vzít v úvahu různé omezení a předpokládat nezbytnost jejich obnovy (i když v menším rozsahu) nebo jejich použití k jiným úkolům, jako např. rozšíření prostoru prvosledového svazku PVOS za postupujícími svazky pozemních vojsk.

Zálohy svazu PVOS jsou mimo bezprostřední použití v průběhu bojové činnosti k plnění nenadálých úkolů určeny přímo k obnově narušeného systému PVO. Záloha SL se vytváří v počtu vzletů stíhacího leteckého pluku nebo několika letek od různých pluků. Zálohy PLRV obvykle nevytváříme. Za určitou formu zálohy raket považujeme možnost stanovení tzv. nesnižitelné zásoby raket. Zálohy RTV můžeme vytvořit vyčleněním jednotek RTV ze svazků PVOS. Záloha prostředků REB zahrnuje menší počet rušících stanic či jednotek. Spojovací záloha se tvoří z jednotek a jednotlivých prostředků spojení. Celkově můžeme říci, že hodnoty záloh nebudou nadměrně vysoké a je nezbytné pečlivě omezit efektivnost jejich zasazení i možnou obnovu. Z hlediska úvah o možném posílení jednotkami či materiálem z prostředků Hlavního velení PVO je třeba přimnout závěry o tom, že vzhledem k charakteru protivzdušných bojů a sražení i úsilí nepřítele nemůžeme spoléhat na zasazení nových posilových prostředků ve značném rozsahu. A to i když je zřejmé, že v případě silného narušení systému PVO v operačním svazu PVOS na hlavních náletových směrech má Hlavní velitel PVO možnost použít sil a prostředků ze své zálohy nebo uskutečnit manévr prostředky PVO z hloubky státního území nebo z područních a pasivních náletových směrů. Cílem všech opatření obnovy bude vytvořit výhodný poměr sil na rozhodujících náletových směrech a při obraně nejdůležitějších prostorů i objektů a regulaci spotřeby sil a prostředků dosáhnout nezbytného počtu ničivých působení a požadované účinnosti obrany.

Systém velení vojskům PVOS bude z operačního hlediska silně narušen v případě vyřazení prvků velení (VS, ZVS) PVOS, ale i v případě podobné situace u jednoho a více podřízených svazků PVOS. To za předpokladu, že na taktickém stupni (uvnitř svazku PVOS) bude situaci úspěšně řešit přímo velitel svaz-

ku PVOS. Obnově narušených VS a ZVS útvarů a druhů vojsk může velitel svazu PVOS přispět vyčleněním opravárenské kapacity a dotací záložních komponentů částí prvků zařízení VS a ZVS.

Základními opatřeními **obnovy systému velení** budou:

- obnova centralizovaného velení,
- přechod k decentralizaci velení tam, kde byly vyřazeny hlavní i záložní VS,
- realizace velení PVOS přesunem bojové směny VS (ZVS) PVOS na místo velení některého svazku PVOS a obnova centralizace velení alespoň části sil a prostředků PVOS na nejdůležitějších náletových směrech či bráněných objektech,
- převzetí velení vojskům PVOS jedním z velitelských stanovišť některého svazku PVOS s přihlédnutím k pravděpodobným směrům a prostorům činnosti hlavních sil nepřítele, možnostem prostředků spojení, pracovní kapacitě a zařízení daného VS,
- změny v podřízenosti bojeschopných jednotek, útvarů a svazků druhů vojsk s ohledem na okamžitou schopnost systému velení jednotlivých svazků PVOS,
- přechod na některou ze záložních variant velení využitím záložních zdvojených, oklikových, havarijních a jiných spojovacích soustav a kanálů,
- zasazení spojovacích záloh k obnově velení na operačním stupni, popř. k obnově velení nejrozsáhleji narušených systémů velení u svazků na nejdůležitějších směrech a prostorech.

K tomu chci uvést, že systém velení je velmi citlivým prvkem, který může nepřítel zjistit a umlčet. Přitom je jeho umlčení pro účinnost PVO značně negativním faktorem. Bude tedy obnova systému velení jedním z neaktuálnějších a prvořadých úkolů.

Obnova silně narušeného uskupení PLRV v PVOS je spojena s účinností předchozích úderů nepřítel a přehodnocením důležitosti náletových směrů a bráněných objektů. Je zřejmé, že si vyžádá určitý rozsah manévru jednotkami, popř. i útvary z hloubky prostoru bojové činnosti PVOS, ze směrů nebo od objektů, které se projeví jako méně významné nebo byly poškozeny, či zcela zničeny. K tomu chci poznamenat, že zničení či vážné poškození bráněného objektu nemusí vést vždy ke změně úkolu bránícího svazku PLRV. V případě, že náletový směr (přes daný prostor) zůstává významným, postačí pouhá úprava bojové sestavy ve smyslu plnění úkolu přehrazování náletového směru. K opatřením **obnovy palebného systému PLRV**, která bude organizovat velitel PVOS, náleží zejména:

- přeskupení PLRV a změny podřízenosti útvarů a svazků PLRV v souvislosti se změnou důležitosti bráněného objektu (prostoru) či náletového směru a stanovení nových bojových úkolů těmto svazkům PLRV,
- nové rozdělení raket a manévru raketami mezi svazky PVOS ve prospěch svazku, který utrpěl značné ztráty raket nebo je v průběhu boje spotřeboval a který z hlediska úlohy a místa se významně podílí na splnění hlavního úkolu vojsk PVOS,
- určení priority oprav a vyčlenění opravárenských kapacit pro svazky PLRV, které v dalším boji ponесou rozhodující odpovědnost za úspěch obrany objektů (prostorů) a u nichž předpokládáme vysoké bojové úsilí,
- určení přednosti v zásobování svazků PLRV raketami a náhradními komponenty,

— organizace převzetí, zasazení a materiálního zabezpečení posilových jednotek a zásob raket.

Obnova narušeného systému **stíhací letecké obrany** má vzhledem k vysoké manévrovosti SL obzvláštní význam. Bude mít přednost před manévrem PLRV. Značnou část problémů obnovy účinnosti obrany SL může řešit velitel PVOS manévrem SL uvnitř operačního svazu PVOS. V případě narušení uskupení SL v jednom svazku PVOS bude organizován manévr SL od sousedních svazků PVOS, při narušení obrany v prvosledových svazcích je účelný manévr SL z hloubky (druhého a dalších sledů SL) nebo ze směrů, na kterých působí vzdušný nepřítel omezenými silami. Velitel PVOS bude organizovat zejména tato opatření:

- změnu v podřízenosti útvarů SL velitelům jednotlivých svazků PVOS,
- zasazení zálohy SL PVOS do prostoru nejvíce narušeného systému stíhací letecké obrany,
- vyžádání a organizaci působení SL sousedního svazu PVOS ve prospěch oslabeného svazku PVOS v případě činnosti vzdušného nepřítele v prostoru tohoto svazku,
- obnovu narušeného systému navedení v jednotlivých částech prostoru bojové činnosti PVOS v případě omezení možnosti jednotlivých svazků PVOS a případné posílení nových naváděcích stanovišť prostředky RTV,
- řešení využití schopných letišť pro SL PVOS, SL sousedních svazů PVOS a pro frontové letectvo,
- využití opravárenských kapacit ve prospěch útvarů SL, které budou v příštích bojích nejvíce použity, obnova poškozených letišť a jejich bojeschopnosti,
- manévr a pořadí doplňování raketami, municí, leteckými pohonnými hmotami a dalším materiálním zabezpečením,
- organizaci převzetí, zasazení a materiálního zabezpečení činnosti případných posilových jednotek a útvarů.

Obnova silně narušeného systému **průzkumu** (jeho kvantitativních i kvalitativních ukazatelů) má značný význam pro zabezpečení velení a kvalitní bojové činnosti PLRV a SL. Jako v předchozích oblastech i v RTV budou podstatnou část obnovy řešit velitelé svazků PVOS. Velitel operačního svazu PVOS bude řešit především:

- přeskupení jednotek a útvarů RTV z méně významných náletových směrů a z hloubky prostoru bojové činnosti ve prospěch obnovy systému RTV v nejdůležitějších prostorech a na nejdůležitějších směrech a s tím spojené snížení kvality ukazatelů radiolokačního pole v manévrem zeslabených částech prostoru bojové činnosti,
- materiální zabezpečení nově rozvinových a aktivovaných naváděcích stanovišť,
- zasazení a obnovu zálohy RTV velitele PVOS,
- změnu podřízenosti jednotek a útvarů RTV v průběhu vedení boje k obnově radiolokačního zabezpečení činnosti PLRV a SL převzetím velení bojeschopnými VS,
- určení priority oprav bojové techniky RTV a její materiální zabezpečení vojskovými prostředky a opravárenskými závody ve prospěch jednotek prvních linií a útvarů na nejdůležitějších náletových směrech,
- převzetí, zasazení a materiální zabezpečení případných posilových jednotek a bojové techniky.

K dalším opatřením obnovy silně narušeného systému PVO patří zejména:

- organizace manévru jednotkami REB k obnově účinnosti průzkumu a rušení nepřítele na rozhodujících náletových směrech. Se stejným cílem může být změněna podřízenost jednotek REB svazků PVOS, které jsou rozmístěny v hloubce nebo na podružných směrech, ve prospěch svazků na hlavním směru s následující změnou bojového úkolu a manévrem,
- obnova zásob materiálů a munice a jejich doplnění z různých skladů,
- využití ženijních a stavebních jednotek i stavebního materiálu k obnově (zvýšení) odolnosti VS, letišť, postavení apod.,
- doplnění ztrát na živé síle z počtu zmobilizovaných vojsk nebo manévrem obsluhami.

Vidíme, že prakticky nemůžeme obnovit v krátké době všechna narušení v případě, že systém PVO byl v některé části prostoru bojové činnosti silně narušen. Proto obnovíme především systém PVO na předpokládaných nejdůležitějších směrech činnosti nepřítele a obranu nejdůležitějších objektů a prostorů. To ovšem předpokládá, že velitel a štáb PVOS se budou soustavně zabývat problémy obnovy PVO v údobí plánování i vedení bojové činnosti.

Rozhodnutí velitele PVOS k obnově narušeného systému PVO je nedílnou součástí organizace PVO. Přípravuje se a část opatření se realizuje v době míru. Jako součást procesu rozhodnutí se v údobí hodnocení situace analyzuje pravděpodobný průběh boje a jeho dynamika, předpokládaný způsob a účinnost útoků vzdušného nepřítele i možnosti obnovy silně narušeného systému PVO silami a prostředky PVOS. Přitom se velitel operačního svazu zabývá problémy silného a někdy středního narušení PVO. Variabilita, mnohotvárnost, četnosti a neurčitost působení nepřítele nedovolují zacházet do všech podrobností. Podstatné je postihnout možné varianty soustředění úsilí vzdušného nepřítele při ničení a umlčování prvků PVO na nejdůležitějších náletových směrech a při obraně nejdůležitějších objektů a prostorů.

Na základě analýzy nejpravděpodobnějších variant použití zbraní hromadného ničení a úderů na prvky PVO **navrhuje štáb PVOS veliteli nezbytná opatření k obnově narušeného systému PVO.**

Výsledkem hodnocení situace musí být:

- určení příčin, doby a rozsahu narušení jednotlivých systémů, stupně snížení účinnosti PVO a orientačních hodnot ztrát živé síly a bojové techniky,
- určení nejohroženějších směrů a prostorů obrany v prostoru bojové činnosti PVOS,
- stanovení sil a prostředků k obnově PVO, určení čar a prostorů obnovy PVO a postupu opatření obnovy,
- určení možností oprav, potřeby různých materiálů, záložních součástek a jejich zdrojů i předpokládanou prioritu obnovy a oprav,
- možnost součinnostních sil a prostředků při dočasné pomoci v obnovení účinnosti PVO v nejdůležitějších prostorech v případě, že PVOS nebude schopna učinit opatření obnovy do zahájení dalšího úderu,
- zhodnocení dispoziční doby a opatření, která jsou při jejím organizovaném využití reálná.

V **rozhodnutí** musí velitel PVOS v souladu s organizací PVO určit:

- stupeň, místa, objekty narušení systému PVO činností pozemního a vzdušného nepřítele,

— zámysl obnovy účinnosti systému PVO, opatření obnovy PVO na operačním stupni v oblasti velení, druhů vojsk a MTZ, součinnostní opatření při narušení a obnově PVO,

- úkoly svazků PVO při obnově PVO v jejich prostorech bojové činnosti,
- postup opravárenské činnosti a její materiální technické zabezpečení,
- objem a rozsah manévru materiálními prostředky, municí a raketami,
- časové lhůty plnění opatření obnovy.

V průběhu boje získávají štáby PVOS dostupné údaje o ztrátách obsluh, bojové techniky a materiálních prostředků a o spotřebě materiálu. K tomu se organizuje zejména průzkum míst úderů letouny a vrtulníky PVOS. Na základě získaných údajů musí velitel PVOS **zhodnotit** zejména:

- složení zbylých sil vzdušného nepřítele, pravděpodobnou variantu a čas jejich použití k vedení dalšího hromadného úderu,
- stav systému PVO v prostoru bojové činnosti PVOS, hodnoty ztrát systému velení a uskupení druhů vojsk PVOS, jejich vliv na účinnost PVO v nejdůležitějších prostorech a směrech,
- stav a možnost realizace plánovaných opatření obnovy PVO, bojeschopnosti opravárenských kapacit a použitelnost vytvářených zásob materiálů a náhradních dílů.

V souladu se vzniklou situací přijímá velitel PVOS **rozhodnutí k obnově** a v něm určuje:

- možnost vedení dalšího úderu prostředky vzdušného napadení nepřítele (kdy, jakými silami, na kterých směrech a na které objekty),
- zámysl obnovy protivzdušné obrany (kde soustředit úsilí, kdy zahájit obnovu),
- opatření pro manévr v jednotlivých druzích vojsk (kdo, kam, s jakými úkoly a kdy),
- opatření k obnově bojeschopnosti vojsk, bojové techniky a materiálních zásob a ke zvýšení odolnosti,
- úkoly podřízených svazků PVO k obnově účinnosti PVO,
- způsoby součinnosti do doby realizace opatření obnovy uvnitř PVOS i se sousedy,
- MTZ opatření obnovy systému PVO.

Určená opatření obnovy musí co nejvíce odpovídat dříve plánovaným opatřením. Štáb je povinen organizovat kontrolu a pomoc pro včasnou přípravu všech opatření tak, aby další úder vzdušného nepřítele byl organizovanou PVO účinně odražen.

Na základě rozhodnutí velitele PVOS v období organizace PVO zpracovává štáb PVOS plán protivzdušné obrany, který je hlavním plánovacím dokumentem. Jeho součástí (přílohou) je kromě jiného i „**Plán obnovy protivzdušné obrany svazu PVO**“, který se zpracovává na mapě 1 : 500 000 s legendou doplňující textovou část. Graficky se na mapě znázorňuje:

- rozmístění nepřítele, pravděpodobné varianty úderů na objekty obrany i na prvky PVO, tratě a charakteristika letu vzdušných cílů,
- rozhraní prostorů bojové činnosti, prvky bojových sestav a jejich záložní postavení, prvky bojových sestav součinnostních jednotek sousedů a jiných prostředků PVO,
- předpokládané prostory silného (středního) narušení systému PVO,

- manévr jednotkami a útvary druhů vojsk, raketami, municí a materiálními zdroji a zásobami,
 - rozmístění, zasazení záloh a další opatření obnovy narušeného systému PVO, způsoby pomoci součinnostními druhy vojsk a sousedy,
 - zásobovací základny, sklady, opravárenské závody a prostředky vojskových oprav, místa soustředění poškozené techniky a vyřazené techniky,
 - nemocnice a zdravotnická zařízení, prostory možné evakuace apod.
- Textově (ve formě tabulek) se uvádí:
- předpokládané ztráty vojsk, bojové techniky a materiálně technických prostředků,
 - úkoly obnovy systému PVO, síly a prostředky obnovy a jejich pravděpodobné použití a postup při obnově PVO,
 - předpokládané narušení systému velení a navedení, organizace velení v období obnovy, síly a prostředky obnovy velení, postup při předání a převzetí velení, využití mobilních a vzdušných VS,
 - postup obnovy zásob materiálů, raket, munice, PHM,
 - způsob a postup obnovy letištní sítě, rozdělení prostředků k obnově letišť a komunikací,
 - zdravotnické zabezpečení obnovy, způsob odsunů a zajištění zdravotnickým materiálem,
 - organizace oprav bojové techniky prostředky vojsk a opravárenských závodů, materiální zabezpečení oprav, skladby záložních komponentů,
 - způsob převzetí, zasazení a materiálního zabezpečení posilových jednotek a útvarů,
 - organizace a řízení obnovovacích opatření.

Opatření obnovy silně narušeného systému PVO budou realizována v průběhu boje. To vyžaduje, abychom hluboce analyzovali nejpravděpodobnější varianty bojové činnosti a plánovali opatření, která by se maximálně blížila reálné vznikající situaci. Dále musíme vyvinout značné úsilí při získávání zpráv a přehledu o vzniklé situaci, rychle hodnotit situace a přijímat rozhodnutí, která by se maximálně přiblížila dříve plánovaným a připraveným. Rovněž postup při činnosti vojsk musí být rychlý, aktivní a iniciativní. Správné a rychlé přijetí rozhodnutí, okamžitá reakce vojsk a realizace jednotlivých opatření zabezpečí možnost obnovit narušený systém PVO cílevědomě, v krátkém čase tak, aby další hromadný úder byl nepřítelem odražen již obnoveným a účinným systémem PVO.

ŽENIJNÍ SILNIČNÍ MOSTNÍ PLUK PŘI ZABEZPEČENÍ VYSOKÉHO TEMPÁ ÚTOKU

Jedním z hlavních úkolů ženijního zabezpečení armádní útočné operace je zabezpečení jejího vysokého tempa. Toho se dosahuje úpravou a údržbou silnic a cest pro přesuny, manévry a rozvinutí vojsk prvního a druhého sledu, operační manévrující skupiny, armádních záloh, raketového a protiletadlového raketového vojska a dělostřelectva, včetně zřizování náhradních mostových přepravišť přes vodní překážky na jednotlivých pochodových osách. Na splnění tohoto úkolu se podílejí všechny druhy vojenských a vševojskových jednotek, útvarů a svazků, ale hlavní část plní ženijní vojsko všech stupňů.

Základní silniční síť v pásmu vševojskové armády tvoří systém podélných a příčných cest. Při hustotě silnic na západním válčišti 60—70 km na 100 km² budou ji tvořit převážně dálnice a silnice. V provozuschopném stavu vybrané cesty tohoto systému udržují organické ženijní jednotky, útvary a svazky příslušného vševojskového stupně.

Tato základní silniční síť je rozšířena o systém cest v prostorech bojového rozmístění raketového a protiletadlového raketového vojska, v palebných postaveních dělostřelectva, v prostorech rozmístění druhých sledů a záloh a o příjezdové cesty do těchto prostorů ze základní silniční sítě. Tyto cesty si útvary a svazky upravují svými organickými a přidělenými silami a prostředky.

Rozsah základní silniční sítě je závislý na stanoveném tempu útoku za den a na šířce bojové a operační sestavy.

Na stupni vševojskové armády je k zabezpečení tohoto úkolu vyčleněn **ženijní silniční mostní pluk** (žsilmp). Svoji organizační strukturou je určen k úpravě a údržbě armádních silnic a cest pro zabezpečení operačních přesunů druhého sledu armády, OMS, raketového svazku, protiletadlového raketového útvaru, dělostřelectva, armádních záloh a jednotlivých míst velení vševojskové armády. Jde ve většině případů o 2 až 3 podélné osy.

Při změně situace pro zabezpečení manévru úderného uskupení vševojskové armády na nový směr upravuje a udržuje 3 až 6 cest. Z toho 2 až 4 cesty pro manévry vlastního úderného uskupení a 1 až 2 cesty pro přesun ostatních armádních prostředků.

Štáb vševojskové armády při plánování sítě armádních silnic a cest pro zabezpečení operačních přesunů vychází z:

- rozhodnutí velitele armády,
- konkrétní bojové situace vlastních vojsk a nepřítele,
- doby vyhrazené na přesun druhého sledu, OMS a armádních záloh,
- celkového počtu os (podle počtu přesunujících se útvarů a svazků),
- bojových možností žsilmp.

Při výběru armádních silnic a cest vychází ze zřízené již silniční sítě podřízených svazků. Vybírá silnice a cesty, které svými parametry splňují operačně taktické požadavky, kladené na ně na operačním stupni, nebo po úpravách umožňují jejich dosažení.

Základní operačně taktické požadavky na silnice a cesty na operačním stupni — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Druh cesty	Střední rychlost přesunu [km.h ⁻¹]	Šířka vozovky [m]	Minimální poloměr oblouku R [m]	Nosnost [t]	Praktická výkonnost [vozů za 24 h]	Doba využití [h]
armádní	20–35	6,5–7	40	60	2000–3000	20–30

Tyto operačně taktické požadavky ovlivní celkový proces plánování a řešení všech otázek spojených s úpravou a údržbou cest.

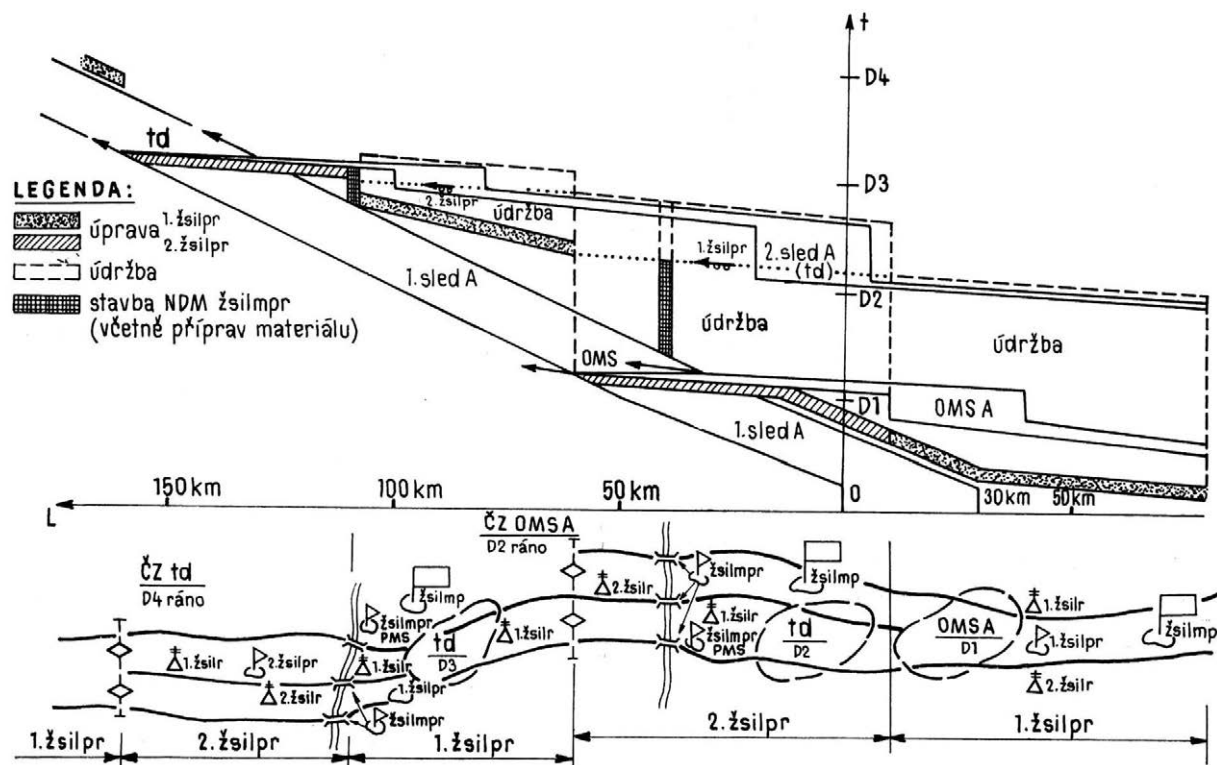
Ženíjní silniční mostní pluk se skládá ze štábu, jednotek zabezpečení, ženijních silničních a ženijních silničních mostních praporů.

Prapory a jednotky žsilmp svým složením, technikou všeho druhu a materiálem vybavením jsou schopny plnit především tyto úkoly ženijního zabezpečení:

- vést podrobný ženijní průzkum,
- budovat úseky výpomocných cest,
- upravovat a udržovat armádní silnice a cesty,
- zřizovat nízkovodní a kombinované mosty,
- zřizovat mosty z pontonové mostové soupravy PMS,
- těžit dřevo a připravovat prvky nízkovodních dřevěných mostů.

Štáb žsilmp při plánování bojového použití jednotlivých praporů k zabezpečení úkolů, stanovených bojovým nařízením, musí respektovat:

- dobu vyhrazenou na splnění jednotlivých úkolů,
- tempo postupu prvosledových divízií,
- bojové možnosti jednotlivých praporů,
- stanovený počet os, jejich celkovou délku a jejich současný stav,
- operačně taktické požadavky na silnice a cesty,
- možnosti nepřítele při zatarasování, ničení a rozrušení cest,

Obr. 1

- roční období a současný stav počasí,
- charakter terénu.

Časové a prostorové použití jednotlivých praporů, včetně organizace jejich nasazení a doby použití v závislosti na činnosti prvního a druhého sledu, vyplývá z grafikonu organizace úpravy a údržby armádních silnic a cest. Možný příklad grafikonu úpravy a údržby armádních cest — viz **obr. 1**.

Růst pohyblivosti a manévrovosti vojsk, časté změny bojové situace, rozsáhlá pásma zatarasování, ničení a rozrušení na cestách, včetně závalů v městech a lesních masívech, zvyšují úlohu a význam ženijních průzkumných orgánů pro řešení všech úkolů spojených s úpravou a údržbou armádních silnic a cest. Jejich úspěšné splnění podmiňuje dobře připravený, přesně organizovaný, operativní a hodnověrný ženijní průzkum. K tomu slouží ženijní průzkumná četa (žpžč). Je určena k vedení podrobného ženijního průzkumu a může vytvořit až tři ženijní průzkumné hlídky. Získává konkrétní údaje pro plánování a realizaci uložených úkolů ženijního zabezpečení jednotlivými prapory žsilmp.

Ženijní průzkum organizuje štáb žsilmp ve prospěch praporů a jednotek pluku určených k úpravě a údržbě vybraných silnic a cest.

Upřesňuje dosavadní poznatky o silniční síti, objektech a zařízeních na silnicích, včetně údajů o mostech přes vodní překážky a přilehlém terénu.

Přítom v maximální míře využívá informací, získaných od náčelníků ženijní služby prvosledových svazků.

Základním dokumentem ženijního průzkumu cest je schéma prozkoumávané osy pochodu, která je kreslena z mapy 1 : 50 000 (1 : 100 000) s legendou. Jsou v ní vyznačeny úseky s objekty průzkumu, zátarasy, závaly, rozrušení terénu i navrhované objížďky. Kromě toho se na každý objekt, který je předmětem ženijního průzkumu, zpracovává hlášení o průzkumu, jehož údaje se bezprostředně odešlou rádiem štábu pluku a štábu praporu, v jehož prospěch se ženijní průzkum vede. Na každou pochodovou osu se vyčleňuje jedna ženijní průzkumná hlídka, která může za den prozkoumat až 100 km cest.

Za zvláště složité situace (změna úkolu vševojskové armády, hromadné použití jaderných zbraní atd.) můžeme vést vzdušný průzkum pochodové osy z vrtulníku. Tím zabezpečíme včasné a hodnověrné informace o jejím stavu. Základními způsoby vzdušného průzkumu jsou:

- vizuální obhlídka celé pochodové osy,
- fotografování a vyhodnocování leteckých snímků,
- zjišťování únosnosti terénu z vrtulníku,
- zavěšení (eventuální přistání) u jednotlivých objektů k doplňkovému průzkumu pozemními prostředky.

Ženijní silniční mostní pluk při úpravě a údržbě armádních cest pro zabezpečení operačních přesunů používáme centralizovaně, po ženijních silničních praporech na jednotlivých osách.

Ženijní silniční prapor (žsilpr) je určen k úpravě a údržbě silnic a cest pro zabezpečení přesunů druhosledových svazků, raketových a protiletadlových raketových útvarů a dělostřelectva. Používá se centralizovaně buď na jedné ze

silnic upravovaných ženijním silničním mostním plukem, nebo v části pásma přesunů svazků druhého sledu armády, kde upravuje a udržuje všechny vyčleněné silnice a cesty. Použití jednoho nebo druhého způsobu úpravy cest vyplývá ze zpracovaného grafikonu úpravy a údržby armádních silnic a cest a závisí především na počtu a délce os přesunu, tempu postupu prvního sledu a době vyhrazené pro přesun druhého sledu a záloh. Svůj úkol plní stacionárně. Rozmísťuje se podle výsledku ženijního průzkumu na těžko sjízdných úsecích, v místech vyžadujících průběžnou údržbu, na objížďkách kolem velkých měst apod.

Předem připravuje a vytyčuje objížďky míst možného nepřátelského jaderného nebo leteckého napadení.

Skládá se ze štábu a jednotek zabezpečení, dvou ženijních silničních rot a mostní čety, vybavené mostními automobily AM-50.

Jednotky ženijního silničního praporu mohou za 12 hodin splnit jeden z těchto úkolů:

- upravit a udržovat 120 km silnic a cest nebo vybudovat 2 km výpomocných cest,

- zřídit z předem připravených prvků až 300 m nízkovodních dřevěných mostů na pilotových podpěrách o nosnosti 60 tun,

- připravit 40 m prvků nízkovodního dřevěného mostu nosnosti 60 tun.

Upravuje-li ženijní silniční prapor jednu pochodovou osu, rozděluje se na jednotlivé rotní úseky. Délka rotního úseku závisí na konkrétní situaci, rozsahu zatarasování, rozrušení, závalů a může se pohybovat od 40 do 80 km.

Mostní četa se přiděluje po družstvech jednotlivým ženijním silničním rotám a plní úkoly dle svého předurčení v jejich úsecích.

Po splnění úkolu úpravy svého úseku přechází ženijní silniční rota na údržbu svého úseku. Při tomto způsobu ženijní silniční prapor upravuje a udržuje jednu podélnou cestu na celou hloubku operační sestavy armády.

Při úpravě a údržbě části celého pásma přesunu žsilpr pak na každou ženijní silniční rotu připadá několik podélných cest v celkové délce 60 až 80 km. Tento způsob úpravy oproti předchozímu způsobu zabezpečuje lepší velení, spojení i řešení otázek ženijního materiálně technického a týlového zabezpečení, snazší manévry s lidmi a ženijní technikou v případě potřeby nebo změny situace.

Četa přípravy mostních a silničních prvků každé rotě rozvíjí mechanizovaný stavební závod pro výrobu mostních a silničních konstrukcí, potřebných pro úpravu a údržbu silnic a objektů.

Zásobování ženijních silničních rot hotovými prvky probíhá podle zpracovaného harmonogramu s využitím prázdných dopravních vozidel čtyř ženijních mostů.

Údržba upravených rotních úseků se organizuje po četových úsecích délky 20 až 30 km. Přitom hlavní úsilí ženijní silniční čety se zaměřuje na údržbu 1 až 2 nejdůležitějších a nejsložitějších objektů. Stav ostatních objektů se periodicky prověřuje hlídkováním. Četa ženijních mostů dostává za úkol údržbu

mostu nebo v průběhu úpravy cesty zřízeného náhradního nízkovodního dřevěného mostu.

V průběhu údržby určené jednotky postupně upravují a zlepšují stav cest a silnic v nebezpečných a poškozených úsecích, připravují materiál a konstrukce k úpravě a zesílení silničních objektů, ke zdvojování přechodů přes málo únosné úseky.

V zimním období bude hlavní úsilí soustředěno na údržbu úseků se vznikem závějí a náledí. Družstvo ženijních strojů se využívá k odstraňování sněhu, k rozvozu a posypu sypkých materiálů na úsecích s náledím. Ženíjní silniční družstva vyrábějí protisněhové zábrany a staví je na úseky, kde se vytvářejí sněhové závěje.

V jarním a podzimním období bude hlavní úsilí zaměřeno na údržbu nebezpečných úseků výpomocných cest. Úseky cest s tvrdým povrchem se periodicky očišťují od nánosů zeminy.

Základní podmínkou organizovaných přesunů vojsk je řádné a včasné označení cest znaky a výtčkami. Znaky musí ukázat na kvalifikaci cest, stav a charakter těžko průjezdných úseků, ženijních staveb, nebezpečných míst a také včas upozorňovat přesunující se vojska na situaci na ose.

Pro svoji činnost štáb ženijního silničního praporu organizuje součinnost s náčelníky ženijní služby svazků prvního sledu k získání doplňujících informací o silnicích a cestách, o objektech a zařízeních, které jsou na nich a v pásmu svazku. S náčelníky ženijní služby svazků a útvarů, které se přesunují po udržovaných cestách, upřesňuje průběh cest, jejich značení a způsob údržby v průběhu přesunu.

Součinnost se silničním vojskem týlu organizuje na čarách, na kterých upravené cesty předává do jejich podřízenosti.

Ženíjní silniční mostní prapor (žsilmpr) je předurčen ke zřizování náhradního přemostění přes střední a široké vodní překážky na armádních silnicích a cestách stavbou nízkovodních dřevěných mostů. Ve výjimečných případech může se použít i ke zřizování kombinovaných mostů a k obnově vysokovodních mostů.

Skládá se ze štábu, jednotek zabezpečení, dvou ženijních mostních rot a dvou rot ženijních konstrukcí.

Používá se centralizovaně na střední a široké vodní překážce v celé šířce pásma přesunu svazků druhého sledu a armádních záloh. Zabezpečuje zde zřízení nízkovodních dřevěných mostů o nosnosti 60 tun na všech armádních cestách, které pásmem přesunu procházejí.

Za 12 hodin jednotky žsilmpr mohou:

- postavit až 500 m nízkovodního dřevěného mostu o nosnosti 60 tun na pilotových podpěrách z předem připraveného materiálu,

- vyrobit 100 m prvků nízkovodního dřevěného mostu nosnosti 60 tun,

- přepravit 100–180 m³ kulatiny z místa těžby do dřevařského závodu.

Ženíjní mostní rota vytvoří až dva stavební oddíly pro stavbu nízkovodních dřevěných mostů. Každý stavební oddíl může postavit 100 až 150 nízkovodního dřevěného mostu nosnosti 60 tun z předem připraveného materiálu za den.

Rota ženijních konstrukcí každou četou přípravy prvků rozvine jeden mechanizovaný stavební závod s kapacitou až 25 m prvků pro zřízení nízkovodního dřevěného mostu nosnosti 60 tun. Tato kapacita závisí na vzdálenosti místa těžby od rozvinutí dřevařského závodu. Pro dopravu kulatiny z místa těžby do dřevařského závodu se používají přívěsy na dlouhé dříví.

Ženíjní silniční mostní prapor s pontonovou mostovou soupravou PMS (žsil-mpr-PMS) se používá centralizovaně k rychlému obnovení provozu na armádních silnicích a cestách při zničení stálých nebo náhradních dřevěných nízkovodních mostů přes široké vodní překážky nepřátelskou bojovou činností (jaderné údery, údery letectva, diverzní činnost).

Skládá se ze štábu, jednotek zabezpečení a dvou pontonových rot.

Plní především tyto úkoly:

- zřizuje mosty na plovoucích podpěrách o nosnosti 60 tun,
- vytváří zálohu přepravních prostředků pro rychlé přemostění středních a širokých vodních překážek.

Svým složením a technickým vybavením je schopen za 60 minut zřídit plovoucí most z pontonové mostové soupravy PMS nosnosti 60 tun o délce 227 m nebo dva mosty, každý o délce 119 m.

Ve výjimečných případech za 75 až 100 minut plovoucí most nosnosti 20 tun o délce 335 až 382 m, v závislosti na rychlosti proudu.

Neustálý růst ničivých prostředků, nových zbraňových systémů, manévrový charakter bojové činnosti, to vše vedlo k výraznému zvětšení objemu jednotlivých úkolů ženijního zabezpečení při současném požadavku zkracování času na jejich plnění.

Toto způsobilo, že ženijní zabezpečení soudobých operací dostalo kvalitativně i nový obsah. Tomuto novému obsahu odpovídá i organizační struktura ženijního vojska, která zabezpečuje splnění jednotlivých úkolů ženijního zabezpečení. Mezi útvary, které mají hlavní podíl na plnění těchto úkolů na stupni vševojskové armády, patří i ženijní silniční mostní pluk.

ZHODNOCENÍ EFEKTIVNOSTI PROVOZU A OPRAV VÝZBROJE

Zvyšování efektivity veškeré činnosti je objektivním požadavkem doby.

Jednou z oblastí, kde uplatňování měřítek efektivity je stále výraznější, je provoz výzbroje.

Pod pojmem **provoz výzbroje** rozumíme proces, který se vyznačuje periodickým uváděním výzbroje do používání, preventivní kontroly, přepravy, ošetřování, skladování a opravy.

Obecný model provozu výzbroje (provoz jako souhrn režimů) — viz **obr. 1**.

Z **obr. 1** je zřejmé základní a rozhodující místo procesu použití. Provozně technické procesy sehrávají důležitou roli při zajišťování provozuschopnosti výzbroje, při zabezpečování ekonomičnosti jejího provozu a mnoha dalších kritérií. Vhodným řízením zejména provozně technických procesů můžeme zajistit zvýšení efektivity provozu výzbroje. Efektivnost provozu výzbroje můžeme současně charakterizovat jako míru přizpůsobení jednotlivých provozních režimů k dosažení stanoveného cíle, tj. provozní spolehlivosti a bojové pohotovosti výzbroje.

Režim používání výzbroje byl v posledních letech povýšen na kvalitativně vyšší úroveň. Je to důsledek především narůstající technické složitosti výzbroje a z toho

vyplývající vyšší finanční a materiální náročnost provozu. Z dalších jsou to kromě jiného zvláštní podmínky provozu výzbroje, kdy jenom její část je v plném používání.

Byly stanoveny závazné roční normy průběhu kumulovaných provozních jednotek pro určitý typ výzbroje. Roční normy průběhu stanoví materiální hospodář společně s uživatelem výzbroje. Takto stanovená roční norma průběhu vyjadřuje potřebu uživatele výzbroje zabezpečit v nezbytném rozsahu výcvik vojsk a současně potřebu a možnosti materiálního hospodáře zabezpečit údržbu používané výzbroje a dodržení optimální meziprávní normy. Po vyčerpání roční normy průběhu výzbroj nesmíme používat.

Rozdělením výzbroje na provozní (v plném používání) a uloženou (skladovanou) došlo ke snížení velkého množství výzbroje běžně používané k výcviku a tím ke zvýšení hospodárnosti provozu. Uloženou výzbroj můžeme vyjmout z uložení pouze na základě zvláštního rozkazu MNO k zabezpečení plukovních a divizních taktických cvičení a k procvičování záloh.

Režim preventivních kontrol zaznamenal též výrazný kvalitativní růst. Postupně jsou zpracovávány metodiky velitelských

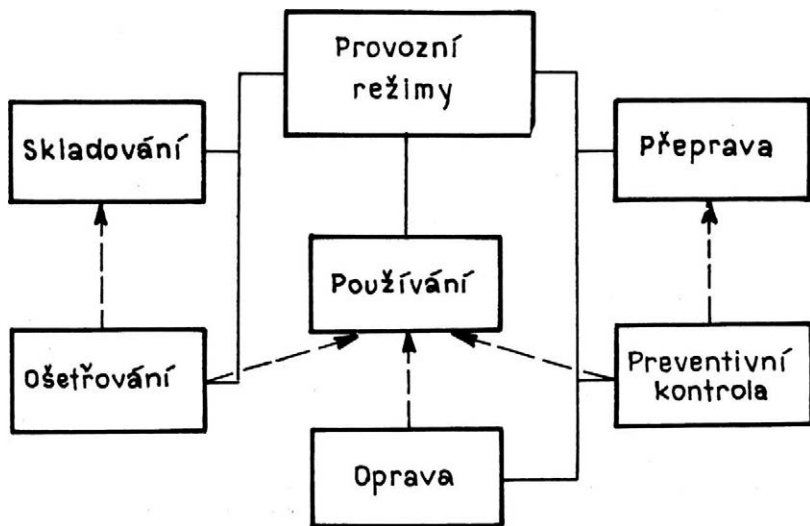
prohlídek a metodiky technických prohlídek na všechny typy výzbroje, které umožňují velitelským a technickým orgánům zabezpečit prohlídky s vysokou odbornou úrovní.

Při preventivních kontrolách složitých zbraňových kompletů (vyznačujících se mechanickými, pneumohydraulickými, elektrickými a optoelektrickými systémy a prvky) nemůžeme vystačit již s klasickými přístupy. Proto byl přehodnocen dosavadní způsob preventivních kontrol. Prosazuje se požadavek na cílevědomé a účelné zavádění technické diagnostiky do kontrolních činností u složitých zbraňových systémů.

Realizace diagnostického systému při zabezpečení provozu složité výzbroje je z hlediska perspektiv základním prostředkem, jak řešit rozpor mezi narůstající složitostí zbraňových systémů a možností zabezpečit v plném rozsahu provoz výzbroje v podmínkách bojových útvarů.

Diagnostika se pro svoje nesporné přednosti začíná postupně prosazovat i do

oblasti zbraňových systémů. S vývojem každého nového typu zbraňového kompletu se důrazně požaduje souběžný vývoj diagnostického zařízení, který je zakotven v takticko-technických požadavcích. Dříve zavedená výzbroj, včetně typů technicky náročných, např. 122mm raketomet vz. 70, není konstrukčně uzpůsobena pro napojení diagnostických přístrojů. Hledají se proto nová náhradní řešení. V současné době se zpracovávají technologické postupy zjišťování a odstraňování poruch u 122mm RM vz. 70. Vzniklé poruchy budou v plném rozsahu schopni identifikovat a odstraňovat dflentší specialisté-vojáci základní služby za pomoci technologických postupů, komerčních a jednoúčelových kontrolních přístrojů. Při budování uváděného systému zjišťování a odstraňování poruch se přitom vychází ze sovětských zkušeností. Používá se metody tzv. algoritmů, kterou rozpracovala Vojenská tanková akademie maršála Malinovského MO SSSR pro výzbroj tanku T-55 a T-72. Realizace tohoto systému vytváří

Obr. 1

kvalitativně i časově lepší podmínky k zabezpečení složitě výzbroje např. 122mm RM vz. 70 tím, že podstatná část poruch bude identifikována a odstraněna již na vojskovém stupni a nikoliv orgány vyšších opravárenských stupňů nebo dokonce servisem výrobního závodu jako je tomu v současnosti.

Poněkud příznivější podmínky pro kontrolu provozuschopnosti jsou vytvořeny u 152mm SHKH vz. 77. Souběžně s vývojem objektu byl vyvinut i speciální kontrolní přístroj, pomocí něhož můžeme rychle a jednoduše prověřit správnou funkci elektrických obvodů zbraní.

Je nezbytné, aby konstruktéři nových zbraní věnovali větší pozornost současnému vývoji diagnostických přístrojů a tím výrazně přispěli k zjednodušení provozu v podmínkách bojových útvarů.

Režim periodického i nepravidelného ošetřování výzbroje zahrnuje činnosti zaměřené k udržení nebo obnovení její provozuschopnosti. Ošetřováním se předchází předčasnému opotřebení součástí, uzlů a skupin výzbroje a udržuje se tak stále v bojové pohotovosti. K dosažení těchto cílů jsou zpracovány podrobné popisy ošetřovacích prací pro většinu typů zavedené výzbroje; pro jednotlivé stupně technického ošetřování jsou zpracovány zvláštní technologické postupy. K ošetřování se stále ve větší míře používá různých pomůcek a zařízení, které ošetřovací práce ulehčují a zkracují. Začínají se realizovat typové projekty průjezdných ošetřoven a dílen, které umožňují komplexní technické ošetření a vojskové opravy u kombinovaných souprav.

Rostoucí složitost výzbroje přináší problémy v jejím ošetřování zvláště u kombinovaných souprav. Na základě nepříznivých dopadů dosavadního způsobu řízení jejich provozu po linii jednotlivých materiálních hospodářů a zejména na upozornění spojenecké prověřkové komise v r. 1980, MNO-VS s MNO-TAS zpracovalo předpis „Zásady provozu kombinovaných souprav výzbroje a výzbroje kombinovaných souprav jiných materiálních hospodářů“,

ev. zn. Vševojsk-5-5. V předpise jsou zakotveny zásady provozu kombinovaných souprav a povinnosti zainteresovaných materiálních hospodářů ve vztahu k nim. Uplatňování zásad komplexnosti při zabezpečování provozu výzbroje se již projevuje ve zhuspořádání provozu, úspoře pracovních sil, provozních hmot, náhradních dílů a dílenských prostředků.

Komplexní přístup k řízení provozu se nejvýrazněji projevuje v ošetřování, ale též při vojskových středních opravách a prohlídkách. Uváděné činnosti na podvozku i nástavbě probíhají souběžně, což přináší zvýšení jejich kvality, zmenšení technických prostojů a zvýšení provozní spolehlivosti kombinovaných souprav jako celku.

Režim skladování výzbroje zahrnuje opatření, která zajišťují udržení jejího provozuschopného stavu v období, kdy se nepoužívá podle předurčení. V této oblasti se v minulém období vykonalo mnoho práce a vyvinulo velké úsilí s velmi dobrými výsledky. Skladování výzbroje představuje oblast, kde můžeme ošetřit nejvíce živé síly, a to především použitím novodobých konzervačních a mazacích prostředků a dalších materiálů a metod, které nacházejí široké uplatnění i v jiných režimech provozu, ale jejichž použití při skladování výzbroje přináší největší efekt. Pomocí některých z nich jsme mohli např. prodloužit dlouhodobé uložení výzbroje na volném prostranství až na dobu 5 let, bez jakéhokoli ošetření během této doby. Takto uložená výzbroj si zachovává po celou dobu uložení dobrý technický stav.

U ručních zbraní se zdokonaluje systém jejich ochrany. Zbraně jsou nakonzervovány jen lehce olejem OK-2a, takže jejich dekonzervace není vůbec nutná, nebo jen velmi jednoduchá. Vlastní účinnou ochranu při dlouhodobém i krátkodobém uložení přebírá obal ze smršťovací fólie. Systém je ve stadiu ukončení zkoušek.

U dělostřelecké výzbroje je před ukončením zkoušek metoda progresivní ochrany. Spočívá především v dlouhodobé účinn-

né ochraně vnitřních a jiných důležitých funkčních částí zbraně. Vývrt hlavně zbraně se konzervuje olejem OK-5a, hermetizuje se hliníkovou samolepící fólií a upravuje se vnitřní klima vysoušečem. Jsou-li zbraně uloženy na volném prostranství (nebo pod přístřeškem), nastříká se jejich povrch voskovým přípravkem REVAX a překryjí se speciální armovanou stabilizovanou fólií. Popsaný způsob ochrany dělostřelecké výzbroje představuje velmi jednoduchou, časově nenáročnou aplikaci, taktéž dekonzervace je časově zanedbatelná. Umožňuje uložení výzbroje po dobu 3—5 let bez technického ošetřování. K ověření stavu dlouhodobě uložené výzbroje se pouze v 5 % předpokládá roční kontrola s vnitřní prohlídkou.

Režim oprav výzbroje představuje činnost, v níž se odráží úroveň všech ostatních pracovních režimů provozu. Plánované i neplánované opravy výzbroje jsou důsledkem působení objektivních faktorů, jako je její přirozené stárnutí, opotřebení a případné poškození v náročných výcvikových podmínkách.

Vojské opravárenské závody zpracovávají podrobnou zprávu o technickém stavu každého jednotlivého kusu dělostřelecké techniky, který přichází do generální opravy. Ve zprávě uvádíme závady a poškození, jejich pravděpodobné příčiny a spotřebu náhradních dílů. Toto hodnocení spolu s výsledky kontrol příslušné výzbroje dává dobrý přehled o úrovni jejich provozu u jednotlivých útvarů a svazků.

U zbraňových kompletů vojenské okruhy shromažďují od útvarů za každý výcvikový rok přehled poruch, závad a jejich příčin. Tyto se zobecňují, na základě nich se upravují provozní pokyny a ve formě požadavků se předávají výrobním závodům a výzkumným ústavům pro modernizaci a úpravy výzbroje.

Byla rozpracována technologie vojskových středních oprav výzbroje BVP, která umožní opravy dílenskými orgány svazku.

Pojízdné dílenské prostředky spolu s vezenými náhradními díly představují důležitou součást materiálně technického za-

bezpečení výzbroje. Proto se přistoupilo k jejich postupné modernizaci.

Např. modernizace pojízdné plukovní dělostřelecké dílny (PPDD) výrazně zlepšila opravárenské možnosti této dílny. Její technologické vybavení umožňuje sváření a řezání plamenem, sváření elektrickým obloukem, nabíjení všech akumulátorových článků a další potřebné práce k zabezpečení vojskových oprav výzbroje.

Vezené náhradní díly a ZIPy v pojízdných dílnách tvoří předepsaný normativ k zabezpečení opravárenské činnosti. Náhradní díly jsou přehledně umístěny na tzv. podložkách SKIN, kde jsou zafixovány a povrchově chráněny ve smršťovací fólii. Tento způsob uložení se osvědčuje pro svou jednoduchost, rychlost a snadnost vyjmutí potřebného náhradního dílu.

K technickému zabezpečení složitých zbraňových systémů vyvíjíme kontrolní opravy. V současné době je ve vývoji kontrolní opravná pro 122mm RM vz. 70 a 152mm SHKH vz. 77. V podstatě jde o 1 typ kontrolní opravy, ale ve dvou modifikacích podle zabezpečované výzbroje. Účelové vybavení obou modifikací kontrolních opraven je stejné, liší se pouze v kontrolním zařízení a vezených náhradních dílech.

Prudké změny v kvalitě výzbroje, její technické složitosti a v nasycenosti vojsk touto výzbrojí vyvolávají nové nároky nejen na systém technického zabezpečení, ale i na systém řízení.

Významnou součástí řídicího procesu je etapa sběru a analýzy informací o provozu výzbroje.

Ke zkvalitnění plánování a řízení provozu děl a raketometů se od r. 1975 jejich provoz sleduje pomocí výpočetní techniky. Provoz výzbroje se sleduje pomocí kumulovaného provozního ukazatele, tzv. kumulované jednotky, která v sobě sdružuje provozní ukazatele, charakteristické pro jednotlivé skupiny (zařízení) zbraní (vystřelené rány, ujeté km, nabíjecí cykly, hodiny činnosti elektrického nebo hydraulického zařízení, hodiny výcviku, motohodiny apod.).

Sledování provozu výzbroje v kumulovaných provozních jednotkách je progresivním opatřením. Vychází z poznání a zkouškami ověřené zkušenosti, že např. výstřel nepředstavuje jenom opotřebení hlavně, ale i ostatních skupin zbraně. Zrovna tak ujeté km podvozku mají vliv na ostatní zařízení výzbroje. Přitom vliv jednotlivých provozních ukazatelů na zbraň jako celek není stejný.

Z tohoto hlediska se ukázalo účelným vyjádření meziopravního cyklu jako celku a roční normy v kumulovaných provozních jednotkách, v nichž se daleko účinněji projevuje vliv (i míra vlivu) jednotlivých provozních ukazatelů. Použití kumulované provozní jednotky umožňuje objektivněji stanovit meziopravní cyklus a usnadňuje plánování ošetřování a oprav výzbroje.

Způsob sledování provozu pomocí kumulované provozní jednotky — provozní hodiny (Ph) byl ověřen provozními zkouškami i u nové složité výzbroje jakou představuje 122mm RM vz. 70 a 152mm SHKH vz. 77. Pro jejich sledování platí kritéria — viz **tabulku 1**.

Objektivního záznamu problému jednotlivých provozních ukazatelů může dosáhnout jedině pomocí čidel umístěných na zbraní. Soudobá výzbroj je jimi vybavena zcela výjimečně. U nově vyvíjené výzbroje je již požadováno výzbroj jimi opatřit. Při jejich zavádění se projevují určité těžkosti. Zpravidla musí pracovat za extrém-

ních provozních podmínek. Nemůžeme proto používat počítadla (měřidla) běžného komerčního provedení pro jejich nízkou provozní spolehlivost.

Sledování provozu výzbroje pomocí výpočetní techniky se neustále zdokonaluje. Paralelně se zpracováním provozu pomocí kumulovaných jednotek se sledují u kombinovaných souprav i ujeté kilometry samostatně bez ohledu na to, že se již započítává jejich vliv na zbraňovou nástavbu. Toto řešení vyplynulo z požadavku na komplexní zabezpečení periodických ošetřování a plánovaných oprav celého objektu (podvozku a nástavby současně).

Zpracované sestavy o provozu výzbroje se rozesílají na jednotlivé velitelské stupně od útvaru výše. Osvědčilo se jejich využívání jako plánů provozu. To přispělo ke snížení administrativní činnosti výzbrojních orgánů. Možnost takového využívání sestav je zakotvena v základním předpise pro opravářskou činnost, ev. zn. Zákl-4-2.

Dosavadní zkušenosti ze strojního sledování provozu výzbroje potvrzují správnost tohoto záměru. Napomáhá udržet trvale dobrý technický stav a bojovou pohotovost výzbroje při snížených nárocích na administrativní činnost velitelů a výzbrojních orgánů u vojsk.

Přestože uváděný systém sledování provozu je významným faktorem pro plánování a řízení provozu výzbroje, nezajišťuje všechny potřebné informace nebo alespoň

Tabulka 1

Dílčí provozní ukazatel	Počet provozních hodin (Ph)	
	122 mm RM vz. 70	152 mm SHKH vz. 77
1 výstřel	4	5
1 nabíjecí cyklus	2	1
30 ujetých km	1	1
1 hodina činnosti elektronického zařízení zbraňové nástavby	2	—
1 m ³ proteklé pracovní kapaliny zbraňové nástavby	—	2
1 měsíc stárnutí výzbroje	20	20

ne v dostatečné kvalitě. V současné době se připravuje dokonalejší systém sledování provozu. Z části byl již vyzkoušen v rámci dlouhodobých kontrolně provozních zkoušek se 152mm SHKH vz. 77. Tento systém umožňuje řešit provozní spolehlivost výzbroje, která je prvořadou podmínkou její vysoké bojové pohotovosti. Získaných poznatků můžeme využívat zpětně pro její konstrukční a materiálové zlepšení, zdokonalení úrovně řídicí a plánovací činnosti při regulaci provozu a zároveň zabezpečit návaznost na otázky jejího materiálně technického zabezpečení, včetně odhadu zásob náhradních dílů.

Ze shromážděného souboru dat můžeme snadno získat i celou řadu speciálních výstupních sestav, které slouží jako podklady pro plánování provozu, pro dimenzování zásob, náhradních dílů a k získání přehledu o provozu za výcvikový rok. Zmíněných sestav můžeme rovněž využít k evidenčním účelům.

K ohodnocení úrovně provozu výzbro-

je slouží i náročná kontrolní činnost. V roce 1981 byl novelizován předpis „Normy pro hodnocení výzbrojní služby při inspekčních prohlídkách, závěrečných kontrolách a komplexních kontrolách“, ev. zn. Děl-1-12. V předpise jsou stanoveny normy pro hodnocení technického stavu výzbroje a zásady pro hodnocení orgánů výzbrojní služby v oblasti plánování a řízení provozu výzbroje. Novelizace zásad přispěla k objektivnějšímu hodnocení technického stavu výzbroje a tím možnosti přijímat účinnější opatření k dalšímu zkvalitnění jejího provozu.

V provozu výzbroje je ještě řada otázek, které musíme řešit, nebo dnešní přístupy k jejich řešení povýšit na kvalitativně vyšší úroveň. Přes tuto skutečnost byla řada problémů úspěšně vyřešena. V článku jsme se zaměřili především na tyto nové přístupy k řešení otázek, které přispěly ke zkvalitnění provozu a zabezpečení trvalé bojeschopnosti výzbroje ČSLA.

Informační práce štábů

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka I. V. Sviridova, uveřejněný v Sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 6/1980.

Informační práce je souhrnem opatření, která uskutečňují velitelé, politické orgány a štáby všech stupňů při sběru zpracování, uchování a předávání zpráv vojenského charakteru orgány velení s cílem efektivního řízení vojsk, a to jak v míru, tak i v průběhu bojové činnosti. Podle svého obsahu může být vojenskovedecká, bojová, vojenskopolitická, vojenskotechnická a vojenskohistorická.

Zvláště velký význam při přípravě a vedení boje a operace mají bojové informace. Na jejich úplnosti, včasnosti a věrohodnosti, na kvalitě jejich zpracování a rychlosti předávání závisí efektivnost a kvalita procesů velení vojskům (silám).

Na znalostech bojové situace a potřebných informací v mnoha směrech závisí zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí velitele pro operaci (boj). Hlavním organizátorem informační práce jsou štáby. Štáby musí správně chápat, že všechny zprávy o situaci dostává štáb pro veli-

tele. Povinností štábu je zabezpečit nepřetržité a včasné informování velitele. Štáb musí neustále předkládat podrobné zprávy, které potřebuje velitel, a projednat vysokou iniciativu a vynalézavost při jejich získávání. Získávání a studium zpráv o situaci musí štáb organizovat tak, aby veškeré údaje a jejich zhodnocení zcela a správně vyjadřovaly skutečnou situaci a tak zabezpečovaly veliteli včas přijmout rozhodnutí, které by odpovídalo vzniklým podmínkám.

Sběr a studium zpráv o vlastních vojscích, včasné podání informační zprávy náčelníkovi štábu, informování podřízených, nadřízených a sousedních štábů, dále i hlášení nadřízeným orgánům je povinností náčelníka operačního oddělení (správy). Sběr údajů o naplněnosti vlastních vojsk je povinností náčelníka organizačně mobilizačního oddělení (správy), sběr zpráv o nepříteli zpravodajského náčelníka.

□

Základy vojenských informací v Sovětské armádě byly položeny před začátkem Velké vlastenecké války. V průběhu cvičení a manévřů byla však této problematice věnována malá pozornost, zejména na stupních divize — sbor, armáda — front. Štáby nedoceňovaly rádiové spojení a plně se spoléhaly jen na linkové spojení. Nedostatek praktických návyků při organizaci informační práce dále prohluboval nízký počet prostředků velení, zvláště rádiových a pohyblivých pojiček. Všechno to se v podstatě nepříznivě odrazilo na kvalitě velení vojskům v prvním

období Velké vlastenecké války, kdy sběr a zobrazení zpráv o situaci bylo velmi pomalé. Zprávy o nepříteli, zejména v prvních dnech války, byly často kusé a rozporné. To neumožňovalo včas zjišťovat jeho zámýsl a přijímat správná rozhodnutí. Na nízké úrovni byla vzájemná informovanost mezi součinnostními svazky a útvary. Stávalo se, že vojska na jednom směru neznala činnost vojsk na druhých směrech, a proto se vzájemně nepodporovala. Zvláště mnoho nedostatků bylo v organizaci vzájemné informovanosti mezi pozemními vojsky a letectvem. Styční

důstojníci, vyslaní na velitelské stanoviště součinnostních svazků, nebyli vždy zabezpečeni spojovacími prostředky.

Hlavním nedostatkem v této práci byla neznalost jednotlivých štábů efektivně využívat rádiové prostředky. Někteří velitelé nevěnovali pozornost tomu, aby měli vždy u sebe rádiovou stanici, jejímž využitím by mohli velet vojskům a hlásit výsledky bojové činnosti nadřízenému veliteli a jeho štábu.

Hlavní stan vrchního velení v roce 1942 rozhodným způsobem vyžadoval, aby fronty a armády důsledně používaly při velení vojskům rádiové prostředky. Velitelé a hlavní funkcionáři polních velení měli osobní rádiové stanice. Odpovědnost za nepřetržitě spojení s nadřízenými štáby a jejich pravidelnou informovanost rádiem o činnosti vlastních vojsk měli osobně náčelníci štábů frontů a armád. V důsledku přijatých opatření na štábech frontů a armád zvýšila se kvalita organizace rádiového spojení a současně s tím i efektivnost informační práce štábů.

Ke zlepšení stavu informační činnosti orgánů velení byla přijata v roce 1942 celá řada opatření. U vševojskových štábů byla zavedena funkce styčných důstojníků. Jejich povinností bylo včasné a přesné předkládání hlášení (informací) o situaci, doručení bojových úkolů vojskům a kontrola jejich plnění. Jak vyplývá ze zkušeností z války, úloha styčných důstojníků na operačním stupni však prakticky spočívala jen v doručování písemných rozkazů a nařízení a v doprovázení funkcionářů polních velení při jejich výjezdech k vojskům. Poměrně lépe byli využíváni na štábech divizí, zejména při přerušení spojení s vojsky.

Základem informační práce v průběhu vedení operací byl princip osobního styku a přímých hovorů velitelů a hlavních funkcionářů štábu na technických spojovacích prostředcích s podřízenými a součinnostními veliteli a štáby. V nejdůležitějších obdobích boje a na rozhodující směry vyjádřili ke svazkům, útvarům a dokonce i k jednotkám. K dosažení informovanosti bylo více využíváno celého komplexu spojovacích prostředků. To všechno umožňovalo podstatně zkrátit čas na sběr

zpráv o situaci a značně zvýšit operativnost reagování na její změny.

Podstatnému zkvalitňování stavu informační práce u vojsk napomáhalo i neustálé zdokonalování struktury štábů a polních velení frontů a armád, kromě toho i změna metod práce velitelů a štábů.

V podmínkách, kdy Sovětská armáda převzala strategickou iniciativu a přešla do rozhodné útočné činnosti, dále vzrostly požadavky na operativnost a kvalitu informační práce štábů.

Bojová činnost byla více dynamická, neustále se zvyšoval tok informací, podstatně se zkrátila doba na jejich zpracování a analýzu. Na základě zkušeností z operací v prvním období války byly předávány vyhodnocené zprávy o bojové situaci na stupeň armády v průměru 2–3 krát denně, veliteli divize každé 3–4 hodiny. V průběhu útočných operací druhého a třetího období Velké vlastenecké války vznikla potřeba, aby velitel armády měl zprávy každé 2–4 hodiny a někdy okamžitě, velitel divize každou 1–2 hodiny i častěji. Vzrostly také požadavky na věrohodnost informací.

V souvislosti s tím byla v řádech zakotvena povinnost o tom, že za řízení sběru zpráv o situaci osobně odpovídají velitelé a náčelníci štábů. Náčelníci štábů slaďovali práci všech orgánů velení při sběru a vyhodnocení informací. Povinností náčelníků druhých vojsk a služeb bylo předávat získané zprávy o bojové situaci na základě předešlého zpracovaného přehledu otázek, bez upozorňování, vševojskovému štábu. Povinností štábu bylo současně včas informovat náčelníky druhých vojsk a služeb o všech změnách v bojové situaci.

Dalšímu zkvalitnění organizace informační práce napomohlo zavedení speciálních skupin důstojníků (směrových důstojníků), v čele s náčelníky směrů do organizace operačních správ (oddělení) štábů frontů a armád. Tyto skupiny neustále udržovaly styk s jednotlivými armádami (svazky) a svazky (útvary), podřízenými frontu (armádě). Směroví důstojníci museli znát situaci svazů, svazků a útvarů i poslední zprávy o situaci, požadavky vojsk, místa rozmístění velitelských a pozorovacích stanovišť atd.

□

Úloha informační činnosti orgánů velení, její rozsah a obsah v soudobých operacích značně vzrostly. Mnohokrát se zvýšil počet zdrojů informací. Bylo např. zjištěno, že štáb svazku může dnes získat 4–5krát více zpráv o situaci, než v době

Velké vlastenecké války. Vznikly nové druhy informací, např. o radiální a radioelektronické situaci apod. Dále se zvýšil význam věrohodnosti obdržených zpráv. Podstatně vzrostly požadavky na včasnost informací, rychlost jejich toku všemi

kanály a na všech stupních velení i v jejich rámci, na jejich zpracování a předávání. Mnohé zprávy o nepříteli jsou prakticky použitelné k realizaci jen tehdy, nepřevyšuje-li čas na jejich předání od doby jejich získání při vedení boje 10–15 minut. Celou řadu zpráv je nutné mít v reálném čase.

Systém informační práce štábů, vzniklý v současné době, svědčí o tom, že odpovídá těmto požadavkům. V jeho organizaci však může vznikat celá řada složitých problémů.

Mezi hlavní patří zabezpečení velitele nepotřebnějšími informacemi v nejkratší možné době. Řešení systému velení vyžaduje další zdokonalování procesu sběru informací, jejich zpracování a předání zainteresovaným štábům a funkcionářům, stanovení pro každý stupeň velení vědecky zdůvodněného rozsahu, termínů a pravidelnosti získávání (předávání) informací potřebných pro kvalitní velení vojskům. Všechny tyto úkoly jsou vzájemně těsně propojeny a musí být vlněny v jednotném komplexu opatření. Vědecky zdůvodněný přístup k jejich řešení bude zabezpečen jen v tom případě, budou-li současně s hlubokým studiem podmínek soudobých operací plně zhodnoceny tendence rozvoje informační práce, které se projeví v průběhu minulé války a poválečných cvičení.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a praxe operační a bojové přípravy vojsk svědčí o tom, že jedním z hlavních důvodů poměrně pomalého toku informací je jejich předávání na mnoha stupních. K zásadnímu řešení tohoto problému je nutné dále zavádět odpovídající automatizované komplexy sběru, zpracování a zobrazení všech zpráv o situaci. Je to hlavní způsob zvyšování operativnosti informační činnosti orgánů velení. Velmi důležité rovněž je zabezpečit přehled o informacích s širokým využitím prostředků mechanizace.

Existuje současně i celá řada jiných způsobů zvyšování operativnosti sběru a analýzy zpráv o situaci. Zejména je velmi důležité stanovit vědecky zdůvodněný rozsah, termíny a pravidelnost získávání (předávání) informací. Je zcela zřejmé, že velení může být ztíženo nejen v důsledku nedostatku, ale i nadměrného množství informací. Proto je nutné organizovat informační práci tak, aby každá součást velení a každý funkcionář včas měli k dispozici potřebný rozsah a kvalitu informací. To znamená, že každý orgán velení musí pracovat jen s těmi informacemi, které jsou spojeny s plněním úkolů daného stupně velení.

Takový systém získávání informací podle potřeby a obsahu umožní účelněji rozdělit funkční povinnosti mezi různými složkami velení a mezi odborníky daného stupně velení. Problém stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu pro každé stupeň velení, termínů a pravidelnosti získávání (předávání) informací je velmi složitý, spojený s analýzou značného množství parametrů a s nutností zhodnocení možností již zavedených a v současné době pracujících prostředků automatizace procesu sběru informací. Proto k jeho řešení je nutné přistupovat tvůrčím způsobem a z hlediska dalšího přechodu k jednotnému automatizovanému systému sběru, zpracování, zobrazení a předávání informací.

Jedním ze způsobů řešení tohoto problému je rozdělení všech došlých informací podle jejich důležitosti. Zejména je především nutné přesně stanovit hranici mezi informacemi, které potřebuje velitel k přijetí rozhodnutí v kritických a nenadále vzniklých situacích, kdy na době přijetí rozhodnutí bude záviset úspěch operace, sražení, boje nebo stav vojsk, a mezi informacemi, které nemají podstatný vliv na proces velení vojskům. Tyto dva zdroje informací je nutné rozřadit z hlediska důležitosti získaných zpráv.

Bojové zkušenosti a praxe cvičení svědčí o tom, že v celku je možné rozdělit informace na tyto druhy: mimo pořadí, pilné, průběžné a informativní. K informacím mimo pořadí patří takové zprávy, které vyžadují okamžitou reakci velení. Jde například o signály k uvedení vojsk nebo zbraní do bojové pohotovosti, zprávy o bezprostřední přípravě nepříteli k napadení, o přípravě a použití jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení nepříteli, o zahájení hromadných úderů letectva, o směrnice, rozkazy a nařízení nadřízených stupňů velení atd. K pilným informacím patří zprávy, jejichž dobu doručení přísně nařizuje nadřízený štáb. K průběžným informacím patří zprávy o situaci stran, stavu vojsk a jejich činnosti v dané době. K informativním patří různé operačně taktické údaje, potřebné pro zpracování výpočtů, podklady a výkazová dokumentace.

Práce s informacemi je velmi složitá. Může být však předem přesně stanovena a obsah dokumentů může být formalizován. To všechno bezesporu umožní značně snížit toky informací, ulehčit spojovacím prostředkům, zvýšit operativnost a důležitost informační práce.

Dalším a neméně důležitým směrem ke zvýšení operativnosti sběru informací je zdůvodněné určení charakteru informa-

cí pro každý stupeň velení, racionalizace obsahu a rozsahu informačních dokumentů s širokým využitím vzorové a formalizované dokumentace. Z praxe vyplývá, že jen využívání formalizovaných dokumentů urychluje proces toku informací 1,5–2krát. Proto hledání způsobů snižování celkového toku informací, rozsahu informačních dokumentů, sjednocení jejich obsahu a zvláště zavedení jejich vzorových forem je nejdůležitějším úkolem velitelů a štábů všech stupňů.

Velký význam pro včasné doručení informací má stanovení přesné doby jejich předkládání. To umožňuje podřízeným stupňům včas připravovat vyžadované informace a nadřízeným mít celkový přehled o vývoji situace. Je zřejmé, že v soudobých podmínkách takové stanovení doby předkládání hlášení se musí týkat jen určitých hlavních dokumentů (pilných hlášení, souhrnných hlášení atd.), neboť princip pravidelnosti předkládání všech informací jako takový již neodpovídá hlavnímu požadavku dneška — zabezpečení předkládání zpráv o situaci veliteli v reálné době.

Sběr informací musí probíhat v soudobých podmínkách pravidelně a nepřetržitě. Ke správnému řešení tohoto zvláště důležitého problému je nutné nejen stanovit způsob toku, rozsah a klasifikaci informací, ale zavést i příslušnou centralizaci při řízení informačních procesů. Již v letech Velké vlastenecké války byly proto na mnohých operačních štábech vytvořeny neorganické informační skupiny nebo střediska. Jejich úkolem bylo:

- nepřetržitě zabezpečovat sběr, analýzu a zpracování zpráv o situaci, což přispívalo k plánovitě práci polních velení,
- rozpracovávat nejdůležitější informační a výkazové dokumenty a kontrolovat přípravu a odeslání dalších dokumentů,
- připravovat a předkládat veliteli, náčelníkovi štábu a nadřízeným orgánům vyhodnocené zprávy o nepříteli a vlastních vojskách,
- rozpracovávat a zabezpečovat včasné odeslání hlášení o přijatých rozhodnutích, obdržených směrnících a nařízeních na nadřízený štáb,
- informovat správy (oddělení) štábu, náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, jiná místa velení, štáby podřízených a součinnostních vojsk a sousedů,
- připravovat tabulky lhůt hlášení, kontrolovat jejich plnění, mít přehled o toku informací na spojovacích uzlech.

Zprávy o situaci přicházely na informační střediska nebo skupiny od směrových důstojníků, vyčleněných na každé správě štábu fronty (armády), na štábech

druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb týlu, dále ze štábů podřízených a součinnostních vojsk, sousedů a od informačních skupin míst velení svazů.

K zajištění přesné práce informačního střediska (skupiny) byl zpracován plán jejich práce. Obsahoval termíny předkládání hlášení a souhrnných hlášení štáby podřízených a součinnostních vojsk, dobu předkládání hlášení a souhrnných hlášení nadřízenému štábu, stanovení doby k pravidelnému předkládání informací správami a službami a k jejich seznámení s celkovou situací, dobu vzájemného informování mezi místy velení. Tyto zkušenosti si zasluhují pozornost i v soudobých podmínkách. Při organizování informační práce je důležité zabezpečit sladěnou činnost všech součástí štábu, která vylučuje opakované a zbytečné požadavky štábu. To snižuje zatížení spojovacích kanálů a umožní podřízeným štábům pracovat klidněji a pravidelněji.

Mnohá polní velení frontů a armád v operacích Velké vlastenecké války v široké míře využívala ke zvýšení operativnosti informační práce principu tranzitního předávání důležitých zpráv. Jde o usměrněný tok hodnotných zpráv o situaci, o takový způsob toku informací, při kterém v závislosti na jejich obsahu a významu byly předávány dvěma způsoby: postupně, tj. podle stupňů velení, a přímo s vynecháním mezilehlých stupňů velení. Způsob toku tranzitních informací musí být přesně stanoven, aby nezpůsobil přetížení štábu zbytečnými informacemi.

Velký význam pro urychlení procesu oběhu informací může mít zmenšení rozsahu pracností a další zavádění spojovacích prostředků pro rychlé předávání informací a prostředků mechanizace velení.

Složitá je i otázka včasného zpracování získaných informací, tj. upravit zprávy a dokumenty do podoby, vhodné pro využití při velení vojskům (silám) a pro různé technické prostředky. Zahrnuje tato období: přijetí, rozřídění a přidělení informací ve stanoveném pořadí a místě, jejich transformaci (uspořádání, srovnání a zobecnění), rozdělení a vydání podle požadavků.

V podmínkách zvětšení rozsahu informací, které potřebuje velitel k přijetí rozhodnutí, narůstá i potřeba času na jejich zpracování. V soudobých operacích je často nutné přijímat rozhodnutí ve velmi omezené době a v některých případech i okamžitě. Taková rozhodnutí musí být bezpodmínečně zdůvodněná a účelná. Toho není možné dosáhnout bez dostatečného množství úplných zpráv o situaci.

Velmi charakteristickým příkladem v tomto směru jsou propočty, které byly uveřejněny v západním tisku. Podle toho štáb polní armády je schopen zpracovat klasickým způsobem jen 30 % došlých informací. Z toho vyplývá, že velitel armády v důsledku nedostatku času přijímá rozhodnutí na základě 30 % vyhodnocených informací. Rozkaz se přitom zpracovává s využitím jen 10 % informací, které má štáb polní armády k dispozici. Takový je jeden z hlavních rozporů ve velení vojskům v soudobých operacích.

Hlavní způsob jeho řešení tkví v zavedení prostředků automatizace a mechanizace do práce důstojníků, kteří se zabývají informačním procesem, tj. ve využití techniky k třídění, transformaci, přípravě a vydání informací. Rovněž je nezbytné zkracovat čas, potřebný na studium a analýzu zpráv o situaci, a to zapojením hlavní části důstojníků štábu a jiných orgánů velení do tohoto procesu.

Jedním z nejdůležitějších, avšak pracovních a specifických období zpracování informací je proces jejich transformace, tj. uspořádání, srovnání a zobecnění. Tento proces má tvůrčí charakter. Přitom je nutné dokázat vyčlenit z velkého množství zpráv ty hlavní a potřebné, nezabývat se nepodstatnými, určit zprávy, které jsou klamné nebo pochybné a jaké zprávy ještě získat, prověřit a upřesnit.

Specifika procesu transformace informací tkví v tom, že i když může být splněna v celku operativněji s využitím metod a prostředků kybernetiky, automatizace se bude v podstatě týkat jen takových období transformace, jako je uspořádání a srovnání. Zobecnění informací je značně složité, i když některé jednotlivé prvky procesu zobecnění zpráv o situaci mohou

být automatizovány. Navíc, na základě zjištění uskutenčení nepřítelů a zavedení zpráv o něm do samočinného počítače podle předem rozpracovaných programů řešení informačních úkolů je možné získat zobecněné zprávy o početním stavu svazků a útvarů nepřítelů i o jejich vybavení bojovou technikou a výzbrojí.

Analogický úkol může být řešen i o našich svazcích a útvarcích. Samočinný počítač umožňuje rovněž získat zobecněné zprávy o radiační, chemické a hydro-meteorologické situaci, o stavu válčiště — zejména o komunikacích, spojovací síti, zásobách materiálu, pásmech zamoření, zničení a požárů.

Použití samočinných počítačů snižuje pracovní zátěž štábů při přípravě zpráv a vytváří podmínky pro jejich tvůrčí práci, zbaví je velmi rozsáhlé, tzv. technické práce.

Automatizovat celý proces zobecnění informací je však v současné době velmi obtížné. Proto prvotně význam mají problémy zvyšování kvality speciální přípravy důstojníků, kteří pracují v této oblasti.

Závěrečným obdobím informační práce je předávání informací orgány velení. Hlavní problémy jsou ve zkracování času na předání informací a ve zvyšování spolehlivosti jejich předávání. Jejich řešení ve značné míře závisí na stavu a možnostech spojovacích prostředků, které mají k dispozici orgány velení.

Praxe svědčí o tom, že toto období informační práce může zabezpečit automatizace a mechanizace. To umožní podstatně zvětšit průchodnost spojovacího systému při předávání informací, zkrátit čas a rozsah klasické práce a zabezpečit předávání informací adresátům v názorné a vhodné podobě.

Rozebrané problémy informační práce štábů v operacích a některé způsoby jejich řešení nezahrnují celý komplex otázek, které vyžadují hlubokou analýzu. Téma je velmi aktuální, rozsáhlé a v současné době není zcela prostudováno. Proto je velmi důležité pokračovat v aktivní práci při dalším zkoumání této složité, ale velmi důležité oblasti velení vojskům.

K metodice operačně taktických letuček

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka A. I. Tabaka, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 2/1982.

Při zdokonalování odborné připravenosti vojenských kádrů má velký význam komplexní využití všech forem a metod přípravy generálů, důstojníků, štábů a vojsk.

Umění organizátora přípravy tkví v tom, aby správně a racionálně stanovil nejefektivnější formy a metody v souladu s určenými cíli zaměstnání, konkrétním složením cvičících, úrovní jejich znalostí, praktických návyků a specifickými podmínkami plnění možných bojových úkolů.

Nejlepších výsledků v systému velitelské přípravy je většinou dosahováno těmi formami a metodami zaměstnání, které současně s rozšiřováním vojenskoteoretických znalostí cvičících napomáhají k získání praktických návyků při plnění funkčních povinností, k rozvíjení tvůrčí činnosti, iniciativy, pohotovosti a smělosti. Současně mají napomáhat snaze splnit stanovený bojový úkol v určené době a s nejmenšími ztrátami.

Jednou z takových forem praktické přípravy důstojnického sboru jsou operační, operačně taktické a taktické letučky. Kojí se většinou k prověření znalostí a praktických návyků cvičících při řešení jednotlivých otázek plánování operace (boje), velení vojskům (silám), při zdokonalování jejich schopností samostatně a rychle analyzovat situaci, přijímat rozhodnutí, určovat podřízeným vojskům (silám) bojové úkoly, připravovat operačně taktické propočty, zpracovávat bojové nebo výkazové dokumenty. Tak jako všechny

formy přípravy, napomáhají letučky rovněž formování morálně bojových a psychologických kvalit důstojníků, rozvíjejí jejich myšlení a tvůrčí aktivitu.

Letučky dělíme na velitelské, štábní, týlové a speciální. Cílem každé letučky je procvičit 1–2 učební otázky. Na velitelských letučkách cvičící zpravidla přijímají rozhodnutí v úloze velitele; na štábních připravují operačně taktické propočty a zpracovávají bojové dokumenty; na týlových přijímají rozhodnutí pro týlové zabezpečení operace (boje); na speciálních procvičují otázky použití svého druhu vojska, speciálních vojsk v operaci a boji.

Hlavní zvláštností letučky je to, že je to většinou krátké a ve své podstatě cílevědomé zaměstnání k procvičení a prověření omezeného počtu učebních otázek. Všichni cvičící jsou zařazeni do jedné funkce, řeší stejné učební otázky, a to samostatně; kontroluje je řídící letučky. Do nedávna byly letučky považovány za formu samostatné přípravy důstojníků.

Možnosti této formy přípravy, na základě tvůrčího přístupu, mohou být podstatně zdokonalovány a rozšířeny. Praxe přípravy v posledních letech svědčí o tom, že letučky se mohou úspěšně používat i k prověření (zdokonalování praktických návyků) celých orgánů velení (oddělení, správ, služeb, štábů). To umožňuje považovat je za formu skupinové (kolektivní) přípravy.

Cílem článku je rozebrat některé otázky metodiky přípravy a vedení operačních a taktických letuček.

Především je nutné poznamenat, že letučky jak samostatně, tak i skupinově (kolektivně) přípravy patří k neaktivnějším formám přípravy generálů a důstojníků. Zejména na těchto zaměstnáních můžeme prověřit úroveň jejich odborné přípravy, schopnost iniciativně a tvůrčími způsoby řešit složité bojové úkoly. Mohou být úspěšně používány na všech stupních. Umožňují procvičit nejrůznější otázky, které tvoří náplň činnosti velitele a dalších funkcionářů štábu (orgánu velení), a nevyžadují dlouhou přípravu a značné materiální náklady.

Na operačním stupni, kdy cvičící musí připravit velké množství popočetů, zpracovávat složité grafické nebo písemné bojové dokumenty, je účelnější organizovat letučky na učebně s využitím plastického stolu nebo přímo na pracovištích či na záložních místech velení. Jednotlivé otázky (organizace součinnosti, zasazení druhých sledů do sražení atd.) mohou být procvičovány i v terénu nebo na polním místě velení.

Na taktickém stupni je neúčelnější letučky organizovat přímo v terénu. To přibližuje cvičícím co nejvíce reálné podmínky bojové situace. V některých případech může být situace vytvořena s využitím terčového materiálu, maket, prostředků zvukové a světelné imitace nebo bojové techniky, která je ve výzbroji. Kromě toho je možné situaci vytvořit s použitím spojovacích prostředků. V případě, že téma taktické letučky nevyžaduje výjezd cvičících do terénu, může být organizována i na učebně nebo na plastickém stole.

Všeobecným cílem letučky je většinou prověření znalostí a praktických návyků generálů a důstojníků a při kolektivní formě také skloubit orgány velení při řešení jednotlivých, nejdůležitějších otázek jejich činnosti v průběhu přípravy nebo vedení operace (boje). Nesleduje-li zaměstnání nějaké specifické cíle, pak ve všech případech hlavními a nejdůležitějšími otázkami, které jsou procvičovány v rámci letučky, musí být přijetí rozhodnutí a jeho rozpracování na mapě, a to jak při přípravě operace (boje), tak zvláště při vedení bojové činnosti. Je nutné dosáhnout toho, aby cvičící plnili individuální úkoly samostatně a v přesně stanovených termínech.

Účinnost letučky závisí na kvalitě jejího zpracování. Příprava letučky zahajuje její řídicí určení (upřesněním) základních údajů: tématu, učebních cílů a otázek, složení cvičících, bojové sestavy stran (vlastních vojsk a nepřítelů), délky trvání zaměstnání, prostoru zaměstnání (v terénu

a na mapě), doby, místa konání a materiálního zabezpečení zaměstnání. Jsou určovány na základě charakteru procvičovaných otázek, složení a úroveň přípravy cvičících, sledovaných cílů, nezbytnosti prověření činnosti při plnění stanoveného rozsahu práce ve vymezeném čase.

Potom jsou zpracovány hlavní plánovací dokumenty. Jejich základem je záměr, který po jeho schválení nadřízeným náčelníkem slouží jako podklad pro rozpracování ostatních materiálů letučky. Patří k nim: operačně taktický námět, někdy i plán provedení zaměstnání. Záměr letučky se zpravidla zpracovává na mapě (je-li potřeba i s legendou) a může obsahovat všechny základní výchozí údaje a operačně taktickou situaci, záměr činnosti stran a možná rozhodnutí (zodpovědná) za vlastní vojska a nepřítel, činnost řídicího letučky a cvičících v průběhu zaměstnání atd. Z praxe vyplývá, že při podrobném a pečlivém zpracování záměru letučky, jejíž cílem je samostatná příprava, plán provedení letučky není nutné zpracovávat, protože cvičící plní úkoly samostatně a úlohou řídicího zaměstnání v tomto případě bude kontrolovat je. Učební otázky v průběhu letučky se zpravidla procvičují v podmínkách jedné situace, bez jejího dalšího vývoje a rozehry bojové činnosti. Proto všechny nezbytné údaje pro činnost řídicího letučky mohou být vyjádřeny v samotném záměru formou legendy. Jiná situace je v případě, že řídicí letučky má k dispozici jednoho nebo několik pomocníků. Pak bude někdy potřebné rozpracovat plán provedení ke skloubení a sladění jejich činnosti.

Na mapě záměru se zvlášť důkladně a podrobně vyjadřuje operačně taktická situace, na jejíž základě budou procvičovány stanovené učební otázky, tj. situace a uskupení vojsk stran při zahájení zaměstnání nebo v době doručení námětu cvičícím. Námět taktické letučky se zpravidla doručuje cvičícím bezprostředně před zahájením zaměstnání. Jak ovšem ukazuje praxe, není to vždy účelné na operačním stupni, protože námět pro cvičící obsahuje velký rozsah informací a jejich všestranné prostudování (vžití se do situace) vyžaduje značnou dobu. Proto nelze vyloučit ani takovou situaci, kdy operační námět bude doručen cvičícím předem.

Přitom je nutné mít na zřeteli, že námět nesmí obsahovat takové údaje, které by umožnily cvičícím přijmout rozhodnutí již před zahájením zaměstnání. Proto bezprostředně před zahájením zaměstnání je nutné vydat jim doplňkovou situaci, která zpravidla obsahuje konkrétnější údaje, nevyžaduje dlouhou dobu na studium a

umožňuje jim zahájit řešení stanovených úkolů. Může to být dokument (nebo osobní pokyny řídícího letučky) ve formě bojového rozkazu (operační směrnice) nebo informace s vysvětlením zvláštní situace: obsahuje např. zprávy o přísunu nových svazků a útvarů do prostoru bojové činnosti. Mohou existovat i jiné varianty vývoje situace od zahájení zaměstnání, pro cvičící neočekávané.

To všechno musí najít svůj odraz jak v zámyslu letučky, tak i v doplňcích k námětu, musí být rozpracováno promyšleně a uchováno v tajnosti před cvičícími do zahájení zaměstnání. Jinak nebude dosaženo požadovaného efektu.

Zámysl dále obsahuje bojové úkoly nadřízených stupňů obou stran, sousedů a rozhodnutí jejich velitelů, bojové úkoly útvaru (svazku, svazu). V případě nezbytnosti mohou být k němu přiloženy i další doplňkové údaje a různé informační materiály, potřebné pro řídícího letučky a cvičící.

Při zpracování zámyslu letučky je nezbytné vytvářet složitou vysoce dynamickou a rozpornou situaci, která vyžaduje důkladnou a hlubokou analýzu, a vylučuje možnost přijetí jednoznačného rozhodnutí. Musí nutit cvičící, aby projevíli tvůrčí činnost, iniciativu, rozhodnost, smělost a odhodlanost, současně aby promysleli a dobře zdůvodnili svou činnost na základě propočtů. Proto je velmi důležité, aby jádrem zámyslu byla možnost přijetí různých variant rozhodnutí, z nichž každé může být na první pohled zcela přijatelné. Optimální rozhodnutí a jeho účelnost musí být reálné a zdůvodněné jen na základě hlubokého a všestranného zhodnocení všech faktorů situace a promyšlených závěrů.

Práce řídícího letučky při zpracování zámyslu je velmi zodpovědná a vyžaduje tvůrčí přístup a metodické mistrovství. Jsou-li rozhodnutí cvičících přijata v průběhu letučky shodná, pak je to nejčastěji dokladem toho, že letučka byla zpracována nedokonalé, situace byla jednoduchá a nevyžadovala hluboké promyšlení a tvůrčí hledání. Takové zaměstnání přirozeně nesplní požadovaný cíl.

Abyste situace, vytvářená v operačně taktickém námětu, byla poučná, složitá, dynamická, zajímavá, je možné využít např. této metody jejího rozpracování. Na základě tématu, učebních otázek a cíle zpracovatel navrhne na čistých listech papíru,

bez ohledu na konkrétní terén, několik variant situace. Potom pracuje s jednotlivými prvky situace (vlastních vojsk i nepřítelů), promýšlí a rozehrává (modeluje) nejrozumnější varianty možných rozhodnutí a všestranně analyzuje jejich klady a nedostatky. K tomu mohou být udělané potřebné propočty na samočinném počítači nebo posouzeny různé varianty rozhodnutí s jinými funkcionáři. Někdy bude účelné letučku předem zadat k řešení úzkému okruhu nejlépe připravených důstojníků (samostatně) a pak vyslechnout důvody jejich přijatých rozhodnutí.

Požadavky, kladené na námět letučky, vyplývají ze zvláštností této formy přípravy. Především je nutné mít na paměti, že na řešení letučky je věnována velmi omezená doba. Proto námět nesmí obsahovat zbytečné údaje, které cvičící nemohou včas důkladně prostudovat. Musí obsahovat jen nejnútnejší údaje, které jsou potřebné pro přijetí rozhodnutí v omezené době. Ze zkušeností vyplývá, že na studium a zhodnocení situace je přibližně zapotřebí 10–20 %, na přijetí rozhodnutí 30–40 % a na jeho zpracování (rozpracování jiných písemných a grafických dokumentů nebo propočtů) nejméně polovina veškerého času, vyčleněného na zaměstnání.

Metodika zaměstnání, na rozdíl např. od skupinových cvičení, je poměrně jednoduchá. Protože cvičící řeší letučku samostatně, kontakt mezi řídícím letučky a cvičícími je minimální.

V průběhu zaměstnání, na základě studia metod a způsobů práce cvičících, řídící letučky shromažďuje materiál pro rozbor. K tomu může na konci zaměstnání vyslechnout rozhodnutí cvičících (všech nebo jen několika z nich) a posoudit jak se jednotlivá rozhodnutí vzájemně liší. Pro názornost a poučnost rozboru je důležité udělat analýzu dvou až tří různých rozhodnutí, která se vyznačují zvláštní zajímavostí, a vyvodit jejich kladné a záporné stránky.

Rozbor letučky je účelné uskutečnit obyčejně po podrobné analýze přijatých rozhodnutí nebo prostudování zpracovaných dokumentů. Rozboru se mohou účastnit všichni účastníci zaměstnání.

Někdy se zhodnocení každého rozhodnutí v písemné podobě nebo ústně sděluje cvičícím individuálně. Druhého způsobu je účelné využívat v případě, že letučky řešili velitelé spolu se svými podřízenými.

Popisovaná metoda přípravy a provedení letučky se týká samostatné přípravy, kdy všichni generálové a důstojníci jsou

zařazeni do jedné funkce, řeší stejné učební otázky nezávisle na zastávané funkci, úrovni a usměrnění osobní přípravy. Tato

metoda letučky zabezpečuje dosažení učebních cílů hlavně v podmínkách stejnorodého složení učební skupiny, např. při zařazení důstojníků operátorů nebo zpravodajců, dělostřelců apod. Těto metody je výhodné používat i na vojenských školách.

Jsou-li učební skupiny vytvářeny hlavně podle organizace (oddělení, správ, štábů), v jejím rámci pracují důstojníci nejen různých odborností, ale často i s podstatně různou úrovní osobní teoretické přípravy a praktických návyků, nemohou dát samostatně letučky požadované výsledky. To se týká zejména při prověřování přípravy cvičících. Není možné např. požadovat stejné kvalitní rozhodnutí od důstojníka, který má zkušenosti z velení útvaru a skončil vojenskou akademií, a od důstojníka specialisty bez akademického vzdělání, i když slouží na jednom oddělení, správě či štábu. Oba však mají různé funkční povinnosti a svou specializaci. Budou-li všichni zařazeni do jedné funkce, např. přijímat rozhodnutí velitele svazku, pak zhodnocení jejich odborné přípravy bez zvážení těchto faktorů se může projevit jako dosti pochybné. Neobjektivnější závěry o jejich osobní přípravě je možné získat jen v tom případě, bude-li každý cvičící zařazen ve stejných podmínkách a bude plnit to, co ukládají služební funkční povinnosti v reálné bojové situaci.

V souvislosti s tím vzniká potřeba organizovat letučky nejen s cvičícími stejného složení, ale i takovými, které napomáhají přípravě a sladěním kolektivů a jejich součástí jsou různí specialisté.

Jde prakticky o zaměstnání např. s řídicími orgány štábu nebo správy v celku, s odděleními, službami apod.

Praxe a získané zkušenosti z takových letuček svědčí o tom, že se v nich organizicky spojují všechny zvláštnosti, které jsou vlastní všem uvedeným druhům letuček — velitelských, štábních, týlových a speciálních. Na rozdíl od nich je však jejich zvláštností to, že na základě jednotné operačně taktické situace a jednotného plánu všichni cvičící současně nebo postupně řeší komplexně všechny otázky, které patří do kompetence velitele, štábu, orgánů týlu a speciálních vojsk. Přitom každý cvičící (oddělení, správa, služba) řeší jen otázky, které jsou mu vlastní. V souladu s tím je proto účelnější nazývat takové letučky komplexními, což bezpochyby bude ve větší míře odpovídat jejich obsahu a metodám provedení.

Metodika přípravy a provedení takových letuček má některé zvláštnosti. Musí být v praxi přípravy využívány především tvůrčím způsobem, podle konkrétního slo-

žení cvičících a stanovených cílů, zejména k prověření připravenosti důstojníků k plnění uložených povinností v kolektivu a sladěnosti orgánu velení v celku nebo jeho jednotlivých prvků. Komplexní letučka co do své struktury má celou řadu obecných rysů, které mají velitelsko-štábní (štábní) nácviky. Ovšem svými cíli, obsahem, metodami přípravy a provedení se vzájemně podstatně liší. Komplexní letučky jsou formou velitelských zaměstnání a velitelsko-štábní a štábní nácviky jsou základní formou přípravy orgánů velení.

Proces přípravy komplexní letučky má své zvláštnosti. Mohou-li být sloučeny při rozpracování materiálů pro letučky k samostatné přípravě takové dokumenty, jako zamýsl a plán provedení, pak při přípravě komplexní letučky je neúčelné to dělat.

Je vcelku zřejmé, že každá kategorie cvičících, která je zařazena na určitou funkci, musí mít i to nejmenší minimum výchozích údajů, které bude potřebovat k plnění úkolu podle svého druhu vojsk (služby). Operační námět musí být proto úplnější. Některé údaje mohou být přitom obsaženy v přílohách, které se doručují jen těm cvičícím, kterých se to týká.

Složitější metodou, která vyžaduje větší tvůrčí činnost, bude činnost řídicího letučky s cvičícími. Ten musí mít především jednoho nebo několik pomocníků. Nejčastěji to budou důstojníci příslušných druhů vojsk a služeb nebo podle složení skupin cvičících.

Před zahájením komplexní letučky bude někdy zapotřebí vydat pokyny o složení cvičících, době zaměstnání, přípravě prostorů pro cvičení a otázkách materiálně technického zabezpečení.

Operační námět na komplexních letučkách s nejnějnějšími podklady pro to, aby se cvičící vžili do situace, doručují se zpravidla předem. Po studiu výchozí situace, v době samostatné přípravy nebo bezprostředně před zaměstnáním ve speciálně vyčleněné době, dostává velitel (náčelník štábu) bojový úkol, a to ústně nebo písemně. Jeho obsahem je rozsah prací, které musí splnit velitel, náčelník druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Důstojníci operačního směru zpravidla nejčastěji připravují rozhodnutí velitele, rozpracovávají bojové rozkazy (operační směrnice) a jiné plánovací (výkazové) dokumenty. Důstojníci druhů vojsk, služeb, týlu a speciálních vojsk zpracovávají dokumenty podle své odbornosti. Ve všech případech je velmi důležité, aby rozsah úkolů byl reálný a odpovídal času, vyčleněnému na letučku. Je-li nutné v průběhu letučky prověřit jen přípravu jednot-

livých důstojníků, všichni plní své úkoly samostatně na základě rozhodnutí velitele. V případě, že je nutné zjistit úroveň přípravy a stupeň sladění oddělení (správy, štábu) v celku, pak je věnována hlavní pozornost rozpracování dokumentů, na kterých se musí podílet různí specialisté. To vyžaduje vzájemnou spolupráci.

Letučky, jak individuální, tak i komplexní, se řeší zpravidla bez neustálého (nepřetržitého) vývoje situace. V tom tkví nejdůležitější rozdíl mezi komplexní letučkou a formami operační přípravy orgánů velení.

Délka trvání letuček závisí na stanovených cílech, charakteru učebních otázek a metodě provedení. Může být různá. Postačí-li na řešení letučky v terénu na taktickém stupni 4–6 hodin, na operačním stupni 6–8 hodin, pak na komplexní letučku na taktickém stupni je zapotřebí 8–10 hodin, na operačním i více.

Komplexní metoda řešení letučky bude mít své zvláštnosti i v rozboru. Teoretická část rozboru se zpravidla připravuje předem a upřesňuje se v průběhu zaměstnání. Obsahuje téma zaměstnání, učební cíle a úkoly, a je-li nutné, i stručný obsah operačně taktického zámyslu stran, dále i analýzu a zhodnocení přijatých rozhodnutí.

Řešení letuček na operačním stupni je zpravidla spojeno s rozpracováním bojových a výkazových dokumentů, propočtů. Na důkladné studium, analýzu a zhodnocení je zapotřebí vyčlenit potřebný čas. Proto k rozboru dochází po určité době po skončení letučky. Rozboru se zúčastní všichni cvičící nebo jen určení náčelníci oddělení (služeb). V jednotlivých případech je možné vrátit zpracovatelům jejich dokumenty s podrobnými připomín-

kami (závěry) k jejich obsahu a kvalitě zpracování.

Důležitý význam při přípravě rozboru má jednotný přístup k hodnocení dokumentů a výsledků práce účastníků letučky.

Proto je možné doporučit zpracování zhodnocení, ve kterém se uvádějí nejdůležitější ukazatele, podle kterých se hodnotí činnost cvičících. Obsah, v závislosti na procvičovaných otázkách a dalších zvláštích letučky, může být různý, např.:

- důkladné zhodnocení situace a správnost vyplývajících závěrů,

- zdůvodnění a správnost úplnosti přijatého rozhodnutí (účelnost zámyslu, správnost, úplnost a přesnost stanovení úkolů vojskům, organizace jaderného a palebného ničení nepřítelů, způsob využití operačních manévrujících skupin, vzdušného výsadku, obcházecích nebo před-sunutých odřadů a dalších důležitých prvků operační nebo bojové sestavy),

- nejvhodnější rozpočet času na organizaci boje a činnosti vojsk,

- úplnost, kulturnost a názornost zpracování rozhodnutí na mapě,

- obsah, úplnost a přesnost vyjádření potřebných údajů ve zpracovaném bojovém (výkazovém) dokumentu,

- včasnost a úplnost splnění stanoveného úkolu letučky,

- celkové zhodnocení zaměstnání.

Pro každého cvičícího se zpravidla zpracovává samostatné hodnocení.

Na základě toho řídící letučky zhodnotí celkové výsledky, kterých bylo dosaženo při zaměstnání.

Z praxe vyplývá, že tento způsob hodnocení značně usnadňuje a zjednodušuje práci řídící letučky při prověřování zadaných úkolů a ve značné míře přispívá k objektivnímu hodnocení.

z kapitalistických armád

PRŮZKUM V ARMÁDÁCH STÁTŮ NATO

Zkušenosti z lokálních válek v jihovýchodní Asii a na Blízkém východě svědčí o tom, že úspěch operace (boje) v mnoha směrech závisí na efektivním průzkumu, který podle rozsahu, předurčení a úkolů se dělí ve většině států NATO na strategický, operační a taktický; v armádě USA na strategický a taktický, což odpovídá přijatému dělení vojenského umění na strategii a taktiku. V závislosti na oblasti činnosti, charakteru úkolů a použitých sil může být průzkum pozemní, vzdušný, námořní a v amerických ozbrojených silách i kosmický. Podle specifiky plněných úkolů, sil, prostředků a způsobů vedení, zdrojů získávání zpráv o protivníkovi může být průzkum agenturní, vojskový, speciální, radiotechnický, dělostřelecký, ženijní, chemický, radiální atd.

Cílem článku je objasnit nejdůležitější druhy a způsoby průzkumu armád hlavních států NATO, jehož zpráv využívají pozemní vojska při přípravě a vedení operace (boje).

V souladu s řády armád agresivního bloku NATO je průzkum podřízen jedinému cíli — pokud možno co nejlépe poznat protivníka tak, aby bylo možné zdůvodněně plánovat boj a včas reagovat na změny situace. Uskutečňuje se nepřetržitě s použitím všech sil a prostředků a jeho výsledků využívají všechny zainteresované stupně velení. V řádech se zdůrazňuje nezbytnost centralizovaného řízení průzkumu a zabezpečení velení průzkumovými zprávami. To je zvláště důležité při přípravě a vedení bojové činnosti. Předpokládá se, že dobře organizovaný průzkum, hlavně před zahájením bojové činnosti, ve spojení s dovedným velením vojskům zvyšuje možnost zničení protivníka s nejmenšími ztrátami. Tak např. v polním řádu armády USA FM 100-5 je zakotveno, že úspěch v budoucí válce bude v mnoha směrech záviset na úrovni přípravy vojsk a umění vést průzkum. Při rozpracovávání plánu operace (boje) nařizuje se velitelům všech stupňů věnovat zvláštní pozornost otázkám organizace průzkumu. V řádech se poukazuje na to, že průzkum musí být nepřetržitý, včasný a věrohodný, protože

průzkumové zprávy jsou základem přijetí rozhodnutí velitele.

U pozemních vojsk je nejmasovější vojskový průzkum, který vedou všechny svazy, svazky, útvary a jednotky, a to pozorováním, vysíláním průzkumných skupin do týlu druhé strany, určováním cílů s využitím technických prostředků, výsledkem místního obyvatelstva a válečných zajatců atd. Vznik soudobých pozorovacích přístrojů (zvláště termovizorů) v posledních letech a jejich hromadné zavedení k vojskům umožnily prakticky ve dne i v noci a na velkou vzdálenost sledovat protivníka a určovat rozmístění i zamaskované živé síly a techniky. V řádech se poukazuje na to, že v současné době ani noc či nepříznivé počasí nemohou utajit činnost protivníka v nejbližším týlu a na bojišti.

Pozemní průzkum je pokládán za jedno z nejdůležitějších opatření v systému bojového zabezpečení vojsk. Organizuje se ve všech druzích bojové činnosti a jeho posláním je v každé době předávat velení věrohodné zprávy o protivníkovi a terénu, nezbytné k přijetí rozhodnutí. Po širokém zavedení nových zbraní a bojové techniky k vojskům se jeho úloha značně zvýšila.

V souvislosti se zvětšením dosahu působnosti soudobých zbraní zvětšila se hloubka vedení průzkumu a rozsah jeho plně-

ných úkolů — viz **tabulku**. Hlavní jeho úsilí je nyní usměrněno na včasné zjištění a zničení cílů rozmístěných v hloubce obrany, které jsou schopny zmařit útok. Mezi ně patří především odpalovací zařízení raket a další nosiče jaderných zbraní, dále velitelská stanoviště, spojovací uzly a ostatní důležité objekty.

Pozemní vojskový průzkum armád hlavních států NATO zahrnuje jak národní, tak i spojenecké orgány velení průzkumu, střediska sběru a vyhodnocování informací, útvary a jednotky všech druhů průzkumu. V průběhu vševojskových cvičení byl organizován podle operačně taktických pásem zodpovědnosti. V prvním pásmu (do hloubky 4–5 km od předního okraje) zodpovídají za průzkum velitelé prvosledových útvarů a jednotek, kteří organizují hlavně vizuální pozorování protivníka ve dne v noci. Ve druhém (do hloubky 50 km) a třetím (do hloubky 150 km) pásmu vedou průzkum organické průzkumné síly a prostředky brigád, divizí a armádních sborů. Za průzkum zodpovídají jejich velitelé.

U tankových a mechanizovaných divizí armády USA jsou průzkumné prapory, které mají tři průzkumné roty a jednu aeromobilní rotu. K vedení průzkumu, k překrytí a ochraně vojsk je v sestavě armádního sboru lehký obrněný pluk, který se

Tabulka

Možnosti pozemního průzkumu

Orgány (prostředky) průzkumu	Vysílá	Hloubka vedení průzkumu v km
Skupiny hloubkového průzkumu	Armádní sbor	100–150
Průzkumné skupiny (hlídky)	Brigáda – divize	do 80
Pozorovací stanoviště	Četa – armádní sbor	do 20
Pozemní stanoviště rádiového odposlouchávání	Divize – armádní sbor	do 40 (UKV) 1100 (KV)
Pozemní stanoviště radiotechnického průzkumu	Divize – armádní sbor	do 500
Radiolokátory zjišťování vzdušných objektů	Divize – armádní sbor	do 500
Průzkumné signalizační přístroje	Divize – armádní sbor	od 10 do 300
Radiolokátory zjišťování pozemních objektů – lidí – techniky	Prapor – armádní sbor	do 12 do 20

skládá ze tří průzkumných praporů a jedné aeromobilní roty. U armádního sboru a divize byly začleněny v roce 1977 přiměřené jednotky: skupina a prapor REB a průzkumu, jejichž úkolem je vést rádiový a radiotechnický průzkum, kromě toho radioelektronické umlčování prostředků rádiového spojení, radiolokačních a radio-navigačních prostředků.

Součástí organizace mechanizované (tankové) divize bundeswehru NSR je průzkumný prapor, který má ve výzbroji 30 tanků Leopard, asi 30 bojových průzkumných vozidel Luchs, přes 50 obrněných transportérů a 9 radiolokátorů k průzkumu pohyblivých cílů. Perspektivně se plánuje zavést u divize průzkumný pluk o dvou praporech: vojskového průzkumu a průzkumu technickými prostředky. Průzkumné skupiny v sestavě brigád neodpovídají podle hodnocení velení bundeswehru soudobým požadavkům a mají být nahrazeny průzkumnými rotami.

Průzkumné orgány v ostatních armádách států NATO jsou přibližně stejné. Celkově je možné pozorovat tendence slučování pozemního průzkumu s REB a vybavení průzkumných útvarů a jednotek tanky, samohybnými děly, PTRS, PLRS a nejnovějšími technickými prostředky, včetně bezpilotních průzkumných letounů. Odborníci NATO mají za to, že v důsledku komplexního využívání pozemních a vzdušných orgánů a radiotechnických prostředků průzkumu ve prospěch pozemních vojsk, kromě toho i v důsledku zavedení automatizovaných systémů vyhodnocování získaných průzkumných zpráv, značně se zvýšila efektivnost průzkumu a vzrostl jeho vliv na průběh boje (operace). Podle jejich názorů se proměnil v součást bojové činnosti, což je vyjádřeno ve schopnosti průzkumných jednotek okamžitě ničit zjištěné cíle.

V podmínkách vysoce manévrové činnosti pozemních vojsk, zejména při pronásledování odcházejícího nebo do hloubky obrany vklíněného protivníka, dále i při vedení bojové činnosti ve městech a v lesích, budou muset průzkumné útvary a jednotky velmi často působit samostatně, v odtržení od vlastních hlavních sil. Ke zvýšení jejich bojových možností k úspěšnému splnění úkolů obsazení a udržení mostů, přeprav, blokování a ničení obklopených vojsk protivníka je účelné posilovat průzkumné útvary a jednotky tanky, samohybným dělostřelectvem, mechanizovanou pěchotou a vrtulníky palebné podpory. Musí mít efektivní technické prostředky průzkumu a spolehlivé spojení s hlavními silami.

Průzkum podle polního řádu armády USA FM 71-100 komplexně využívá své síly a prostředky. V útoku zjišťuje uskupení, prostory rozmístění a systém obranných staveb protivníka, v první řadě postavení prostředků použití jaderných zbraní, dále zálohy a druhé sledy, zjišťuje jeho silné a slabé stránky, nejzranitelnější místa a možnosti k vedení protiztečů. Při rozvíjení úspěchu a pronásledování protivníka průzkum nepřetržitě zabezpečuje vojska v útoku průzkumnými zprávami do velké hloubky. Přitom věnuje zvláštní pozornost osám přesunu sil k rozvíjení úspěchu a nejvýhodnějším směrům pro obchvat a obklíčení protivníka.

Mezi úkoly systému vojskového průzkumu v obraně patří zjištění protistojícího uskupení vojsk protivníka a jeho záloh, složení sil bojového zajištění, prvního a druhého sledu, možných směrů průlomu, dále času a složení sil a prostředků, předurčených pro průlom. Kromě toho stanoví možnosti protivníka použít raketové jaderné zbraně, určuje postavení prostředků jejich dopravy na cíl, studuje charakter terénu v prostoru bojové činnosti.

Průzkumné jednotky a útvary je nezbytné doplňovat dobře připravenými kádry a vyzbrojovat je nejlepšími zbraněmi a technikou (možná i na úkor bojových útvarů a jednotek), neboť jsou předurčeny nejen k získávání průzkumných zpráv, ale i k ochraně hlavních sil a vedení bojové činnosti.

Zkušenosti z posledních velkých vševojskových cvičení svědčí o tom, že metoda vyčleňování obyčejných bojových jednotek pro průzkum, praktikovaná některými veliteli útvarů, se neosvědčila. Průzkum na všech úrovních velení musí vést organické, speciálně připravené jednotky a útvary, zesílené tanky, samohybnými děly, PTRS, PLRS a vyzbrojené nejnovějšími prostředky.

Efektivnost průzkumu v mnoha směrech závisí na přesně stanovených cílech a dobře organizované práci štábů při jeho plánování, sběru, zobecňování, hodnocení a včasné doručování průzkumných zpráv všem zainteresovaným osobám. Proto se předpokládá zavést jednotné formy a metody sběru, vyhodnocování a hlášení zpráv pro práci štábů jak národních, tak i spojeneckých ozbrojených sil NATO.

Ke zvýšení operativnosti doručení důležitých průzkumných zpráv velitelům a všem zainteresovaným stupňům doporučuje se vytvořit u všech divizí a sborů průzkumná střediska pro zpracování a vyhodnocení veškerých došlých informací. To umožní vyřazovat druhořadé informace,

vybírat nejdůležitější a operativně je doporučovat velitelům a vykonavatelům. V důsledku toho bude skončeno s nárazovou prací, plán průzkumu bude mít konkrétnější obsah a velitelé budou neustále znát opatření a situaci vojsk protivníka.

V armádách států NATO, zvláště USA a NSR, věnuje se velká pozornost vytváření jednotek dálkového nebo hloubkového průzkumu typu Commandos, Rangers, rot dálkového průzkumu, čet a skupin týlového průzkumu atd. V závislosti na jejich předurčení a důležitosti plněných úkolů je možné rozdělit je na tři kategorie.

První tvoří skupiny hloubkového průzkumu v počtu 10–12 lidí, vycílené útvary a jednotkami pro činnosti v blízkém týlu protivníka do hloubky 100–150 km. Mohou být vysazovány z vrtulníků a shazovány z letounů nebo pronikat do týlu nechráněnými styky pěšky. Jejich úkolem je určit nejdůležitější objekty protivníka, hlavně prostředků dopravy jaderných prostředků na cíl, zjistit uskupení protivníka, rozmístění záloh, dělostřelectva, ničit velitelská stanoviště, spojovací uzly a plnit další úkoly ve prospěch útvarů a svazků, které je vyslaly.

Do druhé patří jednotky Rangers (USA) nebo Commandos (státy západní Evropy), speciálně připravené pro samostatnou dlouhodobou činnost v týlu protivníka. Jsou předurčeny k plnění diverzních průzkumných úkolů v operačně taktické hloubce rozmístění vojsk protivníka s cílem zjistit a ničit raketové jaderné zbraně, velitelská stanoviště, spojovací uzly a další důležité objekty. Do těchto jednotek jsou zařazováni vojáci s dobrým fyzickým stavem a jazykovými znalostmi, vycvičení ve všech druhích diverze, v činnosti v nočních podmínkách a ve zvláště složitých prostorech terénu. Své úkoly plní ve složení skupin 10 až 12 lidí, vyzbrojených nejnovějšími zbraněmi a spolehlivými spojovacími prostředky. Skupiny jsou přepravovány letouny, vrtulníky a rovněž ponorkami a válečnými loděmi v přímořských prostorech.

Složení a podřízenost těchto jednotek jsou různé. Tak např. v NSR v lednu roku 1962 bylo vytvořeno v sestavě 1., 2. a 3. armádního sboru po jedné rotě Commandos. V roce 1973 bylo vybudováno speciální středisko pro jejich výcvik, podřízené štábu pozemních vojsk a v roce 1979 bylo organizováno v městě Neuhausen mezinárodní středisko evropských států NATO pro přípravu instruktorů pro národní jednotky dálkového průzkumu.

Výcvik vojáků jednotek probíhá ve speciálních střediscích podle zvláštních programů za řízení vysocí kvalifikovaných odborníků s využitím posledních vymože-

ností vědy a techniky. Zvláštní důraz se klade přitom na vytrvalost, odolnost a sladěnost činnosti, na umění používat organické a trofejní zbraně. Každý se musí stát odborníkem své věci a být připraven v případě potřeby nahradit toho, kdo se stal neschopný boje. Velká pozornost se věnuje jejich výstroji a vybavení soudobou rádiovou technikou, přístroji pro vidění v noci, lehkými automatickými zbraněmi, výbušninami, nafukovacími čluny, stany a další výstrojí. K samozásobování potravinami se učí vojáci Commandos zásadám lovu a rybolovu atd.

Do třetí kategorie je možné zařadit speciální průzkumné jednotky, přímo podřízené Ústřední zpravodajské správě USA, tzv. zelené barety. Plánuje se používat je v období bojové činnosti v hlubokém týlu protivníka v zájmu skupin polních armád na válčišti. Tyto jednotky, kromě úkolů plněných Rangers, jsou předurčeny pro diverze, vraždy (zajetí) hlavních politických a vojenských činitelů, vykonávání opatření psychologické války, vytváření partyzánských odřadů a základů v týlu protivníka. V závislosti na stanovených úkolech mohou působit do celé hloubky válčiště ve skupinách 10–12 lidí. Jejich vojáci zpravidla ovládají jazyk odpovídajícího státu, všechny způsoby agenturní činnosti a rovněž zásady palebného boje a boje muže proti muži. Jejich výcvik se uskutečňuje centralizovaně ve speciálním přípravném středisku, které je ve Fort-Bragg v USA. V ostatních státech NATO jsou rovněž podobné jednotky.

Dělostřelecký průzkum, který má k dispozici nejrůznorodější prostředky pozorování protivníka, určování cílů a řízení palby, hraje stále důležitější úlohu v systému pozemního vojskového průzkumu.

Dělostřelecké útvary a jednotky armád hlavních států NATO jsou vybaveny soudobými pozorovacími přístroji, včetně přístrojů pro vidění v noci. Nejjednodušší jsou optické přístroje (dalekohledy, polní kukátka, stereoskopické dalekoměry, dělostřelecké busoly, průzkumné teodolity), jejichž vývoj jde ve směru snižování hmotnosti, zmenšování rozměrů a zvyšování násobnosti zvětšení zorného pole.

Hlavním prostředkem dělostřeleckého průzkumu jsou radiolokátory. Princip jejich práce je založen na postupném určování polohy střely nebo miny paprsky radiolokátoru ve dvou bodech dráhy letu. Další zdokonalování jde cestou zvětšování dálky činnosti, zvyšování přesnosti určování souřadnic cílů, zesílení ochrany proti rušení a zmenšení rozměrů a hmotnosti.

V posledních letech jsou v masovém měřítku zaváděny do výzbroje dělostřelectva

různé přístroje pro vidění v noci, zvláště termovizory, které postupně vytlačují radiolokační a infračervené přístroje a světlomety. Pro měření vzdáleností k objektům a osvětlení cílů při práci s aktivními přístroji pro vidění v noci se používají laserové dálkoměry.

K určování cílů a získání jejich souřadnic pokračuje dělostřelecký průzkum v používání zvukoměrných stanic, jejichž zdokonalování jde směrem zvětšování délky činnosti, zmenšování chyb při určení polohy cílů, zkracování času na získání souřadnic cílů a zvyšování mobilnosti a přepavitelnosti.

Ženíjný průzkum je neoddelitelnou součástí pozemního průzkumu pozemních vojsk. V soudobých podmínkách se jeho úkoly značně rozšířily v souvislosti s rychlými změnami situace, rostoucími možnostmi protivníka vytvářet ženíjný zátaras, minovat na dálku, ničit mosty, přepravy, cesty a vytvářet lesní závaly.

Řády armád hlavních států NATO ukládají ženíjnmu průzkumu úkoly k zabezpečení velení zprávami o stavu terénu, ženíjných zátarasů protivníka, komunikační sítě a její kapacitě, mostů, přeprav, opevnovacích staveb. Zvláště velký význam má ženíjný průzkum při vedení bojové činnosti ve městech a osadách, v lese, v noci a při násilném přechodu vodních překážek.

Vzdušný průzkum uskutečňovaný v zájmu pozemních vojsk, spojuje v sobě také kvalitu, jako je nepřetržitost jeho vedení nezávisle na povětrnostních podmínkách a na denní době, věrohodnost informací a včasnost jejich doručení vojskům. Je pokládán za jeden z hlavních zdrojů získávání průzkumových zpráv o protivníkovi. Na plnění tohoto úkolu se podílejí speciální jednotky a útvary taktického a vojskového letectva, které vykonávají lety podle plánů a mimořádných vyžádání vševojskových útvarů a svazků. K vedení vzdušného průzkumu vybavují se letouny a vrtulníky nejnovějšími pozorovacími přístroji (infračervenými, termovizními, televizními, radiolokačními a fotografickými, dále laserovými kamerami, radiolokátory s bočním výhledem a další technikou, které umožňují podle názorů odborníků skrytě a efektivně vést průzkum do celé hloubky bojových sestav protivníka a zabezpečovat vojáka přesnými zprávami o cílech k jejich okamžitému palebnému napadení.

Hloubka vzdušného průzkumu, vedeného v zájmu pozemních vojsk, činí: průzkumné letouny taktického letectva — do celé hloubky válčiště, průzkumné letouny letectva letadlových lodí — do 500 km, průzkumné letouny vojskového letectva — do

300 km, průzkumné vrtulníky — do 30 km, taktické bezpilotní průzkumné letouny — do 300 km.

Na cvičeních a manévrech ozbrojených sil NATO v posledních letech se prociňuje ve zvýšené míře činnost vzdušných průzkumných úderných sil, které při zjištění důležitých cílů okamžitě na ně vedou pumové a palebné údery speciálně vyčleněnými letouny nebo bitevními vrtulníky. Podle zkušeností z arabsko-izraelské války v roce 1973 byly začleněny do úderných leteckých skupin letouny nebo průzkumné vrtulníky. Za neefektivnější způsob boje s tanky byla např. pokládána činnost úderných protitankových vrtulníků v součinnosti s lehkými průzkumnými vrtulníky (čtyři průzkumné a sedm úderných vrtulníků).

K vedení vzdušného průzkumu v posledních letech se stále ve větší míře používají bezpilotní prostředky několikerého použití, vybavené televizními stanicemi s bočním výhledem, filmovými kamerami a jinými pozorovacími přístroji. Umožňují vést průzkum v pásmu širokém do 20 km. Hloubka jejich činnosti převyšuje 100 km. Průzkumná raketa po splnění úkolu se vrací podle určeného programu do prostoru startu a klouzavým letem přistává na zemi s využitím padáku. Hovoří se o tom, že bezpilotní prostředky v důsledku jejich nevelkých rozměrů a malé výšky letu je téměř nemožné sestřelit prostředky PVO.

Kosmický průzkum, který využívá umělé družice Země, vybavené různými průzkumnými přístroji, je schopen s velkou přesností zjišťovat v zájmu pozemních vojsk dislokaci uskupení vojsk, operační přípravu válčiště a jiné důležité cíle. Podle zpráv zahraničního tisku má průzkumný přístroj umělé družice Země rozlišovací schopnost do 1 metru z výšky 150 km. Další rozvoj prostředků kosmického průzkumu probíhá ve směru komplexního využívání televizních, fotografických, rádiových a radiotechnických přístrojů, zkracování doby na vyhodnocení a doručení průzkumových údajů pozemním příjemcům rádiovým střediskům pozemních vojsk.

Radioelektronický průzkum zaujímá v zahraničních armádách zvláštní místo. Je schopen zachytit současně velké množství objektů, rozmístěných na rozsáhlém území a ve velké vzdálenosti. Radioelektronický průzkum se dělí na:

— rádiový průzkum, který získává průzkumové zprávy odposloucháváním rádiového provozu,

— radiotechnický průzkum, který se zabývá vyhledáváním, zjišťováním pracovních

parametrů a určování stanovišť radiolokačních a radionavigačních prostředků,
— radiolokační a opticko-elektronický průzkum.

Radioelektronický průzkum se rozděluje na pozemní, vzdušný, námořní a kosmický. Jeho možnosti neustále narůstají v souvislosti s vybavováním vojsk radioelektronickými prostředky, bez jejichž použití je v současné době nemyslitelné plnění jakýchkoli bojových úkolů. Zjišťování a zaměřování prostředků rádiového spojení, radiolokace a radionavigace umožňují radioelektronickému průzkumu získávat hodnotné zprávy o bojovém a početním složení vojsk protivníka, o jejich dislokaci, uskupení a charakteru činnosti.

Současné s rozsáhlým využíváním zpráv radiotechnického průzkumu, který uskutěčňují ostatní druhy ozbrojených sil, pozemní vojska jej aktivně vedou ve všech druzích boje [operace]. Tak jednotky radioelektronického průzkumu a radioelektronického boje podle polního řádu armády USA FM-71-100 působí v zájmu brigády a zprávy potom předávají nadřazeným štábům k jejich detailní analýze. S využitím těchto prostředků jsou prakticky úplně zjišťovány: příprava boje a operace protivníka, přesuny uskupení jeho vojsk, přemísťování jeho velitelských stanovišť, soustředování dělostřelectva apod. Veškerá tato činnost souvisí totiž s elektronickým a tepelným vyzařováním, intenzivním rádiovým provozem a dalšími příznaky.

Průzkumné radiolokátory jsou nejpočetnějšími technickými prostředky průzkumu útvarů a svazků pozemních vojsk NATO. Umožňují podle hodnocení zahraničních vojenských odborníků nepřetržitě a s dostatečnou věrohodností získávat informace o protivníkově v jakékoli denní a roční době a v reálném časovém rozmezí jimi zabezpečovat velení. S jejich využitím se určují souřadnice pohyblivých a nepohyblivých cílů, zjišťují se uskupení vojsk protivníka, určují se (podle dráhy letu střely) palebná postavení dělostřelectva a plní se další průzkumné úkoly.

Průzkumné radiolokátory ke zjišťování pohyblivých cílů, které jsou ve výzbroji vojsk NATO, rozděluje se v závislosti na jejich předurčení na radiolokátory blízkého (do několika set metrů), malého (do 8 km), středního (do 18 km) a dalekého dosahu (do 40 km). Všechny zpravidla pracují v pásmu centimetrových vln, jsou vybaveny autonomními zdroji elektrického napájení, jsou jednoduché svou konstrukcí a nevyžadují zvláštní přípravu operátorů. Jejich hmotnost činí od dvou do několika desítek kilogramů, a proto jsou přenášeny

nebo převáženy na obrněných transportérech a automobilech. Zdokonalování vojenských radiolokátorů probíhá ve směru zesilování odolnosti systémů proti rušení, snižování váhy a zmenšování rozměrů, zvětšování počtu plněných funkcí, zvyšování přesnosti a věrohodnosti získávaných průzkumných zpráv.

Velká nasycenost vojsk radiolokátory komplikuje v souvislosti s tím zabezpečení koexistence jejich provozu, zvyšuje zranitelnost působením prostředků radioelektronického boje a palby protivníka. Proto radiolokační průzkum podle názorů zahraničních vojenských odborníků může být jen doplňkovým prostředkem získávání informací.

Rada států NATO, vzhledem ke zranitelnosti radiolokátorů a některých dalších technických průzkumných prostředků, intenzivně pracuje na zdokonalování zavedených a na vývoji nových průzkumných přístrojů. Přitom kladou hlavní důraz na vytvoření komplexní průzkumné aparatury, která by spojovala televizní, termovizní, infračervenou i radiolokační a laserovou techniku. Předpokládá se, že bude instalována na pozemních a vzdušných nosičích a zabezpečí zjišťování i zamaskovaných pozemních cílů v jakékoli denní době a ve složitých povětrnostních podmínkách.

Průzkumné signalizační přístroje se stále více používají v armádách států NATO a zvláště v armádě USA. Podle principu činnosti se dělí na akustické, seizmické, magnetické, tepelné, elektromechanické aj. Za nejspolehlivější jsou pokládány akustické, které zachycují zvukové vlny vozidel a lidí na přesunu. Momou zjišťovat bojovou techniku na vzdálenost asi 1000 m, lidi asi 100 m. Mikrofony některých těchto přístrojů pracují v ultrazvukovém frekvenčním pásmu, což zvyšuje jejich citlivost.

Seizmické přístroje zaznamenávají chvění půdy, které vzniká při pohybu bojové techniky, na vzdálenost do 500 m a lidi do 100 m.

Tepelné přístroje zachycují infračervené vyzařování objektů, které mají vyšší teplotu než okolní prostředí. S jejich využitím je možné zjišťovat bojovou techniku na vzdálenost do 700 m a lidi do 300 m. Používají se hlavně k zajištění bezpečnosti chráněných objektů.

Magnetické přístroje se instalují zpravidla se seizmickými přístroji. Reagují na přítomnost objektů v magnetickém poli Země.

Mnohé typy průzkumných signalizačních přístrojů, v podobě nevelkých přijímačů o hmotnosti do 1 kg, v rozsáhlé míře využívala americká vojska v agresivní válce

proti státům jihovýchodní Asie. Ke zvýšení efektivity a spolehlivosti byly některé z nich používány po dvojicích v jednom bloku. Průzkumové informace, předávané takovými zdroji, přicházely na retranslační stanoviště — hlídkující letoun, (vrtulník) a dále do střediska vyhodnocování zpráv k vydání souřadnic rozmístění cílů pro velení.

V současné době se vyvíjí v USA nové pokolení průzkumných signalizačních přístrojů, které budou zavedeny do výzbroje armády USA a dalších států NATO v roce 1982. Nový systém se skládá z přístrojů zjišťování rádiových prostředků retranslace signálů a zpráv, přístrojů velení systému a vyhodnocení (zobrazení) průzkumných zpráv. Může pracovat s retranslatory na vzdálenost do 100 km, prakticky přímo od průzkumných signalizačních přístrojů do 10—20 km. Zdroje napájení energií zabezpečují nepřetržitou činnost průzkumných signalizačních přístrojů od 7 do 30 dní.

Z hromadného používání průzkumných signalizačních přístrojů ve Vietnamu (např. jen v roce 1973 Američané instalovali přes 40 tisíc přístrojů různých typů) a ze značného množství získaných průzkumových informací s jejich využitím, z vyvíjení nových a dokonalejších systémů je možné učinit závěr, že v soudobé válce bude taková aparatura využívána na různých válčících.

Rostoucí úkoly průzkumu, spojené s rychlými změnami situace, vysokými tempy a rozmachem bojové činnosti současně ve všech prostorových sférách, kladou **zvýšené požadavky na přípravu průzkumných orgánů**. V řádech a směrnicích armád hlavních států NATO se zdůrazňuje, že na úrovni přípravy průzkumníků a jejich schopnosti včas zabezpečit velení přesnými průzkumovými zprávami často závisí

průběh a výsledek operace [boje]. V armádách států NATO, zvláště USA a NSR, je proto věnována jejich výcviku výjimečná pozornost.

Při plánování průzkumné přípravy jsou důsledně brány v úvahu zvláštnosti válčičtější, síly a prostředky pravděpodobného protivníka, kromě toho i cíle a úkoly, které mají vojska plnit. Zahrnuje široký okruh otázek, který zahrnuje získávání a analýzu průzkumných zpráv, včasné jejich doručení všem zainteresovaným funkcionářům a stupňům. Procvičují se i opatření k okamžitému zničení zjištěných objektů.

Vojska průzkumných jednotek se cvičí podle programů bojové přípravy útvarů a jednotek, přičemž hlavní důraz se klade na jejich samostatnost, sladěnost a vzájemnou zastupitelnost. Umění používat pozorovací přístroje a s jejich využitím určovat složení a bojové možnosti protivníka je základním úkolem vojáků všech průzkumných jednotek. Výcvik průzkumníků, zvláště v závěrečném stadiu, probíhá zpravidla v neznámém terénu, v podmínkách maximálně blízkých k bojovým, ve většině případů v noci.

Příprava vojsk speciálních průzkumných jednotek, vybavených radiotechnickými a dalšími technickými průzkumnými prostředky, probíhá podle zvláštních programů, zpravidla ve speciálních střediscích. Přitom se široce využívají různé trenážery a imitační prostředky, které zobrazují reálnou situaci bojiště.

Zpravodajští důstojníci štábů se připravují podle plánů operační přípravy v průběhu cvičení, manévru a velitelsko-štábních cvičení. Přitom je věnována zvláštní pozornost procvičení návyků analýzy průzkumných zpráv, výběru a včasnému předání nejdůležitějších z nich velení pro přijetí rozhodnutí, dále orgánům velení a jednotlivým vykonavatelům.

V armádách agresivního bloku NATO pokračuje proces zdokonalování prostředků, způsobů a organizačních forem nejen v kvalitativním, ale i v kvantitativním směru. Projevují se tendence širokého zavádění komplexních systémů průzkumné techniky a vytváření automatizovaných systémů vyhodnocování a analýzy průzkumných zpráv. Cestu si razí i tendence přechodu průzkumných sil a prostředků od plnění průzkumných a informačních úkolů k činnosti metodou „silového průzkumu“, který tkví ve zjištění a okamžitém zničení prozkoumávaných objektů.

(Ze sovětského tisku)

K JEDNÁNÍ O ZÁKAZU NEBO OMEZENÍ POUŽITÍ NEHUMANĚNÍCH KONVENČNÍCH ZBRANÍ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU

Dne 10. dubna 1981 podepsal zmocněný představitel ČSSR v New Yorku Úmluvu o zákazech nebo omezeních použití určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky.

Úvedenou úmluvu ratifikoval SSSR v červnu roku 1982 a ostatní socialistické státy včetně ČSSR v měsících červnu až červenci téhož roku.

Úmluva se stala tedy pro ČSSR závaznou normou mezinárodního práva a vzhledem k některým aspektům vojenskoodborného charakteru vyvstává po jejím vstupu v platnost nutnost brát v úvahu humanitární aspekty, hlediska vyzbrojování, vývojové trendy zbraňových systémů, možnosti odzbrojení, jakož i problémy bezpečnosti států nejrozličnějších struktur a další závažné otázky často protichůdné povahy. Jako sporný se dokonce často jevil i smysl dílčích zákazů určitých druhů zbraní. Bylo argumentováno i tím, že moderní zbrojní technika by mohla najít prostředky a cesty k nahrazení zakázaných zbraní, případně i ještě účinnějšími. Tak by mohla dobře miněná opatření nechtě dále podnítit zbrojní technologické závody a přitom ještě příznivě ovlivnit postavení velmocí v poměru k menším státům. Přesto však byl podniknut pokus o vypracování všestranně přijatých a vyvážených zásad.

Těmito otázkami se zabývaly dvě schůzky expertů a čtyři zasedání diplomatické mezinárodní právní konference v Ženevě v letech 1974 až 1977. V jejich průběhu se nepodařilo dosáhnout dohody o konkrétních zákazech. Do doplňkových protokolů z roku 1977 k Ženevským dohodám z roku 1949 byla však zahrnuta v této oblasti velmi obecná ustanovení, a to:

1. V ozbrojeném konfliktu nemají zúčastněné strany neomezené právo volby metod a prostředků vedení války.

2. Je zakázáno používat zbraní, střeliva a materiálu, jakož i metod vedení války, vhodných ke způsobení zbytečných zranění nebo nadměrného utrpení.

Tyto principy nejsou nové a jsou ve velmi podobné formě obsaženy již v Haagské konvenci o vedení pozemní války. I v případě upuštění od určení toho, co je třeba rozumět pod pojmem „zbytečná“ zranění nebo od rozdělení lidského utrpení na „nutné“ nebo „nadměrné“, je nutné konstatovat, že možnosti výkladu těchto ustanovení jsou velmi široké. Vymykají se konkrétnímu určení a bez závazných definicí nemají skutečnou právní hodnotu. V neposlední řadě i z tohoto důvodu bylo doporučeno uskutečnit další jednání mezinárodně právního a expertního charakteru.

Dne 19. 12. 1977 rozhodlo Valné shromáždění OSN o svolání konference s rozsáhlým a složitým názvem „Konference Spojených národů o zákazu nebo omezení použití určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrná zranění anebo mít nerozlišující účinky“. Ostatní zbraně, jako např. zbraně hromadného ničení, jichž se mohou uvedená kritéria týkat spíše než jakýchkoli konvenčních zbraní, byly tedy z pořadu konference vyloučeny. Jinak by totiž bylo sotva možné získat pro tuto konferenci souhlas některých jaderných velmocí.

Konference OSN o konvenčních zbraních v letech 1979–1980

Po dvou zasedáních přípravné konference v letech 1978 a 1979, která řešila organizační, jakož i některé základní věcné problémy, sešla se na podzim 1979 poprvé příslušná konference OSN. Bylo však nutné svolat ještě další, v pořadí druhé zasedání této konference, aby mohlo být dosaženo konečného výsledku. Tato druhá konference se konala v Ženevě v měsících září a říjnu 1980. Není cílem tohoto článku líčit průběh konference ani hodnotit její výsledky z hlediska mezinárodního práva. Pájde především o otázky vojenských aspektů přijaté smlouvy a z tohoto pohledu o předběžný rozbor jejích věcných dopadů.

V průběhu jednání se postupně vyjasnilo, že existují pouze tři oblasti, v nichž je reálně možné dosáhnout určité dohody, a to

- zákaz použití munice, jejíž střepiny nemohou být v lidském těle zjištěny rentgenovými paprsky,

- pravidla pro použití min,
- omezení použití zápalných zbraní.

Kromě toho bylo hned z počátku jasné, že u posledních dvou oblastí půjde v podstatě jen o zesílenou ochranu civilního obyvatelstva. Ukázalo se rovněž, že jiné oblasti budou vůbec vyňaty z pořadu konference. V tomto případě šlo např. o explozivní směsi určitých látek se vzduchem, aplikovanými ze vzduchu, o určité druhy tříštivých střel, kazetové pumy a střelivo malorážních zbraní s vysokou počáteční rychlostí. Všechny pokusy o další projednávání těchto prostředků byly vzápětí odmítnuty nebo zablokovány. Tím méně mohlo být vůbec očekáváno nebo dosaženo souhlasu o zařazení těchto prostředků do výše uvedené kategorie konvenčních zbraní.

Po dramatickém jednání byly skoro v poslední minutě přijaty a schváleny tři protokoly a tzv. rámcová smlouva.

Střepiny nezjistitelné rentgenovými paprsky

V protokole č. I je uvedeno, že „je zakázáno použít jakýchkoli zbraní, jejichž hlavním účinkem je způsobit poranění střepinami, které v lidském těle nejsou zjištěné rentgenovými paprsky“. Jde především o střely nebo jiná výbušná tělesa, jejichž úlomky jsou např. z plastických hmot, skla nebo podobného materiálu. Poukaz na „hlavní účinek“ se ukázal jako nutný, protože i munice, jejíž vlastní účinné střepiny jsou rentgenovými paprsky zjištělné, může obsahovat prvky, jako například části zapalovače, které by jako takové mohly podléhat zákazu. Kromě toho má být pomocí této definice vysvětleno, že zbraně, jejichž primární účinek vůbec není určen proti živé síle, jsou vypuštěny, i když by jednotlivé náhodné střepiny uvedené kategorie mohly člověka popřípadě zranit. Jako příklad může sloužit protitanková mina s pláštěm z plastické hmoty.

O tomto protokolu bylo prakticky dosaženo dohody bez rozsáhlé diskuse. Tuto skutečnost expertní kruhy komentovaly v tom smyslu, že takovým zbráním z plastických hmot se v mezinárodním rámci nepřikládá žádný zvláštní význam a že v této oblasti nejsou ani žádné významné projekty jejich dalšího vývoje.

Pravidla pro použití min

Protokol č. II pojednává o pozemních minách. Námořní miny do něj nejsou zahrnuty, pokud se nepoužívají k obraně pobřeží nebo pokud nejsou umístovány ve vnitrozemských vodách. Protokol definuje především tři relevantní kategorie, a to:

- miny včetně min kladených na dálku,
- nástražné miny,
- „jiné prostředky“, jimiž se rozumějí ručně položené nálože přiváděné k výbuchu dálkovým řízením nebo po uplynutí určité doby.

V článku 3 je uveden výslovný zákaz použití uvedených tří kategorií proti osobám, které nemají statut komabantů (bojovníků), jakož i zákaz nerozlišujícího použití, tedy takového, které

- není zaměřeno proti vojenskému cíli nebo nemůže být proti takovému cíli zaměřeno,

- vyvolá náhodné ztráty civilních osob, které by vzhledem k očekávanému přímému a konkrétnímu vojenskému úspěchu byly nepoměrně velké.

Znění protokolu spočívá v souhlasném pojetí, že miny jsou legitimním a účinným

prostředkem obrany a mají typický defenzivní charakter.

V článku 4 je proto použitých tří kategorií těchto zbraní v osídlených oblastech, jako např. v obydlených městech a vesnicích, sice zásadně zakázáno, avšak tento zákaz je dlouhým katalogem výjimek velmi omezen.

Podle toho není použití těchto prostředků zakázáno:

- probíhají-li v těchto oblastech bojové akce nebo jsou-li takové akce předvídané,
- v jiných případech, kdy následují ochranná opatření, jako např. zřízení varovných tabulek, hlídek nebo ohrad, popřípadě jen zveřejnění příslušného varování.

Dále je dovoleno umístování náloží v osídlených oblastech nebo v blízkosti nepřátelských cílů, např. průzkumnou skupinou na nepřátelském tanku, který by se nacházel v osídleném místě dále od fronty.

Článek 5 protokolu se zabývá minami kladenými na dálku. Jejich použití je dovoleno pouze tehdy, jsou-li opatřeny neutralizačním nebo samodestrukčním mechanismem nebo lokalizovány stejným způsobem jako normální miny a mohou být zakresleny v příslušných plánech minových polí. Toto poslední pravidlo je významné v tom smyslu, že umožňuje např. kladení min v malé výšce vrtulníkem, zatímco nepravděelný rozptyl min z větších výšek podléhá jasnému zakazu.

Zákaz nástražných min určitého typu

Pro použití nástrah platí obecná zásada, že válečná lest je sice dovolena, věrolomnost je však zakázána. Přijatý protokol č. II objasňuje v článku 6 na základě detailních ustanovení, co se rozumí pod případy věrolomnosti, které jsou zakázány. Pod výslovný zákaz spadají ty nástražné miny, které „ve formě zdánlivě neškodného přenosného předmětu jsou navrženy a konstruovány výslovně k tomu účelu, aby obsahovaly výbušné látky a při dotyku nebo přiložení explodovaly“. Do této kategorie patří např. výbušné předměty v podobě fotoaparátů nebo plnicích per. Dále je ve zmíněném článku zakázáno připevnění nástrah na určité objekty. Jejich přehled uvádí mezinárodní ochranné značky, nemocné, raněné a mrtvé lidi, pohřebiště, krematoria a hroby, zdravotnická zařízení, hračky a jiné potřeby pro děti, dále pokrmy a nápoje, kuchyňská zařízení a přístroje s výjimkou těch, která jsou umístěna ve vojenských zařízeních. Kromě toho sem patří jednoznačně předměty náboženského charakteru, historické a náboženské

pamětihodnosti a pomníky, které představují kulturní nebo duchovní dědictví národů.

Zpracování, ukládání a uveřejňování plánů minových polí

Jádrem protokolu č. II je článek 7, který ukládá stranám zúčastněným v konfliktu, zakreslení všech předem plánovaných minových polí. Vychází se přitom ze zásady, že minová pole se zpravidla nekládou neplánovaně. Na druhé straně nelze vyloučit, že zvláště v naléhavých situacích může vzniknout potřeba rychlého položení. V těchto případech nelze požadovat povinné zakreslení; je však žádoucí. Všechny takové nákresy minových polí je třeba uchovávat s cílem zachování možnosti přijetí odpovídajících opatření k ochraně civilního obyvatelstva po ukončení nepřátelství. Tento článek měl původně obsahovat povinnost dát takové podklady po ukončení aktivního nepřátelství k dispozici i nepřátelské straně. Takový absolutní příkaz, který by podle názoru mnoha delegací mohl podstatně přispět k ochraně civilního obyvatelstva, nezískal však souhlas všech zúčastněných států. Bylo argumentováno hlavně tím, že nelze očekávat od státu, jehož území je po ukončení bojové činnosti částečně okupované nepřitelem, aby přenechal okupantovi plány vlastních minových polí na vlastním, i když obsazeném státním území. Proto byla v protokole omezena povinnost předávat si vzájemně, jakož i Organizaci spojených národů, plány minových polí pro ty případy, kdy se po ukončení nepřátelství nenacházejí na cizím území žádná vojska. V případě pozdějšího stažení vojsk vstupuje tento závazek v platnost teprve po úplném vyklizení obsazených území. Ve všech ostatních případech se požaduje pouze to, aby zúčastněné strany uskutečnily všechna nutná a odpovídající opatření včetně použití takových nákresů a plánů k ochraně civilních osob před účinky minových polí, min a nástrah. Tento článek je pak doplněn článkem 9, který dává popud k mezinárodní spolupráci při odstraňování min. V technickém doplňku jsou uvedeny určité souhrnné směrnice pro zákresy minových polí, přičemž se požaduje, aby v nich byl přinejmenším udán jejich rozsah a místní poloha na základě koordinát jediného vztažného bodu.

Ochranná opatření pro vojska OSN

Delegace účastnických států, které mají zkušenosti z procesu poskytování kontin-

gentů ozbrojených sil pro mírové operace OSN, požadovaly zvláštní ochranná opatření pro ozbrojené síly OSN s poukazem na oběti, které si vyžádaly některé z dosavadních operací.

Tento požadavek byl splněn zařazením článku 8, který zavazuje v konfliktu zúčastněné státy, aby při zasazení ozbrojených sil OSN podle možnosti odstranily nebo zneškodnily veškeré miny a nástrahy v prostoru zasazení a v každém případě uskutecnily všechna opatření, vhodná k ochraně personálu ozbrojených sil OSN při plnění jejich úkolů. Navíc požaduje, aby příslušnému veliteli jednotek OSN byly na jeho vyžádání zpřístupněny všechny plány minových polí a podobné dokumenty o minách a nástrahách v prostoru zasazení. Obdobná ochrana přísluší i větším civilním misím Spojených národů.

Protokol o zápalných zbraních

Protokol č. III definuje především pojem „zápalné zbraně“ jako „každou zbraň nebo municí, která je primárně určena k tomu, aby zapálila objekty nebo způsobila popáleniny osobám... a to plameny nebo tepelnými účinky nebo kombinací obou, vyvolanými chemickou reakcí látky dopravené na cíl“.

Jako zbraně, které nespadají pod pojem „zápalné zbraně“, jsou v protokole klasifikovány

- munice, která může mít náhodný zápalný efekt, jako je osvětlovací, svítící, dýmová nebo signální,

- munice, u níž jsou kombinovány průbojné, výbušné nebo střepinové účinky s dodatečným účinkem zápalným; jsou to např. protipancéřové a tříštivé střely, trhavé pumy a podobná munice s kombinova-

ným účinkem, u nichž zápalný účinek není výslovně zaměřen na vyvolání popálenin u osob, nýbrž na zničení nebo vyřazení vojenských cílů, jako jsou pancéřová vozidla, letadla, zařízení nebo materiální zdroje a zásoby.

Za definicemi pak následuje krátký a v podstatě jediný operativní článek. Jak jsem uvedl výše, selhaly na konferenci všechny pokusy o respektování požadavku ochrany osob, které mají statut kombatanů. Proto se článek zabývá pouze ochranou civilních osob a civilních objektů. V první řadě opakuje zákaz útoku proti civilnímu obyvatelstvu a dále uvádí některá ustanovení, která jsou novinkou v oblasti humanitárního práva.

Především zakazuje za všech okolností učinit vojenský cíl, který se nachází uprostřed koncentrace civilních osob, předmětem útoku ze vzduchu s použitím zápalných zbraní.

Dále zakazuje učinit vojenský cíl, který se nachází uprostřed koncentrace civilních osob, předmětem útoku s použitím zápalných zbraní s výjimkou jeho vedení formou náletu. Výjimku ze zákazu uvádí tehdy, je-li takový vojenský objekt jasně oddělen od koncentrace civilních osob a jsou udělena všechna možná opatření k omezení zápalného účinku pouze na vojenský cíl a k vyhnutí se nebo alespoň omezení případných ztrát na životě a zdraví civilních osob a zničení civilních objektů.

Je rovněž zakázáno učinit lesy a jiné druhy porostu předmětem útoku s použitím zápalných zbraní kromě případů, kdy jsou tato přírodní prostředí využita k ukrytí nebo maskování jednotek a jiných vojenských cílů anebo samy představují vojenský cíl.

Tyto tři protokoly představují v podstatě konkretizaci existujících, všeobecně dodržovaných zákazů a úprav ve vztahu k určitým kategoriím zbraní. Hlavním požadavkem je větší ochrana civilního obyvatelstva. Byly požadovány i rozsáhlé zákazy jejich použití proti vojskům, které se však nepodařilo prosadit.

Pokud jde o výše zmíněnou tzv. „rámcovou smlouvu“, je nutné vyzvednout pouze některá její podstatná ustanovení. Pro vojenské instituce účastnických států je důležité ustanovení, na jehož základě má být obsah všech tří protokolů zahrnut do výcvikových programů ozbrojených sil smluvních stran. To je samozřejmě nutné chápat tak, že každá smluvní strana má

právo stanovit způsob i úroveň seznámení příslušníků svých ozbrojených sil s obsahem protokolů. Protože hlavně protokoly č. II a III jsou ve svých formulacích dost komplikované, bude nutné připravit takové seznámení formou, která odpovídá příslušné úrovni.

Pokud jde o vstup smlouvy v platnost, není zatím možné předvídat přesnější datum. Smlouva je již od dubna 1981 otevřena k podpisu u depozitáře, jímž je generální tajemník OSN. Pro ratifikační proces je určující ustanovení, že smlouva vstoupí v platnost šest měsíců po dni přistoupení dvacáté smluvní strany. Tato procedura bude vyžadovat delší dobu a experti počítají s několika lety.

Nelze zamlčet ani skutečnost, že mnohé delegace hlavně z rozvojových zemí vyjadřovaly určité zklamání, že nemohlo být dosaženo více. Podle jejich názoru je výsledek jednání minimem dosažitelných možností a bude třeba dalšího úsilí v této oblasti i v dalších letech.

Na druhé straně byla kladně hodnocena skutečnost, že navzdory ztížené mezinárodní situaci bylo v tak citlivé oblasti možné dosáhnout projevu shodné vůle smluvních stran všech mocností i jednotlivých teritoriálních bloků a skupin států.

Protokoly tedy ukazují velmi zřetelně hranice, které za současné situace nemohou být překročeny. Jsou v neposlední

řadě i indikátorem pro rozsah a obsah prostředků ozbrojeného násilí, které je v našem současném světě stále ještě prostředkem k prosazení dílčích nebo skupinových politických cílů. Dokud však trvá tato situace, jsou žádoucí i zesílená opatření k ochraně jejich obětí. Je nepochybné, že Ženevské protokoly z roku 1980 — ať jakkoli nedokonalé — představují další krok v tomto směru. Jsou kromě toho jediným smluvním aktem ve vojenské oblasti, který byl v posledních letech zhoršené mezinárodní situace vypracován a uzavřen, a to za významné úlohy států socialistického společenství v čele se SSSR. Svou kladnou úlohu sehrála i delegace ČSSR.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Ярослав Клиха

Психологическая война в планах империалистической агрессии 3

Автор статьи объясняет сущность психологической войны, которую ведут армии блока НАТО против государствам Варшавского Договора, а разбирает как проблематику политической, так и психологической подготовки личного состава вооруженных сил НАТО. Он также показывает основное направление идеологической диверсии и цель психологической войны.

Полковник Олдржих Малер, кандидат философских наук, доцент

Военное соотношение сил и международные отношения в восьмидесятых годах 12

Автор объясняет стратегическую точку зрения военного соотношения сил и его возможное развитие. Выходя из этого автор разбирает следствия нарастания военного аспекта технического прогресса и стремление империалистических государств и его использование для гонки вооружения, а также технического развития различных систем вооружения.

Полковник Владимир Улрых, кандидат философских наук

Современный бой и вопросы партийно-политической работы 17

Автор, исходя из некоторых особенностей и новых черт современного боя, разбирает направление и содержание партийно-политической работы. Он обращает особое внимание на морально-боевую и психологическую закалку войск, развитие патриотизма, а также на углубление идейного влияния в войсках.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зденек Грон, кандидат военных наук, доцент
полковник Душан Котуч

К проблематике марша 21

Авторы статьи рассматривают некоторые особенности и принципы марша в условиях нашей местности и коммуникационной сети. Они разбирают марш с точки зрения его проведения в условиях мирного времени и во время начала возможной агрессии противника. Кроме этого, они обращают внимание также на марш, который осуществляют войска с предвидением столкновения с противником, а также мимо опасность столкновения с ним.

Генерал-майор Вацлав Роучка

К защите войск от технической разведки противника 28

Автор статьи, исходя из возможностей ведения разведки вероятного противника, разбирает особенности, цели и задачи защиты от технической разведки в мирное время. Далее он рассматривает активные и пассивные мероприятия защиты в отдельных периодах действий войск в мирное время.

Майор Франтишек Валах

Подготовка учений в короткие сроки 33

Автор статьи рассматривает формы и способы подготовки учений в короткие сроки. При этом он обращает внимание на следующие вопросы: учебные цели и задачи отдельных этапов учения, а также формы и содержание некоторых разрабатываемых документов. Далее автор разбирает важнейшие принципы связанные с подготовкой учения в короткие сроки.

Капитан Богумил Брехта

К военно-научному исследованию в автоматизации управления 40

Автор статьи разбирает возможные цели и методы проведения военно-научного исследования вопросов автоматизации управления. Он намечает некоторые принципы проведения исследования эффективности в автоматизации управления войсками на разных учениях.

Полковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

Комбинированные противотанковые резервы 45

Автор статьи на основе анализа боевых возможностей современных танков вероятно-го противника оценивает боевые возможности настоящих противотанковых средств, особенно ПТУР и противотанковых пушек и рассматривает некоторые вопросы создания комбинированных противотанковых резервов состоящих из ПТУР и противотанковых пушек.

Полковник Карел Волны, кандидат военных наук

Восстановление нарушенной системы противовоздушной обороны страны 52

Автор статьи разбирает восстановление системы ПВО страны, обращая особое внимание на восстановление: сил нарушенной системы в рамках объединения ПВО страны, управления, огневой системы средств ПВО и разведки. Кроме этого автор рассматривает возможную методику оценки обстановки и содержание решения командующего, а также содержание „Плана восстановления ПВО объединения ПВО страны“.

Полковник Йиржи Червенка

Инженерный дорожно-мостовой полк при обеспечении высокого темпа наступления 60

Автор статьи разбирает основные задачи инженерного дорожно-мостового полка, его организационную структуру, важнейшие задачи, которые выполняют подчиненные подразделения предназначенные для восстановления коммуникаций, а также для постройки мостов через водные преграды.

Генерал-майор Ладислав Матейка

Оценка эффективности эксплуатации и ремонта вооружения 67

Автор статьи на основе общего понятия эксплуатации вооружения разбирает режим использования вооружения, формы контроля, режим ухода за оружием, способы его складирования и ремонта.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Информационная работа штабов 73

К методике оперативно-тактических летучек 78

ИНФОРМАЦИИ

Разведка в армиях государств НАТО 83

Статья информирует читателей о главных видах и способах ведения разведки в армиях главных государств НАТО, а также о способах и формах использования данных разведки в наземных войсках, для подготовки и ведения операции (боя).

К переговорам о запрещении или ограничении применения негуманного классического оружия в международном праве 90

Статья информирует читателей о трех важнейших протоколах, разбираемых на Ассамблеи ООН. Они представляют конкретизацию существующих и вообще соблюдаемых законов и установлений в отношении к отдельным категориям вооружения.